

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА

Активация Wi-Fi
Перейдите к...

Середня освіта
Географія

БАКАЛАВРИ

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра географії України

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА
У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ І ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Програма і методичні рекомендації для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня
«Бакалавр»

Львів-2024

Рекомендовано
Вченою радою географічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Протокол № від 00.00.2024

Відповідальний за випуск: проф., д.г.н. Р.М. Лозинський

П-24 Лаврук М.М. Педагогічна практика у закладах загальної середньої і позашкільної освіти: Програма і методичні рекомендації для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».— Львів, 2024 – 105 с.

Методичний посібник розроблено на допомогу студентам і студенткам класичного університету денної та заочної форм навчання спеціальності 014. 07 Середня освіта (Географія) освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», які проходять педагогічну практику у закладах загальної середньої освіти і в закладах позашкільної.

Брошура містить рекомендації щодо підготовки і проведення уроків та інших форм занять географічного змісту, географічних проєктів, виховних заходів з географії, психолого-педагогічного спостереження і написання характеристики на учнів та академічну групу, презентації результатів практики. У Додатках наведено зразки оформлення результатів основних видів педагогічної діяльності.

Для студентів і студенток освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», керівників практики від університету та закладів загальної середньої освіти, які є базами практики.

УДК [378.147.091.33-027.22.016:91](07)

© Лаврук М.М., 2024

ЗМІСТ

Вступ	5
ЧАСТИНА 1. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (3 КУРС)	8
Розділ 1. Загальні положення про практику.....	9
Етапи, структура та основні види практичної діяльності.....	11
Методи контролю і критерії оцінювання.....	15
Рекомендовані джерела та Інтернет-ресурси.....	17
Розділ 2. Методичні рекомендації до підготовки і проведення видів педагогічної діяльності	21
Навчально-методична робота. Проведення залікового уроку.....	23
Модель уроку з використанням ІКТ.....	27
Найхарактерніші недоліки уроку.....	34
Аналіз відвіданого уроку колеги.....	35
Критерії оцінювання уроку вчителя- практиканта.....	38
Позаурочна навчальна і навчально-виховна діяльність.....	42
Психолого-педагогічна діяльність. Написання характеристики на учня/ученицю.....	43
Підсумкова нарада з педпрактики. Презентація результатів.....	49
Додатки	52
Заліковий лист результатів педпрактики.....	52
Графік проведення уроків і виховного заходу.....	53
Зразки оформлення звітів за видами діяльності	54
Анкета осмислення результатів практики.....	56
ЧАСТИНА 2. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (3 КУРС)	58
Розділ 1. Загальні положення про практику.....	59
Зміст, структура та основні етапи педпрактики.....	60
Оцінювання видів практичної діяльності студентів.....	64
Рекомендована література та інформаційні джерела.....	64
Розділ 2. Методичні рекомендації до підготовки і проведення видів педагогічної діяльності.....	67
Методичні рекомендації до проведення географічного практикуму.....	67
Додатки	76
Заліковий лист результатів педпрактики.....	76
Зразки оформлення звітів за видами діяльності	77
Анкета осмислення результатів практики.....	80
ЧАСТИНА 3. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ (4 КУРС)	81
Розділ 1. Загальні положення про практику.....	81
Зміст, структура та основні етапи педпрактики.....	82
Оцінювання видів практичної діяльності студентів.....	84
Рекомендовані джерела та Інтернет-ресурси.....	87
Розділ 2. Методичні рекомендації до організації окремих видів педагогічної діяльності... ..	89
Методичні рекомендації до організування навчального проєкту.....	89
Написання характеристики на колектив класу.....	94
Додатки	101
Заліковий лист результатів педпрактики.....	101
Зразки оформлення звітів за видами діяльності	103

ВСТУП

Дорогі студенти - майбутні бакалаври географічної освіти! Педагогічна практика – не просто ще один нормативний компонент освітньо-професійної програми за якою ви навчаєтесь, а цілком особливий для вас простір здобування досвіду організації навчання у реальному середовищі закладів загальної середньої і позашкільної освіти. І хоч цей простір добре знайомий вам з досвіду учнівства і ще активний у пам'яті, але тепер ви зануритесь в нього в іншій якості, яка потребуватиме від вас максимальної зібраності, відповідальності, широких знань з географії та інших галузей і прояву найкращих особистісних рис.

Педагогічна практика за весь курс навчання на бакалавраті складається з трьох різноступеневих частин: перша практика передбачає формування базових умінь і навичок викладання географії у загальноосвітній школі, друга спрямована на здобування досвіду організації навчання у позашкільних закладах освіти, а третя - на розширення педагогічного досвіду у закладах середньої освіти (Рис.1).

У запропонованому вам посібнику ви знайдете детальний опис завдань, видів діяльності на кожній практиці і методичні поради до їх виконання, зможете порівняти набуті вміння з зазначеними очікуваними результатами практики.

У першій частині посібника особливу увагу приділено методичним рекомендаціям щодо підготування і проведення основної форми навчання і виховання у загальноосвітній школі – уроку географії. Запропонований вам методичний матеріал щодо проведення уроків географії містить досвід ваших попередників - студентів-практикантів, які використовували на всіх етапах уроку різні прийоми з мотиваційними назвами, створювали інтерактивні презентації, застосовували сучасні інформаційно-комунікативні технології і навіть публікували статті, ділячись власним досвідом (їх ви можете знайти у списку додаткової літератури).

Перша частина посібника допоможе вам підготувати виховний захід, провести психолого-педагогічне спостереження за учнем/ученицею і написати першу у вашому житті фахову характеристику на молоду особу, критично осмислити події практики і результати власної педагогічної діяльності та написати педагогічне есе.

Друга частина посібника містить методичні вказівки для підготування і проведення позашкільних (гурткових) занять з географії. Це, можливо, буде найцікавіший вид практики, оскільки ви зустрінетесь з дітьми, які захоплені географією, вмотивовані до пізнання геопростору. Водночас ця практика вимагатиме такої ж високої мотивації і географічної пасіонарності від вас. Своєрідним апогеєм вашої педагогічно-географічної діяльності буде проведення географічного практикуму для «малих академіків» у регіональному ландшафтному парку «Знесіння». У другій частині є рекомендації як це можна зробити, але важлива ваша власна творча думка.

Третя частина посібника деталізує особливості проходження практики у закладах середньої освіти. Тут ви знайдете методичні поради щодо реалізації учнівського проєкту, психолого-педагогічного стеження за колективом класу і написання на нього характеристики.

Звертаю вашу увагу на додатки в кінці кожної частини посібника, які містять прийняті форми звітності з кожного виду діяльності і затверджений формат Залікового листа з педпрактики.

Для отримання позитивного досвіду від перших професійних кроків необхідна серйозна підготовка до кожного виду педагогічної діяльності, тому скористайтесь рекомендованими джерелами, які методично та організаційно допоможуть в цьому. До кожного виду практики підібрані інформаційні джерела відповідно до специфіки практики, а для розширення вашої фахової компетентності пропонуємо посилання на вебінари і курси, які можна пройти в рамках практик.

Успіхів вам!

ЧАСТИНА 1

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Рис. 1 Учні Торгановицької гімназії Старосамбірської міської ради навчаються під керівництвом вчительки географії та природознавства, випускниці географічного факультету ЛНУ імені Івана Франка Надії Савицької. Фото з соціальної мережі facebook.

Розділ 1. Загальні положення про практику

Перша (пропедевтична) педагогічна практика, яка проходить у закладах загальної середньої освіти, призначена для здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання і спрямована на отримання першого педагогічного досвіду в реальному освітньому середовищі. Організатором практики є кафедра географії України. Її тривалість визначена навчальним планом і складає 4 тижні на початку 6-го семестру із загальною кількістю 180 год, що відповідає 6 кредитам ECTS.

Витяг з Навчального плану

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна / заочна форма навчання
Кількість кредитів- 6	Галузь знань: <u>01 освіта</u>	нормативна
Змістовних модулів – 2		<i>Рік підготовки:</i>
		3/3
Загальна кількість годин - 180	Спеціальність: <u>014 середня освіта (географія)</u>	<i>Семестри</i>
		6/6
Тижневих годин самостійної роботи студента- 45	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>бакалавр</u>	<i>Самостійна робота</i>
		180 год
		<i>Вид контролю</i>
		Диференційований залік

1. 2 Мета, завдання, очікувані результати практики

Мета педагогічної практики: закріпити і поглибити спеціалізовані знання з дисциплін психолого-педагогічного циклу і дидактики географії, формувати базові навички розв'язування дидактично-психологічних проблем в реальному освітньому середовищі у процесі організування навчання та виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, розвивати відповідальність і самостійність у сфері здобування професійних знань і досвіду.

Головні завдання педагогічної практики:

- вироблення у майбутніх вчителів географії педагогічних умінь та навичок практичної роботи в школі;
- ознайомлення з сучасним станом навчально-виховної роботи і передовим досвідом Нової української школи;
- співпраця з вчителями та класними керівниками, оволодіння сучасними методами і формами педагогічної діяльності, інноваційними технологіями навчання;

- вивчення індивідуальних і вікових особливостей школярів, специфіки навчально-виховної роботи з учнями 6–11 класів;
- виховання професійних якостей особистості майбутнього вчителя географії;
- сформувати вміння презентувати практичні результати.

Очікувані результати. За підсумками педагогічної практики студент/студентка має

Знати:

- вимоги Державного стандарту базової середньої освіти у професійній діяльності відповідно до предметної спеціальності. **РН1).**
- Знати законодавчі вимоги щодо змісту загальної середньої освіти відповідного рівня та форм організації освітнього процесу (державні стандарти, типові освітні програми, модельні навчальні програми). **РН6.**

Уміти:

- Вільно спілкуватися державною мовою на професійну тематику, використовуючи сучасну термінологію та систему понять за спеціальністю; аргументовано висловлювати власні думки державною мовою. **РН2.**
- Використовувати мовні засоби для пояснення учням навчального матеріалу, постановки проблемних питань, відповідати на запитання; застосовувати мову та мовні засоби як інструмент мотивації учнів до пізнання навколишнього світу. **РН5.**
- Використовувати міжпредметні зв'язки, інтеграцію змісту різних освітніх галузей. **РН10.**
- Володіти методиками та інструментами оцінювання та моніторингу результатів навчання учнів. **РН13.**
- Володіти методиками формування та розвитку ціннісних ставлень в учнів. **РН14.**
- Використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі та для професійного розвитку, створювати та використовувати цифрові освітні ресурси, бази географічних даних. Здатність критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність, оперувати нею у професійній діяльності. **РН15.**
- Планувати освітній процес на основі освітньої програми закладу освіти і навчальних програм з предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти. **РН25.**
- Моделювати навчальні заняття з географії на основі компетентнісного, діяльнісного, особистісно-зорієнтованого підходів, в тім числі позакласні і позашкільні заходи. **РН26.**
- Здійснювати різні види оцінювання результатів навчання учнів (формувальне, поточне, підсумкове тощо) з використанням відповідних методик і критеріїв оцінювання. **РН28.**
- Аналізувати результати навчання учнів з метою подальшого врахування в освітньому процесі; використовувати методи та прийоми розвитку в учнів здатності до самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання. **РН29.**
- Добирати та застосовувати інноваційні форми, методи, прийоми, засоби навчання у педагогічній діяльності. Застосовувати різні підходи до розв'язання проблем, генерувати нові ідеї, демонструвати відкритість до ідей та рішень учасників освітнього процесу. **РН31.**
- Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби; користуватися картографічними матеріалами; застосовувати ГІС-технології. **РН35**

Комунікувати:

- Підтримувати взаємодію між учнями для сприяння їхньому соціальному розвитку, формувати навички взаємодопомоги та співпраці. Взаємодіяти з учасниками освітнього процесу конструктивно та безпечно, поважаючи розмаїття думок і поглядів, приймаючи та поцінуючи інакшість, висловлюючи повагу до інших культур, релігій, етносів тощо. **PH20.**

Відповідати та проявляти самостійність:

- Дотримуватися академічної доброчесності, вимог з охорони авторських прав під час використання та поширення електронних (цифрових) освітніх ресурсів. **PH17**
- Усвідомлювати власні почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, володіти способами запобігання професійному вигоранню. **PH21.**
- Визначати власні освітні потреби та обирати відповідні види, форми, програми професійного розвитку **PH32**

1. 3 Етапи, структура та основні види практичної діяльності

Перший етап (перший тиждень) – ознайомлення із завданнями і базою практики. Підготування студентів до практики. Проведення настановної наради. У перший день практики на факультеті проходить настановна нарада у якій беруть участь групові керівники-методисти, викладачі факультету педагогіки та кафедри психології, студенти-практиканти. На нараді керівник практики від факультету оголошує мету, завдання і детальну програму практики, повідомляє про обсяг і зміст роботи практикантів, їхні обов'язки під час практики. З методичними порадами щодо навчально-виховної та психолого-педагогічної діяльності студентів-практикантів виступають: викладач факультету педагогіки, викладач кафедри психології, керівник-методист від факультету. На настановній нараді факультетський керівник практики оголошує наказ ректора університету про розподіл практикантів у базові школи та керівників практики.

Наступного дня студенти з керівником від географічного факультету відправляються до базової школи в якій ознайомлюється із особливостями режиму роботи школи, з керівниками практики з боку школи (директором або завучем, вчителем географії і класним керівником). Опісля завершення першого тижня студент повинен подати індивідуальний графік роботи та графік проведення залікових уроків і позакласного заходу керівникові-методисту і викладачеві факультету педагогіки.

Другий етап (другий – четвертий тижні) – це період виконання студентами всіх видів діяльності, передбачених змістом і основними напрямками педпрактики, а саме:

- 1) Підготовка і проведення пробних і трьох залікових уроків з географії (один із них – з використанням міжпредметних зв'язків);
- 2) Відвідування уроків колег з рецензією заняття за розробленою схемою;
- 3) Психологічне спостереження за закріпленим класом, збір інформації за визначеним алгоритмом для написання психологічної характеристики класу;
- 4) Збір емпіричного матеріалу для індивідуального дослідження;
- 5) Підготовка і проведення виховного заходу зі старшокласниками;
- 6) Ведення педагогічного щоденника.

Третій етап – узагальнення результатів практики та оформлення документації упродовж двох тижнів після завершення практики. До захисту практики допускають студентів, котрі повністю виконали завдання програми практики та вчасно оформили звітну документацію. Під час круглого столу студенти висвітлюють власні рефлексії з набутого досвіду практики і презентують результати науково-методичного дослідження.

За змістом практична діяльність студентства поділяється на два модулі (див. Табл.2).

Робота, яку виконують студенти під час практики має декілька напрямків:

- 1) ознайомлення зі школою, класом, окремими учнями;
- 2) навчально-методична робота з географії;
- 3) організаційно-виховна робота (функції класного керівника);
- 4) психолого-педагогічна робота;
- 5) захист практики.

1) Ознайомлення зі школою:

- ознайомлення зі специфікою діяльності школи певного типу (загальноосвітньою, ліцеєм, гімназією);
- ознайомлення з розкладом занять;
- огляд географічного кабінету, майданчика;
- встановлення ділових контактів з учителями та адміністрацією школи.

2) Зміст *навчально-методичної роботи* студентів під час проходження педпрактики складається з таких видів діяльності:

- ознайомлення з навчальними програмами з географії та особливостями їх розроблення на базі модельних програм;
- вивчення навчального процесу на основі відвідування уроків вчителів географії та інших предметів старшої (профільної) школи задля ознайомлення з вимогами до учнів, різноманітними методами організування пізнавальної діяльності та виховання школярів на уроках географії;
- відвідування уроків і позаурочних заходів з предмета, здійснення методичного аналізу;
- проєктування пробних і залікових уроків, написання конструкторів уроків різних типів із застосуванням різних методів і засобі активізації розумової діяльності учнів;
- проведення пробних і *трьох залікових уроків з географії* в 5-11 класах;
- ознайомлення з проведенням факультативів, географічних гуртків інших форм позакласної роботи, участь у їхній роботі;
- виготовлення дидактичних матеріалів з використанням ІКТ;
- регулярне відвідування уроків, які проводять колеги-одногрупники; участь у їхньому обговоренні, написання рецензії відвіданого заняття;
- дидактично-методичне осмислення набутого досвіду і ведення щоденника педагогічної практики.

3) Зміст *організаційно-виховної роботи* студента-практиканта складається з таких компонентів:

- ознайомлення з колективом класу, в якому практиканти працюють як помічники класного керівника; налагодження взаємин з учнями; проникнення у сферу їхніх пізнавальних та особистісних інтересів;
- ознайомлення з планом виховної роботи класного керівника, до якого закріплений студент-практикант, з напрямками і формами виховної роботи, які він проводить з класом у позаурочний час;
- організування і самостійне проведення *залікового виховного заходу* у закріпленому класі;
- відвідування та аналіз виховних заходів колег-практикантів.

4) Зміст *психолого-педагогічної роботи* передбачає:

- систематичне спостереження за участю в навчально-виховному процесі учнів, виявлення їхніх інтересів, мотивів навчання і поведінки, емоційно-ціннісних установок;
- спілкування з учнями у різних формах (бесіда, інтерв'ю, анкетування, обговорення подій, кінофільмів) з метою виявлення особистісних психологічних якостей;
- написання психолого-педагогічної характеристики учня/учениці.

5) *Захист практики* включає таку діяльність:

- самоаналіз набутого методичного і психолого-педагогічного досвіду;
- презентація результатів діяльності під час практики: основних звітних документів, виступ з обраною проблематики практики на підсумковій конференції;
- оформлення звіту та необхідної документації.

Зміст індивідуальної діяльності практиканта/практикантки

Під час педагогічної практики студент/студентка виконують такі індивідуальні завдання:

1. Бере участь у настановчій нараді з питань практики, отримує особисто скерування на практику і настанови від керівників практики з університету.
2. Складає календарний план індивідуальної роботи.
3. Складає графік індивідуальних заходів і подає керівникам практики від університету.
4. Оформляє щоденник педагогічної практики.
5. Веде щоденник особистих записів.
6. Вивчає специфіку роботи класного керівника (або наставника групи).
7. Вивчає роботу методичного об'єднання (комісії, семінару) навчального закладу.
8. Вивчає особливості гурткової роботи в навчальному закладі.
9. Відвідує усі залікові уроки та виховні заходи студентів-практикантів, які проходять практику у тому ж навчальному закладі, беруть участь в їхньому обговоренні.
10. Готує та проводять чотири- п'ять пробних і три залікові уроки (тривалість кожного –45 хв).
11. Готує та проводить один заліковий виховний захід з учнями.
12. Комплексно досліджує психологічні особливості учня/учениці.
13. На основі отриманих даних пише психолого-педагогічну характеристику на учня.
14. Осмислює результати практики у формі есе.
15. Оформляє звітну документацію про практику.
16. Готує і виступає з презентацією на підсумковій конференції з проблем практики.
17. Подає звітні документи керівникам практики від університету для оцінювання відповідних видів діяльності.
18. Здає звіт керівникові-методисту від географічного факультету для підсумкової оцінки за практику.

Структура педпрактики

Таблиця 2

Назви змістових модулів і змісту діяльності	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		ауд	п	лаб	інд	сам.роб.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Проходження педпрактики						
Настановна нарада. Оголошення Наказу, ознайомлення із завданнями практики, ззнайомство з керівниками. Підготовка вихідної документації	4	3				1
Ознайомлення з базою практики і керівниками практики від ЗЗСО. Індивідуальне планування практики.	11	8				3
Актуалізація теоретичних знань для проведення всіх видів практичної діяльності.	20					20
Відвідування та аналіз уроків географії	10	8				2
Підготовка і проведення пробних уроків	40	5				35

Підготовка і проведення трьох залікових уроків	24	3				21
Відвідування уроків колег і написання рецензії	5	1				4
Підготовка і проведення виховного заходу	8	1				7
Психолого-педагогічне спостереження за учнем/ученицею і написання психологічної характеристики.	23	8				15
Ведення педагогічного щоденника.	13					13
Обговорення підсумків на базі практики. Написання педагогічного есе.	10	2				8
Разом	173	39				134
Змістовий модуль 2. Захист педпрактики						
Оформлення конструктора залікового уроку	1					1
Оформлення рецензії відвіданого заняття	1					1
Оформлення сценарію виховного заходу	1					1
Оформлення психологічної характеристики на учня/ученицю	1					1
Оформлення презентації з підсумків практики	1					1
Участь у підсумковій конференції	2					2
Разом за модуль	7					7
Всього годин	180	39				141

Самостійна робота

Таблиця 3

№ за пор.	Зміст діяльності	Кількість годин
1	Підготовка до всіх видів практичної діяльності	26
2	Аналіз відвіданих уроків	2
3	Підготовка пробних уроків	35
4	Підготовка трьох залікових уроків	21
5	Підготовка виховного заходу	7
6	Написання рецензії відвіданого уроку	4
7	Написання психологічної характеристики на учня/ученицю	15
8	Ведення педагогічного щоденника	13
9	Написання педагогічного есе	8
10	Оформлення звіту з усіх видів педагогічної діяльності	5
	Разом	141

Розподіл годин самостійної роботи за видами діяльності та час, проведений в учнівській аудиторії у ролі організатора навчально-виховного процесу (вчителя), подано орієнтовно, для планування індивідуального графіку роботи кожного студента/студентки зокрема.

1.4 Методи контролю і критерії оцінювання

Форма звітності за педагогічну практику – диференційований залік. Оцінюючи результати практики, враховують попередню оцінку керівників практики від університету та бази практики, результати захисту та характеристику на студента-практиканта. Студенти, які регулярно відвідували базу практики, виконали всі індивідуальні завдання, активно включилися в роботу вчителя, якісно оформили звіт, вчасно його подали, а також отримали схвальну характеристику з бази практики, отримують позитивну оцінку. Студентів, котрі не виконали програму практики і отримали незадовільний відгук з бази практики або незадовільну оцінку при складанні заліку, відраховують з навчального закладу.

Оцінку за практику керівник-методист вписує в екзаменаційну відомість і проставляє в заліковій книжці.

У структурі загальної кількості отриманих за педпрактику балів найвища питома вага припадає на сумарну кількість балів, отриманих за навчально-методичну роботу (проведені і проаналізовані уроки) – 64%, за виховну роботу – 16%, психолого-педагогічну – 10%, за захист практики – 16%.

Таблиця 4

Оцінки за види практичної діяльності (для денної і стаціонарної форм навчання)

Номер за поряд	Вид діяльності	Максимальна к-сть балів
1	Проведення уроків	13 (x 3) = 39
2	Проведення виховного заходу	11
3	Рецензія уроку	8
4	Конструктор залікового уроку	8
5	Конспект виховного заходу	8
6	Психолого-педагогічна характеристика на учня /ученицю	10
7	Педагогічне есе	8
8	Захист практики	8
	Разом	100

Найвагомішу кількість балів студент-практикант отримує за проведені залікові уроки. Об'єктивне їхнє оцінювання потребує від керівника-методиста прискіпливої уваги до основних видів діяльності студента-вчителя на уроці, рівня його готовості до уроку (детальність написаного конспекту, наявність дидактичних засобів, емоційний стан тощо) та вміння методично грамотно аналізувати результат організованого ним навчально-виховного процесу (аналізувати свій урок).

Оцінювання діяльності студента протягом проходження педагогічної практики здійснюється відповідно до мети і завдань практики з урахуванням повноти їхнього виконання.

Критерії оцінювання враховують вимоги сучасної школи до вчителя щодо принципів, форм і методів організування навчально-виховного процесу, а також реалізації ним своїх головних педагогічних функцій: гностичної, конструктивної, організаторської та комунікативної. Згідно з головними функціями педагогічної діяльності у студентів-практикантів оцінюють такі уміння і навички:

- методично правильно аналізувати всі форми навчальної та виховної роботи (гностична функція);
- планувати навчально-виховний процес – систему та послідовність дій вчителя та учнів, шляхи досягнення результатів педагогічної взаємодії (конструктивна функція);
- організовувати колективну діяльність з учнями, спрямовану на досягнення поставленої мети (організаторська функція);
- налагоджувати контакт, педагогічно доцільні взаємини з учнями (комунікативна функція).

Основним критерієм оцінювання фаховості знань, умінь і компетенцій є рівень самостійності студента-практиканта у діяльності на всіх етапах організування навчально-виховного процесу.

1.5 Вимоги до звіту

По закінченні практики упродовж 10 календарних днів студенти зобов'язані подати керівникові від географічного факультету папку зі звітними документами. На титульній сторінці зазначають прізвище та ім'я студента-практиканта, факультет; прізвища керівників від університету та бази практики; вид практики; термін проходження; назву бази практики. Кожен окремий документ також починають з титульної сторінки, на якій зазначають прізвище та ім'я студента-практиканта, факультет та групу, назву документа, час та місце проведення заходу (чи збирання емпіричних даних). Звітна документація обов'язково має містити перелік усіх документів практики з зазначеними сторінками. Наприкінці практики керівник від бази практики кожному студенту видає письмову характеристику його роботи, ставлення до обов'язків, дисциплінованості тощо. В ній обов'язково зазначають рекомендовану оцінку за практику. Характеристику підписують директор навчального закладу, класний керівник та психолог. Цей документ завіряють печаткою організації.

Пакет звітних документів:

1. Щоденник педагогічної практики (зі всіма заповненими позиціями і печатками бази практики).
2. Заліковий лист проходження педпрактики (1 стр.) з виставленими оцінками за окремі види діяльності та підсумковою оцінкою за практику.
3. Розгорнутий конструктор одного залікового уроку з географії з рекомендованою оцінкою (альбомний формат, 6–8 стр.). Оцінює керівник від географічного факультету.
5. Розгорнутий план-сценарій одного залікового виховного заходу з рекомендованою оцінкою (4–5 стр.) (оцінює керівник від кафедри загальної педагогіки).
6. Рецензія відвіданого уроку (2 стр.) (оцінює керівник від кафедри загальної педагогіки).
7. Психолого-педагогічна характеристика на учня/ученицю (4–5 стр. тексту з емпіричними матеріалами в додатку). Оцінює керівник від кафедри психології.
8. Психолого-педагогічне есе за рекомендованим алгоритмом (5-6 стр.) Оцінює керівник від географічного факультету.
9. Презентація виступу на підсумковій конференції.

1.6 Рекомендовані джерела та Інтернет-ресурси

Основна

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова Кабінету Міністрів України від 30. 09. 2020 р. No 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>

2. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі / за заг. ред. д-ра пед. наук О. М. Топузова та канд. пед. наук О. Ф. Надтоки. – Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. – 56 с.
3. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (С.П. Запотоцький, Г.І. Карпюк, Р.В. Гладковський Р.В., та ін. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/pryrodnycha-osvitnia-haluz/>
4. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти /С.Г. Кобернік, Р.Р. Коваленко, Т.Г. Гільберг, Л.М. Даценко. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/pryrodnycha-osvitnia-haluz/>
5. Варакута О. М. Методика навчання географії (курс лекцій): навч. посібник. – Тернопіль: Тайп, 2017. – 170 с.
6. Загальна методика навчання географії: підручник [з грифом МОН України] / О.М. Топузов, В.М. Самойленко, Л.П. Вішнікіна. – Київ : ДНВП «Картографія, 2012. – 512 с.
7. Лаврук М.М. Загальна методика навчання географії: практична робота та індивідуальні дослідження студентів: навч.-метод. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023 – 143 с.
8. Навчання географії : Понятійно-термінологічний словник [з грифом МОН України] / В.М. Самойленко, Я.Б. Олійник, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – Київ. : Ніка-Центр, 2014. – 352 с.
9. Самойленко В.М., Топузов О.М., Вішнікіна Л.П., Діброва І.О. Дидактика географії : монографія (електронна версія) / В.М. Самойленко, О.М. Топузов, Л.П. Вішнікіна, І.О. Діброва. – Київ: Ніка-Центр, 2013. – 570 с.

Додаткова

1. Аналіз уроку / упоряд. Н. Мурашко. – Київ: Шк. Світ, 2008. – 128 с.
2. Булгакова Т.Є., Байназаров А.М. Практичні завдання на контурних картах.5–10 класи. – Харків: Вид. група «Основа», 2005. – 112 с.
3. Врублевська М.О. Секрети успішного уроку географії. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 144 с.
4. Гільберг Т. Г. Компетентнісний підхід у формуванні змісту шкільних курсів географії профільної школи. Хмельницький обл. ін.-т післядипломної пед. освіти, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. URL: <http://uadocs.exdat.com/docs2/index-577803.html>.
5. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителя 13-е видання. – Харків : Вид. група «Основа», 2015. – 112 с.
6. Даценко О. В. Інноваційні підходи до організації науково-методичної роботи з учителями географії. URL: <http://studcon.org/innovaciyni-pidhody-do-organizaciyi-naukovo-metodychnoyi-roboty-zuchytelyamy-geografiyi>.
7. Дмитренко К.А., Коновалова М. В., Семиволос О. П., Бекетова С. В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. – Харків : Вид. група «Основа», 2018. – 119 с.
8. Довгань Г. Д. Географія / Розробки уроків / 8 клас. – Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2017. – 128 с.
9. Довгань Г. Д. Географія / Розробки уроків / 9 клас– Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2017. – 256 с.
10. Дудка С.В. Навчальні ігри на уроках географії – Харків: Вид. група «Основа», 2005. – 96 с.
11. Карти та робота з ними/ Упоряд.: В. Серебряй, Н. Муніч. – Київ.: Шк.світ, 2007. – 128 с.
12. Кейс-урок «Світовий океан – океан таємниць». URL: <http://case.edufuture.biz/m-ua-keys-ocean.html>

13. Компетентнісний підхід як інноваційний напрям у навчанні географії. URL: <http://nikolyk-l-p.korostushiv.com/?p=12362>. 6.
14. Кравцова І. Географія в контексті Нової української школи. // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії – 2021 – №33 – С. 24–29.
15. Лаврук М.М., Головашова А.О. Ставлення учнів до шкільної географії та мотиваційні чинники її учіння // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2020. № 31. С. 43-49.
16. Мальчикова Д.С., Мезенцев К.В. Публічний імідж географії в контексті трансформації стандартів базової середньої освіти: досвід України і світу // Український географічний журнал, 2022 (1). URL: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.01.053>
17. Науменко С.О. Технології оцінювання географічної компетентності учнів основної та старшої школи (результати анкетування вчителів) // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології – 2013 – № 5 (31), С. 153 – 162.
18. Нестандартний урок географії. /укладач В.М. Андрєєва. – Харків: Вид. група «Основа», 2004. – 144 с.
19. Позакласні заходи з географії. – Харків: Вид. група «Основа», 2004. – 96 с.
20. Свір Н. В. Науково-педагогічний проєкт «Інтелект України»: особливості викладання географії у 9 класі. / Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2021. №32, с. 64–71.
21. Чубрей О.С. Проблема підготовки майбутніх вчителів географії до професійної діяльності в умовах трансформації освіти: методи та понятійно-термінологічний апарат дослідження. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя, 2019. № 63. Т.2. С. 202–205.
22. Чубрей О.С. Сучасні тенденції трансформації системи загальної середньої освіти України. Імідж сучасного педагога. Трансформації української школи. Полтава, 2019. № 4 (187). С. 7–10.
23. Чубрей О.С. Особистісно-розвивальні структурні складові підготовки майбутніх учителів географії до професійної діяльності в умовах трансформації освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя, 2019 , № 65. Т. 2. С. – 155–159.
24. Чубрей О.С. Структура та вимоги до технології підготовки майбутніх вчителів географії до професійної діяльності на засадах компетентнісного підходу. Педагогічний альманах «Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради 2019. №42. С. 205–209
25. Шуліка К. С. Географія / Розробки уроків / 7 клас – Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2017. – 368 с.
26. [Bustin](#), R. Geography Education's Potential and the Capability Approach: GeoCapabilities and Schools, 2019, DOI: 10.1007/978-3-030-25642-5
27. Bustin R. & Lambert D, Tani S. The development of GeoCapabilities: reflections, and the spread of an idea. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 2020, 29. URL: <https://doi.org/10.1080/10382046.2020.1749773>
28. Lambert, D. Curriculum thinking, “capabilities” and the place of geographical knowledge in schools. Syakaika Kenkyu. *Journal of Educational Research on Social Studies*, 2014, 81, 1–11.
29. Krause U. Béneker T. Geography textbook tasks fostering thinking skills for the acquisition of powerful knowledge. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 2022, 31. URL: <https://doi.org/10.1080/10382046.2021.1885248>
30. Maude, A. What is Powerful Knowledge and Can It Be Found in the Australian Geography Curriculum? *Geographical Education*, 2015, 28, 18–26. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1085994.pdf>

31. Maude, A. Geography and powerful knowledge: a contribution to the debate. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 2018, 27(2), 179–190.
32. Slater, F., & Graves, N. (2016). Editorial: Geography and powerful knowledge. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 2016, 25(3), 189–192
33. Uhlenwinkel, A., Béneker, T., Bladh, G., Tani, S., & Lambert, D. (2016). GeoCapabilities1 and curriculum leadership: balancing the priorities of aim-based and knowledge-led curriculum thinking in schools. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 2016, 26(4), 327–341.

Інтернет-ресурси

1. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/> – Національна освітня платформа, яка містить необхідні інструменти для організації дистанційного навчання, безкоштовну онлайн-бібліотеку методичних матеріалів, розробки для розвитку й навчання здобувачів освіти.
2. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/> – документи МОН, навчальні програми, підручники, навчально-методичні посібники, рекомендовані МОН.
3. *Географія. Методичний портал*. URL: <http://metodportal.net/taxonomy/term/31?destination=taxonomy%2Fterm%2F31%3Fpage%3D261>) – статті, розробки уроків з географії
4. *Географічні задачі, тести*. URL: <https://geografiamozil2.jimdofree.com/%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%B7%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%96/>)
5. *Збірники-конспекти уроків з географії* . URL: <https://yrok.net/lesson/zbirnyky-konspektiv-urokiv/geohrafiia>
6. «*На Урок*» Вебінари, розробки з географії для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/post/internet-na-korist-onlayn-resursi-dlya-vivchennya-geografi>)
7. Шкільне життя. Нормативно-правове забезпечення. Географія. Усі уроки. URL: <https://www.schoollife.org.ua/?p=66738&fbclid=IwAR0nIiXSI0XzoA3J5QZRHEOCbEGvXF19xJYx4X9IZB7eYqAJ-qAw47Dti-U>
8. Шкільні підручники онлайн. URL: <https://pidruchnyk.com.ua/?fbclid=IwAR3gPZ6i8-pnoU-BK9 iKtXuKcAgSvY-fgvDqeQcmMknLhFQVUa-V63TwxM>
9. *Канал віртуальних подорожей*. Подорожі онлайн з використанням ресурсу Google Планета Земля. URL: <https://www.youtube.com/c/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D1%85%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%B9>
10. *Уміти*. URL: <https://umity.in.ua/>. *База ресурсів* URL: <https://umity.in.ua/resources/> – це своєрідний бібліографічний покажчик з матеріалами до уроків, який полегшує щоденну роботу педагога – підготовку до занять. Тут містяться добірки ресурсів (відео, дидактичні матеріали, інструменти тощо) з різних джерел за класами, предметами й темами згідно чинних програм.

11. *Geograf*. URL: <http://www.geograf.com.ua/> – на сторінках сайту висвітлюються основні поняття суспільної та фізичної географії України та світу, географії населення, природних ресурсів, подані результати наукових здобутків вітчизняних та світових учених.
12. *EduFuture 7W*. URL: <https://edufuture.biz/ua/> Освітня платформа, яка представляє готові і розробляє на замовлення кейс-уроки (зокрема з географії).
13. *Сім чудес України*. Відеофільми. URL: <https://7chudes.in.ua/video/>). Відеофільми можна показувати учням на уроках в межах програми 8 та 9 класів, розширюючи їхні уявлення про визначні місця України.
14. *Ukrainer*. Медіа проєкт. URL: <https://ukrainer.net/expedition/>. Географічні відкриття та відео з різних регіонів України (цікава етнографічна, географічна, антропологічна інформація). Застосування відеоматеріалів мотивує до самостійного пізнання рідної країни, поглиблює українознавчі та краєзнавчі знання.
15. Загадки, феномени та дива України. Ютуб-канал доктора географічних наук, професора КНУ ім. Шевченка Петра Олексійовича Масляка. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC2s-Imn7AJsZt2LaHyAStlg>
16. *Блог вчительки географії* Савіцької Надії. URL: <https://geolifescool.blogspot.com/> – сервіси для уроку географії.

Онлайн сервіси для уроків географії

1. *Google Classroom*. URL: <https://edu.google.com/workspace-for-education/classroom/>) – це зручна і повністю забезпечена всім необхідним платформа, в якій є всі інструменти для створення, зберігання та обміну інформацією. Зберігання всієї необхідної інформації відбувається в Google Drive, створення документів - в Google Docs, створення презентацій можливо за допомогою Sheets and Slides, планування розкладу за допомогою Google Calendar. Тут є цілком всі інструменти, які необхідні в плануванні і створенні якісного віддаленого навчання.
2. *Learning Apps*. URL: <https://learningapps.org/> – онлайн-сервіс, що дозволяє створювати інтерактивні вправи. Їх можна використовувати у роботі з інтерактивною дошкою або як індивідуальні вправи для учнів. На платформі можна складати пазли, відповідати на тестові завдання. Як ігрові форми роботи у навчанні географії можна застосовувати [онлайн-сервіс Kahoot!](#). Популярний сервіс для проведення вікторин, контрольних робіт, поточного опитування з будь-якої теми, створення різноманітних тестів та навчальних ігор.
3. *MozaiK Education* Мозаїк. Інноваційні цифрові освітні рішення. URL: <https://www.mozaweb.com/>), URL: <https://ua.mozaweb.com/en/index.php> – сучасний освітній платний ресурс, що забезпечує інтерактивний супровід дистанційного навчання географії. При розробці уроків можна скористатися його основною складовою – mozavook, який урізноманітнить освітній процес за допомогою тематичних ілюстраційних анімаційних та творчих презентаційних можливостей. Інтерактивний зміст: 3D-анімації, освітні відео й вбудовані додатки підтримують зацікавленість учнів, сприяють розвитку навичок і допомагають у легкому засвоєнні навчального матеріалу з географії особливо під час дистанційного навчання.
4. *Canva for Education*. URL: <https://www.canva.com/education/> – високоякісні освітні шаблони, які дозволяють планувати уроки, створювати презентації, інфографіку, плакати, відео тощо.

5. *Seterra Online*. URL: <https://www.geoguessr.com/seterra/uk/vgp/3073> – одна з найбільш захопливих та популярних географічних вікторин у світі, призначена для вивчення номенклатури в ігровій формі (понад 200 завдань).

Онлайн сервіси для уроків географії та самостійних досліджень здобувачів освіти

1. *ArcGIS Online*. URL: <http://www.arcgis.com> – надає можливість учням створювати власні карти, інтегрувати та досліджувати шари різноманітних даних, визначати закономірності та шукати зв'язки.
2. *Google Maps* (Карти Google). URL: <https://maps.google.com> – картографічний веб-сервіс від компанії Google, а також набір застосунків, побудованих на основі цього сервісу й інших технологій Google. Можна використати для розрахунків відстані між точками на карті та порівняти власні результати з обчисленнями Google Maps; відстежити рівень розвитку транспортної інфраструктури (за допомогою якого транспортного засобу можна дістатися з пункту А у пункт Б, з'ясувати, котра година у тому чи іншому часовому поясі).
3. *Google Earth* (Google Планета Земля). URL: <https://earth.google.com/web/> – віртуальний глобус. За допомогою цього інструмента учні можуть знаходити необхідні географічні об'єкти та інформацію про них, відстань між географічними об'єктами, встановлювати градусну сітку та визначати географічні координати, визначати висоту територій над рівнем моря тощо. Програма має можливість показувати 3Dмоделі будівель, пам'ятників у деяких містах у високій якості.
4. *Google Earth Education*. URL: <https://www.google.com/earth/education/> – віртуальний глобус для освітніх цілей. Надає вчителям і учням можливість створювати низку географічних заходів, які можна проводити в класі чи вдома.
5. *Mapillary*. URL: <https://www.mapillary.com/> – сервіс Google Earth, на якому можна розглянути точкові та панорамні фотографії з певного місця світу (22 млн геокодованих світлин). Функціонал сайту передбачає можливість додавати власні світлини з прив'язкою до місцевості. Можливостями сайту передбачено відображення інформації пошарово (спутникові знімки, детальні карти тощо). Цю функцію можна використати на уроках у 6 та 8 класах при вивченні топографічних карт, пропонуючи учням зробити порівняльний аналіз реальних світлин та відповідної місцевості на топокарті. У межах проектної роботи можна пропонувати школярам геокодувати власну добірку світлин і в такий спосіб долучитися до глобального всесвітнього проекту! З використанням цього ресурсу можна підготувати квест у рідному місті чи запропонувати віртуальну гру, надавши добірку геокодованих світлин, за деталями яких вони мають визначити місцевість тощо.
6. *Timelapse in Google Earth*. URL: <https://earth.google.com/web/data=CiQSIhIlgNTQ0MGExNzMxYzI1MTFIYTk0NDM4YmI2ODk0NDUyOTc>) – таймлапс в сервісі Google Earth, який дає можливість простежити зміни на поверхні Землі з 1984 по 2020 рр. Можна використати для демонстрування динаміки розселення, зміни культурних ландшафтів, екологічних проблем планети.
7. *Dynamic World*. URL: <https://dynamicworld.app> – інструмент Google, що надає глобальні дані про ґрунтовий покрив Землі в реальному часі. Класифікує тип покриву Землі на кожні 93 м², зазначаючи 9 категорій поверхні: вода, затоплена рослинність, забудова, дерева, посіви, гола земля, трава, сніг. Можна використовувати як інформаційний ресурс у дослідницькій учнівській роботі від локального до глобального рівня.
8. *Windy*. URL: <https://www.windyty.com>. Інтерактивна візуалізація потоків вітру, температури, тиску, опадів і морських течій в режимі реального часу по всій земній кулі. За допомогою сервісу можна вчити учнів складати власний прогноз погоди.
9. *International Data Base (IDB)*. URL:

<https://www.census.gov/programs-surveys/international-programs/about/idb.html>) – включає демографічні показники понад 200 країн і регіонів світу з населенням 5000 і більше. Дані в IDB включають загальну кількість населення, населення за віком і статтю, а також демографічні характеристики, такі як народжуваність, смертність і міграція. Чисельність населення (за віком і статтю за один рік) і компоненти змін (народжуваність, смертність і міграція) доступні з початкового або базового року до 2100 року на 1 липня кожного календарного року. Цей рівень деталізації забезпечує важливу основу для відстеження демографічних наслідків великих подій, які впливають на населення в усьому світі, включаючи катастрофи та пандемії.

10. *Games On World* (географічні ігри, розроблені для початкових і середніх шкіл, а також корисні в університеті. URL: <https://world-geography-games.com/world.html>)

Мобільні додатки

1. *World Map Quiz*. URL:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.qbis.guessthecountry&hl=uk&gl=US> –

мобільний додаток для опанування географічної номенклатури. На уроці можна застосувати для онлайн-змагання.

2. *Redigo*: мобільний додаток, путівник з комплексною інформацією про країни та міста, картографічною та іконографічною візуалізацією, розмовником. Під час вивчення окремих країн у межах курсу «Соціально-економічна географія світу» дає можливість учням зробити доповідь, здійснивши віртуальну подорож до певного міста у будь-якій точці земної кулі, розробити власний маршрут.

3. *CleverBooks Geography*. URL:

<https://play.google.com/store/apps/details?id=eu.cleverbooks.cbgeography&hl=uk&gl=US>

Додаток дозволяє учням досліджувати готовий до використання вміст у доповненій реальності. Він містить 3D-моделі країн та інформацію про географічні особливості, політичні структури, тварини, рослини та об'єкти спадщини тощо.

Вебінари та курси для неформальної освіти

1. Платформа Gamilab для створення дидактичних і розвиваючих ігор <https://naurok.com.ua/webinar/platforma-gamilab-dlya-stvorennya-didaktichnih-i-rozvivayuchih-igor>
2. Інтерактивні методи навчання: переваги та практичне використання в освітньому процесі <https://naurok.com.ua/webinar/interaktivni-metodi-navchannya-perevagi-ta-praktichne-vikoristannya-v-osvitnomu-procesi>
3. Canva для вчителів: створення візуального контенту за допомогою штучного інтелекту <https://naurok.com.ua/webinar/canva-dlya-vchiteliv-stvorennya-vizualnogo-kontentu-za-dopomogoyu-shtuchnogo-intelektu>
4. Проектний метод навчання. <https://naurok.com.ua/learn/proektniy-metod-navchannya-3>
5. Штучний інтелект в освіті <https://vseosvita.ua/education/shtuchnyi-intelekt-v-osviti-1823.html>
6. Відкриваючи горизонти: інтеграція STEM, STEAM, STREAM у освітній процес <https://naurok.com.ua/webinar/vidkrivayuchi-gorizonti-integraciya-stem-steam-stream-u-osvitniy-proces>

Розділ 2. Методичні рекомендації до підготовки і проведення видів педагогічної діяльності

2.1 Проведення залікового уроку

Найскладнішим і найвідповідальнішим видом діяльності під час педпрактики є підготування і проведення уроку. Алгоритм підготування до уроку, який включає його моделювання, проектування і конструювання, відпрацьований студентами під час шостого практичного заняття з дисципліни «Загальна методика навчання географії». Тепер необхідно ще раз переглянути свій конструктор уроку і за його зразком підготуватися до проведення уроку в реальних умовах. Відвідавши уроки вчителів і провівши пробні уроки, студент усвідомлює, що готуватися до них треба ретельно, обдумуючи деталі, проводячи репетицію, щоб не порушити часові рамки уроку.

Готуючись до уроку, необхідно, після поставленої загальної мети, з'ясувати його тип, адже від цього залежатиме структура (послідовність організаційних етапів) уроку. Найбільш поширений тип уроку, який доведеться проводити практикантам—комбінований, тому необхідно уважно прочитати вимоги до нього і врахувати особливості роботи на кожному з його структурних частин.

2.1.1 Вимоги до комбінованого уроку

На пропедевтичній педагогічній практиці студенти проводять уроки переважно у 6-7 класах. В цих класах формують основні поняття загальної географії, тому уроки за дидактичною метою здебільшого комбіновані.

Урок такого типу має найбільш складну структуру, що складається з таких елементів:

- організаційна частина;
- перевірка знань раніше вивченого матеріалу й виконання домашнього завдання;
- виклад нового матеріалу;
- первинне закріплення нових знань, застосування їх на практиці й інструктаж щодо домашнього завдання.

Організаційна частина полягає в перевірці наявності учнів на уроці, готовності навчального кабінету до заняття. На перших уроках учителя-практиканта до організаційної частини входить знайомство з учнями.

Перевірка знань полягає у виявленні й оціненні через опитування рівня знань пройденого раніше матеріалу, умінь і навичок учнів; виконання ними домашнього завдання; підготування школярів до сприйняття нового матеріалу.

При перевірці й оцінюванні знань застосовують:

- індивідуальне усне опитування;
- опитування за картками;
- письмове опитування;
- опитування біля дошки;
- рішення завдань та інші способи опитування.

Для залучення більшої кількості учнів часто письмове опитування поєднують з індивідуальним усним. Опитуючи, вчителю доцільно активізувати увагу класу через рецензування, виправлення й доповнення відповідей, продовження їх, наведення прикладів, а також давати можливість учням задавати питання, що дасть змогу залучити більшу кількість учнів до перевірки знань і сприяє активному повторенню матеріалу.

Якщо на уроці поставлена мета підготувати учнів до сприйняття нового матеріалу, учитель проводить фронтальне (швидке) опитування, задаючи питання з матеріалу попереднього уроку. За допомогою такої перевірки корегують вивчення нового матеріалу.

Виклад нового матеріалу починається з пояснення змісту нової теми, пов'язування її з раніше пройденим матеріалом. При викладі нового матеріалу на комбінованому уроці

застосовують такі методи, як розповідь, бесіда, пояснення, а у профільній школі можлива і лекція.

Звичайно, один метод є основоположним, а інші використовують для активізації процесу навчання. Можливе використання різних дидактичних прийомів: інформування про план викладу нового матеріалу (цікавий, нестандартний його виклад; створення проблемних ситуацій; звернення до життєвого досвіду учнів; демонстрація фрагментів відеофільмів; запис матеріалу на дошці або використання наочного приладдя).

Первинне закріплення знань є зазвичай обов'язковою частиною більшості комбінованих уроків. Форми й методи закріплення матеріалу можуть бути різноманітними, але вони мають стимулювати розумову діяльність учнів. Закріплення матеріалу можливе у формі бесіди (вчитель задає питання практичного характеру, цікаво формулює їх, дає завдання помітити й виправити помилку відповідаючому, продовжити відповідь, навести свій приклад, поставити запитання, прокоментувати відповідь), а також у формі самостійної роботи учнів під керівництвом учителя (рішення завдань, читання таблиць, діаграм, складання технологічних карт, робота з картками-завданнями, з довідковою і нормативною літературою, вивчення й коментування ілюстрацій у підручниках й інших навчальних посібниках). Під час закріплення матеріалу вчитель з'ясовує, наскільки правильно учні зрозуміли новий матеріал, виявляє помилки в його розумінні й виправляє їх. Також можна використати інтерактивні методи (відомий прийом «карусель»), міні-вікторини, розв'язування кросвордів тощо.

Здебільшого новий матеріал закріплюють наприкінці уроку, але закріплення можливе й паралельно з повідомленням нових знань (після кожного фрагмента нового матеріалу) залежно від змісту складності й важливості навчального матеріалу.

Домашнє завдання вчитель дає усно або пише на дошці. Його ціль – закріпити знання учнів через самостійну роботу в позаурочний час. Педагог повинен пояснити учням способи виконання домашнього завдання й визначити матеріал для конспектування з підручника або додаткової літератури (якщо це необхідно).

В методичній літературі, яку необхідно використати, готуючись до залікових уроків, можна знайти чимало прийомів, які активізують роботу учнів на уроці. Вони мають назви, що відповідають сучасному динамічному інформаційному суспільству, тому навіть оголошення назви прийому, може мотивувати учнів до активної праці. Деякі з цих прийомів застосовують під час практичних занять. У таблиці наведено приклади прийомів, які можна застосувати на різних етапах уроку.

Методи, прийоми і форми роботи на уроках

Таблиця 3

Номер за пор.	Назва прийому, методу	Опис прийому, методу
1	2	3
Перевірка домашнього завдання, актуалізація опорних знань		
1	«Запитай товариша»	Учні готують вдома запитання і на уроці задають їх один одному. Вчитель контролює коректність запитань і відповідей. Простий варіант гри «Карусель».
2	Карткове опитування	Опитування, що полягає у письмовій перевірці знань індивідуальних варіантів кожного учня.
3	Фронтальна бесіда	Вчитель дає запитання з вивченого матеріалу.
4	«Що це?»	Викладач дає перелік географічної номенклатури, де вказано лише власні назви. Що це за об'єкт – завдання, яке мають виконати учні.
5	«Перестрілка»	Діти вдома готують запитання, які задають на уроці.

6	«Експрес-тест»	Учитель пропонує учням дати відповідь на тестові завдання. Після виконання учні проводять самоперевірку/взаємоперевірку правильності виконання.
7	«Хто швидше»	Кожен ряд учнів отримує листочок із завданнями. Учень має відповісти лише на одне питання, вказавши після відповіді своє прізвище. Далі листочок передає товаришу.
8	«Розминка»	Учні отримують листок з питаннями і з двома варіантами відповідей (один вірний, інший – ні). Якщо вони відповідають невірно, то їм вказують рядок, у якому описано причину невірної відповіді. Якщо ж вірно, то переходять до наступного питання.
9	«Мікрофон»	Учні передають уявний мікрофон і висловлюють власну думку щодо певних запитань, проблеми, завдання. Висловлювання можуть бути окремими, а можуть доповнювати або продовжувати почате.
10	«Географічний крос»	Учитель зачитує незавершені вислови та пропонує учням доповнити їх необхідними відомостями.
11	«Лови помилку!»	Група учнів отримує картки, де допущено помилку в назвах географічної номенклатури, ознаках тощо.
12	«Чомучка»	Учні відповідають на запитання, що починаються словом «Чому?». Запитання може підготувати вчитель або учні.
13	«Шпаргалка»	Якщо домашнє завдання складне, то учням пропонують зробити вдома на великому листку шпаргалку та користуватися нею під час опитування.
14	«Інтелектуальна розминка»	Учні коротко відповідають на питання, що стосуються попередньої теми, базових понять, термінів, визначень та ін. Запитання може підготувати вчитель або учні.
15	«Асоціація»	Можна провести у вигляді гри-змагання між окремими групами учнів. Учні називають і показують на карті об'єкти, які асоціюються з заданим вчителем поняттям.

Мотивація вивчення нової теми		
16	«Викликаю асоціацію»	Учитель пропонує кожному з учнів висловити ті асоціації, які виникли у них при певних словах, наприклад, «рудні корисні копалини». Учитель наголошує на тому, що подібна робота буде проведена після вивчення всієї теми й учні переконуються, наскільки більш складні і досконалі стали їхні асоціації.
17	«Проблемне питання»	Вчитель або учні під його керівництвом ставлять проблемне питання. До його постановки можна підійти через обговорення вже відомих учням фактів, через перегляд відеофрагмента, після відповіді на певні запитання, останнє з яких окреслює межі певної проблеми.
18	«Здивуй усіх»	Учні розповідають цікавий матеріал, який стосується теми уроку, але виходить за межі шкільного підручника.
19	«Навчальний кінозал»	Учитель пропонує учням переглянути відеофрагменти.

20	«Приваблива мета»	Учитель формує цікаву для учнів мету, виконуючи тим самим навчальні завдання.
21	«Фантастичний додаток»	Вчитель моделює фантастичну ситуацію, що дасть змогу виконати реальні навчальні завдання.
22	«Практичність теорії»	Учитель доводить корисність теми шляхом розв'язання конкретної практичної ситуації.
23	«Відтермінована відгадка»	Формулює загадку, відповідь на яку можна дізнатися, лише працюючи з новим матеріалом.
Вивчення нового матеріалу		
24	«Домашня заготовка»	Учні, отримавши завдання заздалегідь, розповідають матеріал.
25	«Кути»	Учні розподіляються на групи. Групи розміщуються по кутках класної кімнати, де кожна групу чекає завдання. У цій грі учні мають свободу вибору «кута». Учитель інструктує кожен групу, яка має за мету виконати завдання за певним напрямом («теоретики», «художники», «письменники», «допитливі» та ін.).
26	«Учень–учень»	Працюючи в парах, учні вивчають різний навчальний матеріал, а потім пояснюють його один одному.
27	«Театралізація»	Учитель пропонує розіграти конкретну ситуацію в ролях.
28	«Шпаргалка»	На цьому етапі групи учнів, виконуючи навчальне завдання, створюють шпаргалку, фактично опорну схему, за якою будують свою відповідь.
29	«Дерево рішень»	На базі вивченого матеріалу колективно або в групі учні пропонують варіанти розв'язання проблеми та заповнюють «дерево».
30	Навчальний «мозковий штурм»	Напрацювання будь-яких ідей для розв'язання проблеми, відбір та аналіз результатів.
31	«Вирішуємо проблему»	Вчитель ділить учнів на малі творчі групи, які повинні вирішити проблему. Вони оголошують ідеї і розглядають їх з учителем.
32	«Діалогічна лекція»	Розповідь вчителя з поєднанням діалогу з учнями.
33	«Учнівська конференція»	Учні розповідають попередньо підготовлений навчальний матеріал (обов'язково використовуючи ілюстровану карту) або проводять учнівську презентацію, що стане хорошим прийомом активізації їхньої пізнавальної діяльності та сприятиме впровадженню нових інтерактивних технологій у навчальний процес географії.
34	«Географічна лабораторія»	Учні працюють у групах, парах або одноосібно над певними запитаннями, завданнями. Самостійно роблять висновки та узагальнення.
35	«Картографічна лабораторія»	Учні виконують завдання на контурній карті. Знаходять, наносять та підписують на контурній карті назви географічних об'єктів.
36	«Кліматична лабораторія»	Учні разом з учителем, користуючись атласом, характеризують клімат певного географічного об'єкта.
37	«Творча лабораторія»	Виконання учнями проблемних завдань пошукового характеру з використанням різних джерел географічних знань.
38	«Словничок»	Учні разом з учителем, користуючись підручником, довідниками з'ясовують зміст певних понять, вчитель доповнює їх.
39	«Хвилинка підручника»	Учні працюють з текстом підручника, у робочому зошиті дають відповіді на питання.
40	«Географічний практикум»	Виконання завдань, які пов'язані з нанесенням певних географічних об'єктів на контурну карту.
41	«Мандрівка»	Учні, працюючи в групах, парах або самостійно, виконують вже відомі за ходом виконання завдання. Під час виконання завдання використовують різноманітні джерела географічних знань.
42	«Власні приклади»	Учні наводять цікаві приклади щодо теми уроку або доповню-

		ють зміст проблеми, що вивчається, власними прикладами.
43	«Екскурсія»	Один або два учні, які виконують одну і ту ж роботу, на основі теоретичних знань, аналізують процес, явище на карті, наприклад, на основі теоретичних знань про фізико-географічне районування та, користуючись картою фізико-географічного районування України, аналізують особливості фізико-географічного районування України.
44	«Круглий стіл»	Учні працюють у малих творчих групах над конкретними завданнями, використовуючи різноманітні джерела географічної інформації упродовж невеликого відрізка часу (7 хв). Для формування колективної відповіді використовують фліпчарт (плакат) або аркуш паперу. Один з учнів записує свою ідею, а потім передає для запису наступному. Всі ідеї обговорюють з учителем і вибирають найправильніші.
45	«Спільний проект»	Клас об'єднується в п'ять–шість робочих груп, і створюють групу експертів з сильних учнів. Вчитель ставить проблему, але завдання, які отримують групи, мають різний зміст і передають проблему з різних боків. Група експертів складає свій варіант виконання завдання. Після завершення роботи кожна група звітує і записує на дошці певні положення. В результаті відповідей представників груп складають спільний проект, який рецензує і доповнює група експертів.
46	«Коло ідей»	Клас ділиться на малі групи, вчитель висуває дискусійне питання, учні в групах за певний час обговорюють його і тоді репрезентують лише один аспект обговорюваної проблеми. Групи висловлюються по черзі, доки не буде розглянуто всі аспекти проблеми, побаченої учнями.
47	«Подумай – обговори з партнером – обговори з іншою парою»	Вчитель ставить питання чи завдання, кожен учень обмірковує його самостійно. Далі утворюються пари, партнери обмінюються відповідями, обговорюють проблему. Тоді кожна пара об'єднується для обміну думками з іншою, де в обговоренні беруть участь четверо учнів.
48	«Нумеровані голови разом»	Учні створюють невеликі групи з трьох–чотирьох осіб, кожен отримує номер (1–3 або 1–4). Вчитель формулює запитання чи проблему. Кожен обмірковує завдання, проблему обговорюють у групі. Вчитель називає номер, і кожен учень з цим номером доповідає класу про результати роботи групи.
Закріплення вивченого, підсумок уроку		
49	«Світлофор»	Учитель ставить запитання з вивченого матеріалу. Учні піднімають для відповіді замість руки картку: зелену, якщо знають відповідь, та червону, якщо не можуть відповісти.
50	«Розподіли об'єкти»	Учні отримують порожню таблицю та пронумерований перелік об'єктів, які потрібно вписати в неї.
51	«Конверт»	За допомогою булавок приколоті на «німій» фізичній карті географічні назви, що знаходяться в конверті.
52	«Вірю – не вірю»	Вчитель або учні називають певні твердження або показують об'єкти на карті, з якими інші учні або погоджуються або ні. Якщо не погоджуються, то пояснюють чому і дають вірну

		відповідь.
53	«Виберіть зайве»	Гра, що полягає у пошуку зайвого об'єкта в певному логічному ряді.
54	«Бліцопитування»	Вчитель у швидкому темпі задає учням запитання, а учні дають одну або декілька можливих вірних відповідей. За необхідності вони можуть доповнювати та розширювати відповіді своїх одно-класників.
55	«Роблю висновок»	Приєм вчить учнів робити висновки, узагальнення, синтезувати (комбінувати елементи вивченого в ціле), оцінювати рівень виконання роботи, рівень власних навчальних досягнень, досягнень інших і класу. Залежно від потреби можливо використовувати на будь-якому етапі уроку.
56	«Прес-конференція»	Клас ділиться на кореспондентів та спеціалістів з певних питань, галузей, сфер. Перші задають питання, другі дають на них відповіді. Приєм дає змогу колективно підсумувати вивчене.
57	«Лови помилку»	Учень (учитель) характеризує географічний об'єкт, розповідає певний факт та ін., іноді навмисно припускається помилки. Учні повинні помітити та виправити її.
58	«Як? Що? Де?»	Учні або вчитель задають запитання, які починаються словами «Що?», «Де?», «Як?».
59	«Дерево рішень»	Для використання прийому треба підготувати матеріали у вигляді табличок з написами взаємопов'язаних понять, назв тощо. На дошці для більшої зручності та наочності можна намалювати крону дерева. Учні, працюючи над запитаннями вчителя, називають складові «дерева» та магнітами прикріплюють таблички у певній частині «крони» дерева.
60	«Мене вразило»	Учні називають факти, пов'язані з темою уроку, які їх найбільше вразили.
61	«Подорож по карті»	Учні по черзі називають і показують на карті об'єкти, які вони запам'ятали впродовж уроку.
62	«Сенкан»	Використовують прийом для виділення найсуттєвіших рис явища чи об'єкта. Можна складати індивідуально чи в групах за таким порядком: 1. Слово, яке позначає тему (іменник); 2. Опис теми, який складається з двох слів (два прикметники); 3. Називає дію, пов'язану з темою (три дієслова); 4. Речення з чотирьох слів, що висловлює основну думку теми; 5. Одне слово-іменник, синонім до першого слова (у ньому висвітлено сутність теми, ніби зроблено висновок).
63	«Асоціативний ланцюжок» («павутинка»)	Учні визначають психологічний зв'язок між окремими поняттями, уявленнями, внаслідок чого одне уявлення породжує інше.
64	«Кубування»	Вчитель дає завдання учням у кілька етапів: 1. Опишіть це... 2. Асоціюйте це... 3. Порівняйте це... 4. Проаналізуйте це... 5. Знайдіть аргументи «За» і «Проти». 6. Застосуйте це!
65	«Діаграма Вена»	Вчитель дає завдання учням порівняти два об'єкти, які мають подібні риси і розбіжності одночасно.

66	«Незакінчені речення»	Учитель формулює незакінчене речення (записує на дошці) і пропонує учням закінчити його. Кожний наступний учасник обговорення має починати свій виступ з записаного вчителем на дошці незакінченого речення.
67	«Карусель»	Клас поділений на чотири мікрогрупи, кожна з яких отримує аркуш зі запитаннями. Зміст запитань стосується окремих аспектів теми. Впродовж однієї хвилини учні письмово дають відповіді на них. Аркуш передають з однієї групи в іншу, щоб кожний аркуш побував у всіх мікрогрупах. Наприкінці кожний аркуш повертається в ту мікрогрупу, яка давала відповідь першою. Учні записують відповіді.

У 9 класі на різних етапах уроку можна використати більшість з описаних прийомів, крім того, застосувати й такі, що дають змогу здобути життєві компетенції, збагнути особливості соціально-економічної географії – *«соціогеографічний практикум»* (аналіз географічними методами життєвих ситуацій), *«аналітичний практикум»* (побудова графіків на основі цифрових даних та їхній аналіз), *«структурований огляд»* (п'ятихвилинна лекція задля тлумачення ключових понять теми, що привчає учнів до конспектування), *«знаємо – хочемо дізнатися – дізналися»* (поступове заповнення на різних етапах уроку відповідних колонок таблиці, що допомагає учням свідомо засвоювати навчальну інформацію) тощо.

2.1.2 Модель уроку з використанням ІКТ

Використання комп'ютерів у навчальному процесі привело до виникнення значної кількості нових форм роботи, які були неможливі за умови використання традиційних методик. Змішане навчання дозволяє використовувати накопичений позитивний досвід класичного навчання, доповнюючи його сучасними технологічними інноваціями. Адже використання ІКТ у змішаному навчанні відкриває широкі можливості для здійснення самостійної роботи учнів під керівництвом вчителя, сприяє розвитку самостійної творчої діяльності, стимулює одержання додаткових знань та їх закріплення.

Змішане навчання поєднує в собі ефективність та оперативність електронних форм навчання із соціальними системами загального навчання. У змішаній формі навчання також відбувається комбінація двох зовсім різних форм навчання, які, поєднуючись, утворюють одне ціле.

Таким чином, виходячи з потреб сьогодення, змішана форма навчання є оптимальним варіантом організації навчального процесу у навчальних закладах і дає значні можливості для проведення активного і навіть феєричного уроку. Проте не варто перетворювати урок на анімаційний захід (що безумовно сподобається школярству, але не матиме дидактичного ефекту), пам'ятаючи, що основне завдання кожного уроку незалежно від його типу – навчити учнів мислити, критично мислити. *Тому найперша методична порада практикантові – покласти на робочий стіл модифіковану таблицю Блума (див. Додаток) і залежно від дидактичної мети уроку (і його типу) зосередитись на обдумуванні завдань і запитань, спрямованих на формування відповідного виду мислення, на способи висловлення власної чи колективної думки, а тоді спроектувати урок і підібрати такі методи навчання (незалежно від їх технологічної форми), щоб активізувати всі «поверхи» мислення.*

Конструктивний підхід до навчання, система електронного навчання Moodle, широке застосування ІКТ, досвід вчителя базової школи створюють підґрунтя для гнучкої структури класичного комбінованого уроку. Такі його традиційні елементи як *перевірка й оцінювання знань,*

виклад нового матеріалу, первинне закріплення (практична робота), узагальнення і систематизація зараз набувають інноваційного сенсу і супроводжуються формуванням окрім предметних ще й цифрових компетентностей.

Розглянемо деякі рекомендації щодо проведення різних етапів комбінованого уроку з географії у старшій школі із застосуванням сучасних технологій у **змішаному режимі навчання**.

З основними властивостями цього режиму навчання студенти ознайомились під час вивчення дисциплін «Сучасні освітні технології».

Доцільно пригадати *основні особливості змішаного навчання*:

- матеріали подаються в електронному вигляді;
- існує можливість здавати роботу в електронному вигляді;
- відбувається регулярне оцінювання з коментарями;
- надається можливість групової роботи;
- існують засоби електронного відслідковування успішності;
- очне навчання базується на принципах інтерактивності.

Змішане навчання географії має переваги, оскільки по-перше географія характеризується об'ємним програмним матеріалом, який робить навчальні заняття надто «насиченими», причому значна його частина є достатньо легкою для самостійного опрацювання дистанційним шляхом; по-друге: предмет тяжіє до наочності (картосхеми, карти, малюнки, ілюстрації, таблиці, статистичний та графічний матеріал, колекції, макети, прилади, відеофільми, презентації тощо, які зазвичай відсутні в географічному кабінеті) і без комп'ютерних технологій тут на сьогоднішній день просто не можливо обійтися. Все це дає підстави практикантові використати технологічну активність сучасних учнів, проєктуючи активні форми пізнання географічного простору Землі.

Змішане навчання складається із трьох етапів:

- дистанційне вивчення теоретичного матеріалу;
- освоєння практичних аспектів у формі аудиторних занять;
- задача іспиту або виконання фінальної роботи.

Для дистанційного **викладу теоретичного матеріалу** найдоцільніше використати інтерактивні презентації із застосуванням сервісів Canva, (<https://www.canva.com/>), Genialy (<https://genial.ly/>) у розробленні яких студенти-практиканти мають найбільше досвіду і які дають можливість працювати з учнівством як у змішаному так і в дистанційному режимах, підтримувати їх увагу й залучати до активного формування нових понять, причинно-наслідкових зв'язків, візуалізувати найскладніші геопросторові явища і процеси.

Рекомендуємо переглянути он-лайн інтерактивні презентації студентів-практикантів: (<https://view.genial.ly/63879d0045a7f40019e69d6b/presentation-vulkanizm6-klas>) «Вулканізм» 6 кл., автор – Уляновська Богданна; «Кліматотвірні чинники» 7 кл., автор – Куриляк Соломія <https://view.genial.ly/6387931204a94900110bc1b1/presentation-klimat-ta-osnovni-klimatotvirni-chinniki>, «Літосферні плити» 7 кл., автор – Гоняк Христина <https://view.genial.ly/6374be638f8d7c00196d042f/presentation-blackboard-presentation>, "Зміна кількості населення у світі та Україні" <https://app.genial.ly/editor/635c1d938c095f0019f7a7b8>, 8 клас, автор – Уляновська Богданна.

Актуальними будуть на цьому етапі й інші форми інфографіки, зокрема ментальні карти (Mind map), якщо необхідно показати структуру об'єкта чи явища, «Фішбоун»-- якщо стоїть завдання показати причини проблем та способи їх вирішення.

Якщо у школі практикують технологію «перевернутого класу», то можна дати старшокласникам завдання штибу «Прочитати параграф і знайти додаткову інформацію в інтернеті». Тоді учні придуть готовими до уроку – треба тільки відпрацювати практичну частину, продумати питання для дискусії.

У курсі «Географія: регіони та країни» (10 клас) доцільно дати випереджальне завдання

переглянути відео з Каналу віртуальних подорожей і скласти конспект-схему (від руки) основних властивостей держави, яку будуть вивчати.

Численні ілюстраційні, анімаційні і творчі презентаційні можливості для формування геопросторових уявлень і понять та системний виклад нових знань надає інтерактивне освітнє програмне забезпечення для вчителів mozaBook (<https://ua.mozaweb.com/uk/mozabook>). Використання цієї платформи дає змогу ефективно залучити на стадії вивчення нового матеріалу електронний підручник з відповідного курсу. Електронну PDF-версію використовуваного друкованого підручника вчитель може відкрити одним кліком в mozaBook. Програма автоматично розпізнає в публікації графічні елементи і під час уроку дозволяє збільшити їх одним кліком.

Вчитель може самостійно створювати фрагменти сторінок, які йому необхідно буде збільшити під час занять. Він/вона може також самостійно здійснювати пошук змісту для вставки (3D-сцени, освітні відео, аудіоматеріали, зображення) в медіатеці, на своєму комп'ютері або в Інтернеті. Доданий матеріал можна відкрити одним кліком на іконки, що розміщені на полях книги, щоб продемонструвати учням на уроці у т.ч. 3D-сцени. Якщо підручник або урок містить 3D-сцену, то її можна відтворити, натиснувши значок 3D в онлайн-підручнику. Моделі в сцені вільно обертаються і більшість 3D включають озвучені розповіді, вбудовані анімації та вікторини.

Освоєння практичних аспектів у режимі змішаного навчання відбувається переважно у формі аудиторних занять. Форми й методи закріплення матеріалу можуть бути різноманітними, але вони мають стимулювати розумову діяльність учнів. Закріплення матеріалу можливе у формі бесіди (вчитель задає питання практичного характеру, цікаво формулює їх, дає завдання помітити й виправити помилку тому, хто відповідає, продовжити відповідь, навести свій приклад, поставити запитання, прокоментувати відповідь), а також у формі самостійної роботи учнів під керівництвом учителя (рішення завдань, читання таблиць, діаграм, складання технологічних карт, робота з картками-завданнями, з довідковою і нормативною літературою, вивчення й коментування ілюстрацій у підручниках й інших навчальних посібниках). Під час закріплення матеріалу вчитель з'ясовує, наскільки правильно учні зрозуміли новий матеріал, виявляє помилки в його розумінні й виправляє їх.

На цьому етапі студент-практикант також може використати ІКТ, які дозволяють розробити вправи, вікторини (LearningApps.org), поставити завдання в ігровій формі із залученням картографічного матеріалу (Seterra Online; Games On World; WorldCountriesQuiz; World Geography Games).

На цьому етапі необхідно пам'ятати про завдання і запитання на вищі рівні мислення – синтез, оцінювання явища чи процесу, вирішення проблем у т.ч. міждисциплінарного характеру.

Домашнє завдання вчитель дає усно або пише на дошці. Його ціль – закріпити знання учнів через самостійну роботу в позаурочний час. Педагог повинен пояснити учням способи виконання домашнього завдання й визначити матеріал для створення схематичного конспекту з підручника або додаткової літератури (якщо це необхідно).

Узагальнена модель комбінованого уроку з використанням ІКТ, з якими студенти вже ознайомлені на практичних заняттях в університеті, може мати такий вид (див. Табл. 6).

Таблиця 6

Модель уроку з використанням ІКТ

Етап уроку	Технологія навчальної діяльності
<i>Початок уроку географії, налаштувати учнів на сприйняття та осмислення нової інформації</i>	Віртуальне змагання в одному з мобільних додатків. Інтерактивні прийоми налаштування на продуктивну роботу і життєствердні установки.

<p><i>Перевірка домашнього завдання. Актуалізація опорних знань</i></p>	<p><i>Онлайн вікторина або тест</i> (вчитель заздалегідь створює онлайнний тест або вікторину і запускає її під час уроку, а учні можуть давати відповіді на неї, використовуючи свої мобільні пристрої чи комп'ютери).</p> <p><i>Евристична бесіда</i> з актуальних для життя аспектів теми, яку вивчатимуть із зверненням до сайтів, на яких проблема висвітлюється.</p> <p><i>Рецензія на усну відповідь.</i> Вчитель пропонує учням вислухати відповідь однокласника, підготувати і виступити з усною рецензією на нього (з урахуванням переваг і недоліків, внесенням доповнень і уточнень). Цей метод добре працює, коли необхідно перевірити підготовку учнів з теорії в старших класах.</p> <p>Презентація результатів роботи над міні-проектом.</p>
<p><i>Формулювання мети та завдань уроку, мотивація</i></p>	<p><i>Перегляд короткого відеоролика</i> (фрагмент новин чи тематичної передачі,) з ключовими словами і тезами уроку.</p>
<p><i>Виклад нового матеріалу</i></p>	<p><i>Презентації</i>, створені в Canva, Genially, які дають можливість демонструвати складні для сприйняття об'єкти та сприяють залученню учнів до самостійної дослідницької роботи;</p> <p>Створення і використання <i>інтерактивних початкових матеріалів</i> з допомогою сервісу ThingLink;</p> <p><i>Робота з електронними підручниками</i> в mozaBook;</p> <p><i>Перегляд відео</i> з Каналу віртуальних подорожей;</p>
<p><i>Виконання практичних завдань та їх перевірка</i></p>	<p><i>Інтерактивні елементи</i> і вбудовані додатки, призначені для розвитку навичок, проведення дослідів та ілюстрування в mozaBook;</p> <p><i>Використання Microsoft Excel</i> для роботи із статистичними даними, створенням та аналізом графічної наочності;</p> <p><i>Перетворення Google- таблиць</i> в інтерактивні завдання.</p> <p><i>Створення вправ</i> з допомогою сервісу LearningApps.org;</p> <p><i>Географічні вікторини, картографічні роботи</i> на ресурсах : Seterra Online; Games On World; WorldCountriesQuiz; World Geography Games;</p> <p>Використання розумної картографії для візуалізації і дослідження з даних сервісу ArcGIS Online;</p>
<p><i>Завершення та підсумок уроку</i></p>	<p><i>Тестові завдання</i> як засіб контролю результатів навчання (можливість автоматизованої обробки результатів, точний підрахунок числа виконаних відповідей, високий ступінь об'єктивності оцінок): Moodle, Google Forms;</p> <p><i>Схеми, таблиці, карти</i>, що містять в собі проблемні питання.</p> <p><i>Дискусії на платформі KIALO EDU</i> як інструмент формування критичного мислення із застосуванням міжпредметних зв'язків.</p>
<p><i>Домашнє завдання</i></p>	<p>Робота з Інтернет-джерелами відповідно до теми, виконання міні-</p>

Nota Bene: ІКТ – це засіб, а не мета навчання! Тому необхідно чітко усвідомлювати дидактичні завдання, які мають виконати ці засоби та використовувати їх для максимального наближення географії до реального життя.

Вимоги до конструктора уроку

У конспекті-конструкторі подають у структурованій текстовій формі проєкт уроку, що ґрунтується на діяльнісному підході до навчального процесу (зазначено зміст діяльності вчителя та учнів і рівні засвоєння знань на кожному етапі уроку). Схема конструктора аналогічна тій, яку розробляють на практичному занятті із загальної методики, наприклад:

Тема уроку, клас, дата проведення.

Мета уроку: очікувані результати за чотирма складовими змісту освіти (формування і розвиток знань, умінь, досвіду творчої діяльності, емоцій і цінностей).

Тип уроку за дидактичною метою.

Методи і прийоми.

Обладнання: засоби навчання, які будуть використані на уроці.

Хід уроку

Організаційні та змістові етапи	Тривалість (хв)	Пізнавальні завдання до змістових етапів	Діяльність учителя	Діяльність учнів/ рівень засвоєння знань

У конспекті на першій сторінці після методичного апарату має бути вказана мотивація вивчення нової теми.

УВАГА! Для надання конструкторові оптимальної форми і для зручності використання його необхідно роздрукувати в *альбомному вигляді*.

Необхідність написання конспектів у такій формі зумовлена тим, що студент-практикант має чітко уявляти ЩО (змістові логічні етапи уроку), НАВІЩО (пізнавальні завдання) і ЯК (зміст взаємодії вчителя та учнів) він робитиме кожної хвилини на уроці як керівник навчального процесу.

Щоб досягнути поставленої мети уроку й отримати радість від спільної праці з учнями під час підготування до уроку, зверніть увагу на потенційні помилки, які можуть знизити його ефективність.

2.1.3 Найхарактерніші недоліки уроку. Самоаналіз уроку

- Нехтування вчителем ретельним підготуванням до проведення уроку (схематичний лаконічний конспект, не продумані пізнавальні завдання, одноманітність методів і форм роботи, використання тільки матеріалів підручника і т. д.).
- Не приділено належну увагу мотивації й інтересу учнів до уроку.
- Тему уроку не записують на дошці (презентації).
- Час активної роботи учнів на уроці набагато менший від часу активного пояснення вчителя.
- Мовчання більшості учнів на уроці.

- Бракує диференціації навчання на різних етапах уроку.
- Учні на уроці пасивні.
- Вчитель працює з обмеженим колом школярів.
- Відповіді учнів на запитання вчителя здебільшого мають репродуктивний, відтворюючий характер. Характер навчальних завдань репродуктивний (за алгоритмом), бракує творчих завдань.
- Учитель виступає репродуктором навчання.
- Мало уваги приділено виділенню основного, найбільш суттєвого зі змісту вивченого матеріалу та його багаторазовому повторенню.
- Нераціонально використаний час уроку.
- Домашнє завдання не записано на дошці, задане після дзвінка, недиференційоване, значно перевищує обсяг роботи, виконаної на уроці.
- Невчасне завершення уроку.
- Зосередження уваги лише на учневі, який відповідає.
- Неувага до відповіді учня, втручання у відповідь.
- Гостра реакція на будь-які відхилення у поведінці учнів на уроці.
- «Загравання» з учнями, намагання сподобатися, невміння знайти правильний тон.
- Невміння спрямувати навчання та виховання на колектив учнів.
- Погрози, грубі зауваження як основні засоби впливу на учнів.
- Невиразність мови.
- Невміння акцентувати на найголовнішому.
- Монотонність голосу.
- Застиглість пози вчителя (вчитель постійно сидить за столом).
- Неврахування інтересів, захоплень учнів.
- Механічне запозичення педагогічного досвіду.
- Намагання скопіювати побачене.

Після проведеного уроку учитель та керівники педпрактики від університету обговорюють його разом з практикантом. Перше слово під час обговорення обов'язково надається вчителю, який проводив урок, тобто практиканту. Таку критично-аналітичну дію називають самоаналізом уроку.

Самоаналіз уроку вчителем

1. Чи була досягнута мета уроку?
2. Як були використані виховні можливості навчального матеріалу з метою всебічного розвитку особистості учнів?
3. Чи всі учні працювали на уроці і як вони працювали?
4. Як використано час уроку? Чи було втрачено час на уроці й що стало причиною цього?
5. Які знання засвоїли учні, які вміння закріпили?
6. Які були недоліки в ході уроку й чому?
7. Які зміни в структуру і зміст уроку можна б внести, якби його довелося повторити?

Детальна схема аналізу та оцінювання зусиль практиканта з організування і проведення уроку, яку рекомендовано застосувати керівникам практики відображена у Таблиці 7.

2.1. 4 Аналіз відвіданого уроку колеги

Окрім короткого самоаналізу власного уроку, який можна окреслити цільовою формулою «вчимося на власних помилках», практикант здійснює ще один вид аналізу, метою якого є «навчання на помилках інших», – уроку свого колеги чи вчителя-предметника. Зручно влаштувавшись на останній парті і поклавши перед собою схему аналізу, яка може мати багато варіантів (один із них, запропонований кафедрою педагогіки університету, подаємо далі),

практикант пунктуально і прискіпливо стежить за педагогічною творчістю колеги, водночас ставлячи себе на його місце (тобто обмірковує, чому він саме так робить, припускає, як би вчинив у цій навчальній ситуації і т. д.). Після закінчення уроку ділиться своїми висновками на колективному обговоренні уроку й оформляє цей вид практичної педагогічної діяльності згідно з вимогами, але головне – на своєму уроці не повторює побачених помилок, чи навпаки, запозичує позитивний досвід. Якщо практика відбувається за індивідуальним планом, то практиканту доведеться виконати в такому детальному форматі аналіз уроку, закріпленого за ним вчителя-предметника. Аналізувати урок можна за такою схемою:¹

1. Загальні відомості про навчальне заняття:

- тема навчального заняття, її зв'язок з попередніми і наступними, місце у відповідному розділі;
- форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі та поставленій меті;
- рівень досягнення мети та отримані результати, умови, чинники, що сприяли цьому;
- сильні та слабкі сторони, досягнення, загальні враження.

2. Підготування вчителя до організування навчального заняття:

- визначення структури навчального заняття, його етапів відповідно до теми і мети;
- цілеспрямоване планування змісту, методів, форм організування навчання на різних етапах;
- вивчення та знання психологічних особливостей класу, зокрема кожного учня, мотивації їхньої навчально-пізнавальної діяльності, поведінки, своєрідності міжособистісних взаємин у групі;
- підготування навчального матеріалу, розроблення практичних завдань, вправ, творчих робіт;
- використання фахової та методичної літератури;
- підготування дидактичних та роздаткових матеріалів, навчальних посібників і засобів.

3. визначення і постановка мети, завдань як кінцевого результату, необхідного для досягнення вчителем та учнями:

- відповідність загальної освітньої мети темі, рівню розвитку учнів, їхніх знань, умінь з навчального предмета;
- передбачення кінцевих результатів навчального заняття, створення в учнів установки на досягнення мети;
- визначення та донесення до учнів конкретних завдань навчально-пізнавальної діяльності на кожному етапі.

4. відбір змісту навчального матеріалу, розвиток особистісного ставлення учнів до нього:

- відбір змісту навчального матеріалу відповідно до теми, поставленої мети і навчальної програми;
- раціональний відбір наукових, засадничих знань, понять, фактів, які становлять основу розвитку умінь, навичок учнів, їхнього соціального становлення, дальшого навчання;
- спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем, соціального значущихта актуальних для життя учнів, задоволення їхніх пізнавальних і особистісних потреб та інтересів;
- відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку учнів, їхнім пізнавальним можливостям, зорієнтованість на «зону найближчого розвитку»;
- послідовність та логічність структурування змісту за етапами навчального заняття відповідно до його структури;

¹ Схema розроблена на кафедрі загальної педагогіки ЛНУ імені Івана Франка

- розкриття загальнолюдських, національних цінностей у змісті навчального матеріалу, забезпечення його зв'язку з життєвим досвідом учнів;
- аргументованість, логічність, доказовість викладу знань, понять, ідей тощо;
- забезпечення сприймання, розуміння, омислення учнями сутності наукових, соціальних понять, явищ, умінь, адекватності їхнього об'єктивного змісту та суб'єктивного сенсу для учнів;
- позитивна спрямованість змісту навчального матеріалу (зорієнтованість змісту на майбутню діяльність учнів, їхні позитивні емоції, самопізнання та вдосконалення, пізнання інших тощо);
- стимулювання інтересу учнів до змісту, усвідомлення його значущості для розвитку особистості, сприяння формуванню допитливості школярів (новизна знань, умінь, їхня різнобічна значущість, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації через призму бачення педагога, науковця, діалог вчителя тощо);
- інтегрування змісту навчального матеріалу з іншими темами, розділами, предметами.

5. Застосування методів, прийомів, засобів, форм організування навчально-пізнавальної діяльності учнів:

- творче, цілеспрямоване поєднання різноманітних методів, прийомів, форм організування навчально-пізнавальної діяльності учнів для досягнення поставленої мети, завдань заняття, відповідно до змісту навчального матеріалу, вікових особливостей, рівня навчальних можливостей учнів;
- стимулювання активності учнів, їхньої позиції як суб'єктів, партнерів процесу навчання;
- організування навчання як процесу набуття учнями досвіду діяльності, поведінки;
- застосування різноманітних методів, прийомів, форм організування навчально-пізнавальної діяльності для забезпечення сприйняття, розуміння, осмислення, закріплення учнями знань, умінь і навичок;
- активізація думки учнів, стимулювання їх до критичного та творчого мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку і дослідження;
- задоволення різноманітних особистісних потреб учнів (у пізнанні, розвитку, самооцінці, самоствердженні тощо), врахування і розвиток своєрідних особливостей кожного учня, стимулювання школярів до успіху.

6. Діяльність педагога:

- ставлення до учнів, наявність позитивної установки на кожного школяра, розуміння його як особистості, вияв поваги, довіри до нього;
- позиція партнера чи наставника учнів, підтримка кожного у навчанні, надання допомоги у подоланні труднощів;
- залучення кожного школяра до навчальної діяльності, сприяння його розвитку;
- знання вчителем навчального матеріалу, захоплення фаховою наукою;
- стиль діяльності та поведінки вчителя, його комунікативні вміння, відкритість, щирість, розвиток позитивних взаємин з учнями, знаходження контакту з кожним;
- вияв педагогічного такту в організуванні взаємодії з учнями, ставлення до школярів зі складною поведінкою;
- сприяння ініціативності, самостійності, впевненості учнів у навчально-пізнавальній діяльності;
- забезпечення дисципліни як організування порядку на навчальному занятті.

7. Діяльність учнів:

- ставлення учнів до процесу навчання, застосованих форм, методів організування навчально-пізнавальної діяльності, їхня мотивація;
- позиція учнів як партнерів у навчанні, синтезаторів, творців ідей;

- зовнішня і внутрішня активність учнів, їхнє співвідношення;
- відчуття та усвідомлення учнями своєї ролі, відповідальності у навчальному процесі;
- ставлення до особистості вчителя;
- дисципліна учнів, дотримання правил поведінки, діяльності на навчальному занятті.

8. Організування міжособистісної взаємодії учнів та розвиток їхніх взаємин:

- створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті;
- стимулювання та орієнтування учнів на підтримку один одного, на взаємоповагу;
- привчання учнів до уважного слухання один одного, толерантного ставлення до думки інших, вияву радості за успіх однокласників, уникнення критичних зауважень, образ інших;
- об'єктивне ставлення педагога до кожного школяра, створення рівноправних умов для діяльності кожного з них;
- розвиток в учнів установки на ставлення до кожного однокласника як до здібної, своєрідної індивідуальності, яка володіє власним життєвим досвідом;
- застосування різноманітних форм співпраці, міжособистісної взаємодії учнів (дискусії, діалоги, групові форми, колективна робота тощо).

9. Отримання зворотного зв'язку:

- методи, прийоми організування зворотного зв'язку на кожному етапі навчального заняття;
- перевірка вчителем рівня розуміння, осмислення учнями навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та умінь;
- застосування зворотного зв'язку для усвідомлення особливостей діяльності, мислення школярів, мотивації їхнього навчання з метою вдосконалення організування навчальних занять;
- застосування зворотного зв'язку, оцінювання для усвідомлення учнями досягнутих успіхів, перспектив їхнього розвитку;
- об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності учнів;
- мотивація оцінок учнів без елементів критики особистості.

10. Загальні висновки (пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення навчальних занять).

2.1.5 Критерії оцінювання уроку вчителя-практиканта

Об'єктивне оцінювання уроку, проведеного студентом-практикантом, як свідчить багаторічний досвід, є доволі складною проблемою для керівника-методиста. Аналіз ґрунтується переважно на емоційних враженнях від уроку і має здебільшого заохочувальний характер. Між тим, поблажливий підхід до оцінювання зусиль практиканта часто перешкоджає його професійному вдосконаленню. Щоб уникнути формального підходу до оцінювання роботи вчителя-практиканта на уроці, керівник-методист має ретельно проаналізувати найважливіші аспекти підготовки і проведення уроку і виставити бали, обґрунтувавши кожен позицію студентів. Оцінюють такі організаційно-змістові компоненти уроку: уміння чітко і зрозуміло визначити мету уроку; наявність чіткого плану уроку; реалізацію наміченої мети і завдань у ході навчального процесу; ступінь розкриття теми, теоретичний рівень викладання матеріалу; використання наочності, ІКТ, дидактичних матеріалів; обґрунтованість вибору методів; диференційований підхід до учнів; формування умінь самостійної роботи; облік і контроль знань; якість самоаналізу результатів. Подаємо таблицю, в якій зазначено чотири рівні оцінювання за цими параметрами і питому вагу отриманих балів.

Аналіз діяльності вчителя-практиканта на уроці і пропозиції щодо оцінювання проведеного ним уроку

Діяльність учителя-практиканта на уроці	Рівні оцінювання				Оцінка (бали)	
	Недопустимий	Критичний	Допустимий	Оптимальний	Max 13	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Уміння чітко і зрозуміло визначити мету уроку	Мета та завдання не поставлені або майже не ставляться.	Мета і завдання уроку поставлені, але без будь-якої системи.	Мета і завдання не завжди чітко сформульовані.	Мета і завдання визначені точно, чітко і ясно.	0,5	
Наявність чіткого плану уроку	План уроку не відповідає елементарним вимогам.	План уроку складений за шаблоном.	План уроку методично обґрунтований, але не коригується зі змінами, які виникли на уроці.	План уроку методично обґрунтований і коригується відповідно до умов, які виникли на уроці.	0,5	
Реалізація наміченої мети і завдань у ході навчального процесу	Мета і завдання уроку не реалізовані.	Мета і завдання уроку реалізовані частково.	Мета і завдання уроку реалізовані не повністю.	Мета і завдання уроку реалізовані повністю.	2	
Ступінь розкриття теми, теоретичний рівень викладання матеріалу	Матеріал перевантажений зайвими фактами, головні теоретичні положення не виділені.	Матеріал викладено схематично, узагальнено, непереконливо.	Матеріал викладено на переконливих прикладах, конкретних фактах, необхідних аргументах, але не були сформульовані теоретичні висновки.	Конкретні факти співвіднесені з загальними теоретичними висновками, головне правильно чітко виділено вчителем, переконливо доведено.	2	
Використання наочності, ІКТ, дидактичних матеріалів	Наочні посібники, ІКТ і дидактичні матеріали не використані, або майже використані.	Наочні посібники, ІКТ і дидактичні матеріали використані мало, неефективно.	Наочні посібники, ІКТ і дидактичні матеріали підібрано раціонально, але не завжди використано ефективно.	Наочні посібники, ІКТ і дидактичні матеріали підібрано раціонально і використано ефективно.	1	
Обґрунтованість вибору методів	Застосовані методи не відповідають меті та завданням уроку, змісту і характеру навчального	Застосовані методи, відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, але не відповіда-	Застосовані методи відповідають змісту і характеру навчального матеріалу, готовності учнів до засвоєння мате-	Застосовані методи, відповідають меті та завданням уроку, змісту і характеру навчального матеріалу, готов-	2	

	матеріалу, готовності учнів до засвоєння.	ють меті та завданням уроку, готовності учнів до засвоєння матеріалу.	ріалу, але не відповідають меті та завданням уроку.	ності учнів до засвоєння матеріалу.		
Диференційований підхід до учнів	Завдання не диференційовані за одним з параметрів (обсяг, зміст, складність); учитель не наставляє на виконання роботи.	Завдання диференційовані за обсягом, змістом, складністю; учитель не наставляє на виконання роботи.	Завдання диференційовані за одним із параметрів (обсяг, зміст, складність); учитель наставляє щодо способу виконання роботи.	Завдання диференційовані за обсягом, змістом, складністю; учитель наставляє щодо способу виконання роботи.	1	
Формування умінь самостійної роботи	Робота вчителя не передбачала завдань з формування умінь самостійної роботи.	Завдання для самостійної роботи подано без урахування умінь учнів самостійно працювати з конкретними джерелами знань.	Учитель в роботі актуалізував умінь самостійної роботи зі шкільними джерелами знань.	Учитель в роботі врахував рівень сформованості в учнів умінь самостійної роботи, дав вказівки щодо роботи з новими джерелами знань.	1	
Контроль знань	Контролювання знань не відповідає елементарним вимогам.	Контролювання знання нерегулярне.	Контролювання знань не завжди обґрунтоване.	Контролювання знань учнів обґрунтоване.	1	
Якість самоаналізу результатів	Учитель не знаходить у своїй діяльності недоліків.	Учитель зазначає частину недоліків, які є, але не може пояснити їхню причину.	Педагог відзначив недоліки в роботі та назвав позитивні моменти, але не може їх пояснити.	Учитель відзначив недоліки та вказав позитивні моменти, окреслив шляхи вдосконалення навчального процесу.	2	

2.1.6 Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів

Проблема об'єктивного оцінювання роботи учнів на уроці чи не найскладніша для практикантів. З психологічно-емоційних мотивів вчитель-студент прагне нагородити високими оцінками учнів в обмін на їхню прихильність. Студентові-практиканту ж необхідно навчитись об'єктивно оцінювати знання учнів, адже оцінка – це критерій їхньої навченості, на відсутність якої не можна заплющувати очі. Тому практикант повинен чітко знати прийняті критерії оцінювання знань учнів, а за відповідних умов, коли засобом вищої оцінки доцільно заохотити старанних учнів, мотивувати своє рішення перед усім класом. У випадку оцінювання необхідно ставити абсолютну мету – бути милосердним, але справедливим, тоб-то враховувати можливості учня і докладені ним зусилля до навчання.

Подаємо загальноприйняті в Україні критерії оцінювання знань та умінь з географії за 12-бальною системою.

Таблиця 8

**Критерії оцінювання навчальних досягнень
учнів з географії**

Рівень навчальних досягнень учнів	Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
I Початковий	1	Учень розрізняє окремі географічні явища чи об'єкти (гори і рівнини, суходіл і океан, село і місто, галузь і т. д.) та з допомогою вчителя знаходить їх на карті.
	2	Учень за допомогою вчителя відтворює окремі факти на елементарному рівні, розрізняє один або декілька запропонованих географічних об'єктів та з допомогою вчителя намагається знайти їх на карті.
	3	Учень інколи нечітко характеризує географічні об'єкти; за допомогою вчителя знаходить їх на карті, може самостійно розрізнити окремі географічні поняття.
II Середній	4	Учень частково відтворює текст підручника, нечітко визначає основні поняття і терміни за допомогою вчителя. Називає, відповідно до теми конкретного уроку компоненти географічної оболонки та складові господарства; повторює за зразком практичну роботу; під час відповіді намагається користуватися географічною картою.
	5	Учень відтворює частину навчального матеріалу без розкриття причинно-наслідкових зв'язків, описує географічні об'єкти чи явища за типовим планом. Намагається робити висновки без підтвердження їх прикладами; частково володіє обов'язковою географічною номенклатурою.
	6	Учень самостійно дає більшість визначень, передбачених темою уроку, відтворює значну частину вивченого матеріалу відповідно до його викладу у підручнику. З допомогою вчителя виявляє причинно-наслідкові зв'язки, ілюструє їх власними прикладами. На середньому рівні володіє географічною номенклатурою та картою.
	7	Учень має достатні географічні знання і застосовує їх для вирішення стандартних ситуацій. Має цілісне уявлення про природні та суспільні явища, вміє вести спостереження за навколишнім середовищем; достатньо володіє картографічним матеріалом.
III Достатній	7	Учень має достатні географічні знання і застосовує їх для вирішення стандартних ситуацій. Має цілісне уявлення про природні та суспільні явища, вміє вести спостереження за навколишнім середовищем; достатньо володіє картографічним матеріалом.
	8	Учень засвоїв основні уявлення, поняття і категорії географічної науки про Землю та господарську діяльність людини. Застосовує здобуті знання на практиці, використовуючи прийоми аналізу статистичних даних про господарство і населення, показує їх зміну у часі. Вміє наводити приклади взаємодії людини і природи; знає обов'язкову географічну номенклатуру.

	9	Учень на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, може застосовувати його для виконання практичних робіт; має чіткі уявлення про компоненти природи і просторове організування господарства; пояснює причинно-наслідкові зв'язки в природі і господарстві; майже безпомилково працює з картографічним матеріалом.
IV Високий	10	Учень усвідомлює сучасну географічну картину світу, оцінює певні процеси та явища, передбачені навчальною програмою; пояснює прикладне значення географічних знань, дає розгорнуту відповідь, відбирає необхідні знання; вільно застосовує більшість географічних понять та може їх класифікувати; добре володіє картографічним матеріалом.
	11	Учень має глибокі знання про об'єкт вивчення, застосовує наукову термінологію, аргументує свої твердження і висновки, вміє працювати з рекомендованими вчителем джерелами географічної інформації; на високому рівні аналізує та використовує картографічну інформацію.
	12	Учень володіє ґрунтовними географічними знаннями у межах вимог навчальної програми, висловлює та аргументує власне ставлення до різних поглядів на об'єкт вивчення; самостійно аналізує природні та суспільні явища, робить відповідні висновки й узагальнення; здатний розв'язувати проблемні завдання; вільно володіє картографічною інформацією та творчо її використовує.

2.2 Позаурочна навчальна і навчально-виховна діяльність

Позаурочна робота практиканта тісно пов'язана з навчальною діяльністю і має поглибити географічні інтереси та просторове мислення школярів, формувати в них життєві компетентності. Зміст і форми цієї роботи відрізняються від занять на уроках географії і цікаві для конкретної вікової категорії школярів.

Щоб підготувати позакласні заходи, студенту-практиканту насамперед необхідно ознайомитися з планом їхнього проведення, який є у класного керівника. Зважаючи на актуальні дати календаря, особистий пізнавальний досвід і розуміння потреб юного віку, студентпрактикант може запропонувати власні теми виховних заходів та сценарій їхнього проведення. Якщо захід заплановано у рамках усієї школи чи ним охоплено декілька класів, група студентів-практикантів може провести його спільними зусиллями, розробивши спільний сценарій дій, в якому зазначено особистий внесок до підготування і проведення заходу.

Основними формами позакласних заходів, організованих студентами-практикантами, можуть бути:

«Цікаві зустрічі» в рамках яких практиканти запрошують до школи викладачів факультету та студентів з досвідом участі у пошукових експедиціях, пізнавальних мандрівках; фахівців з різних галузей географії. Для заходу важливо заздалегідь оголосити школярам тему зустрічі, коло основних питань, які будуть обговорені, та запропонувати підготувати запитання до гостя. Студент-практикант на такій зустрічі виконує роль ведучого.

Лекції-презентації. Тематика лекцій може бути різноманітною – від віртуальних мандрівок з естетичним відтінком (наприклад, «Культурний ландшафт на полотнах Вінсента ван Гога», чи «Геокультурний простір українського етносу на полотнах Олега Шупляка») до науковопопулярних викладів проблем сучасності. Для такої форми виховних заходів широко використовують відеозаписи, розміщені в мережі Інтернет, які можуть бути покладені в основу лекції-презентації.

Прес-конференції. Для учнів старших класів така форма позакласного заходу передбачає підготування і виступ у різноманітних фахових ролях: журналістів, фоторепортерів,

представників громадських організацій, спеціалістів різних галузей і має пізнавально-виховне та профорієнтаційне значення. У разі підготування такого заходу студент-практикант допомагає сформулювати основні проблеми, які будуть висвітлені під час прес-конференції, запитання до «фахівців». Зазвичай практиканти виконують роль ведучого такого заходу.

Екскурсії. Оскільки практика припадає на осінній та весняний періоди, то студенти-географи часто вибирають саме таку форму позакласного заходу, організовуючи разом з класним керівником пішохідну чи автобусну мандрівку до краєзнавчих об'єктів. Важливо розробити заздалегідь маршрут і детальну пізнавально-виховну характеристику об'єктів, які будуть відвідані.

За кілька днів до проведення позакласного заходу студент-практикант подає груповому керівникові-методистові та викладачеві від кафедри педагогіки сценарій виховного заходу для перевірки та рекомендацій щодо його проведення.

2.3 Психолого-педагогічна діяльність. Написання характеристики на учня/ученицю

Упродовж педагогічної практики студент/студентка має зібрати емпіричний матеріал для написання психолого-педагогічної характеристики на учня класу. При її написанні використовують результати спостережень, тестування, анкетування, бесіди тощо. Вимоги та методичні вказівки до написання характеристики розроблені співробітниками кафедри психології ЛНУ імені Івана Франка.⁷

Керівник від кафедри психології оцінює написану студентом практикантом характеристику.

Психолого-педагогічна характеристика учня – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, що має засвідчити рівень психологічних знань студента, здобутих під час вивчення дисципліни «Психологія», розуміння ним особливостей індивідуального розвитку школяра, особистісних характеристик, особливостей пізнавальної, емоційної та вольової діяльності.

Роботу практикант виконує самостійно. Зміст роботи має відповідати заданій проблематиці. У тексті відображають суть питання, висвітлюють усі його можливі аспекти, тобто вказують загальні відомості про учня, дані про його психологічні особливості та сферу соціальної взаємодії (ставлення до себе та до ровесників, спілкування з оточуючими, статус у класі (групі), особливості навчальної діяльності тощо), а також висновки та рекомендації щодо дальшої роботи з учнем. Ці дані обов'язково ілюструють конкретними прикладами, отриманими в результаті спостереження за учнем і бесіди з ним та/або класним керівником.

Структура роботи чітка та логічна. Робота містить необхідні додатки.

Психолого-педагогічна характеристика на учня/ученицю

1. Титульний лист, в якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедру, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про учня, на якого складена характеристика (ПІБ, школа, клас), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу.
2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, що охоплює психологічні особливості пізнавальної та навчальної діяльності учня, його особистісні характеристики, спосіб міжособової взаємодії, ставлення до однолітків та старших, особливості професійної орієнтації (для учнів старших класів) тощо. Практичні рекомендації до написання цієї характеристики подані нижче. Обсяг змістовної частини – 2–3 сторінки.
3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет учня, характеристику його дальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі, з якими він зіткнувся. На основі складеної психолого-педагогічної характеристики студент може розробити рекомендації для

педагогів, батьків з метою оптимізації навчальної діяльності та дальшого психологічного розвитку учня.

Обсяг роботи – від трьох до п'яти сторінок друкованого тексту (формат А-4, кегль 14, інтервал 1,5).

Роботу виконують згідно з вимогами українського правопису (граматично та пунктуаційно вірно). Оформлення роботи має відповідати усім вимогам щодо оформлення студентських наукових робіт.

Етапи написання психолого-педагогічної характеристики на учня/ученицю

1. Обрати учня для дослідження.
2. Спостерігати за ним, використовуючи запропоновані кафедрою психології схеми (на уроках та виховних заходах, під час перерв).
3. На основі анкети-опитувальника провести бесіду з учнем (обов'язково), та з класним керівником і/або шкільним психологом (за потребою).
4. На основі даних, отриманих у результаті бесіди та спостереження, написати психологопедагогічну характеристику на учня. Текст обов'язково посилити прикладами, що ілюструють певні характеристики особистості учня чи особливості його взаємодії з іншими.
5. Висновки та рекомендації щодо особливостей дальшої роботи з учнем та перспектив його розвитку. Вибір учня для складання психолого-педагогічної характеристики Для дослідження студенту потрібно обрати одного учня з класу. З цією метою необхідно врахувати:
 - 1) чи учень погоджується взяти участь у дослідженні? Згідно з етикою психологічного дослідження, участь у ньому має бути добровільною;
 - 2) чи буде можливість спостерігати за цим учнем щонайменше на трьох уроках та перервах? Більшість психологічних характеристик, особливостей поведінки людини складно виявити за один – два уроки, тому потрібно вибирати учня з того класу, в якому за графіком проходження практики найбільше занять;
 - 3) чи буде у студента можливість обговорити з класним керівником успішність учня з різних навчальних дисциплін, особливості його поведінки тощо?

Дослідження психологічних особливостей учня/учениці

Для дослідження психологічних особливостей учня можливо використати спостереження та бесіду.

Психологічне спостереження – це метод дослідження, в основі якого лежить цілеспрямоване систематичне плановане та довготривале споглядання поведінки людини зазвичай у природних умовах її функціонування. Застереження! Пам'ятайте, що:

- Спостереження є достатньо суб'єктивним методом дослідження, тому необхідно намагатися не порівнювати поведінку учня з власним досвідом.
- Спостереження буде більш об'єктивним, якщо учень не знатиме, в які моменти за ним спостерігають.
- Для отримання більш повної та різнобічної інформації про учня фіксують його поведінку декілька разів та в різних ситуаціях (на уроці, на перерві, на чергуваннях, після закінчення уроків).
- Не всі психологічні якості учня можуть бути помітними під час спостереження, тому потрібно використовувати додаткові методи, наприклад, бесіду, аналіз успішності учня тощо.
- Можливо попросити студента-колегу також поспостерігати за обраним учнем – це дасть можливість зіставити результати отриманих спостережень.

Спостереження має бути заздалегідь запланованим, а його результати зафіксованими.

Для виконання цих умов якісного спостереження радимо скористатися запропонованими схемами (табл. 9, табл. 10.).

Таблиця 9 презентує орієнтовну схему спостереження за учнем на підставі таких параметрів: ставлення до себе, взаємодія з оточуючими, становище (статус) у класі (групі), ставлення до ровесників, ставлення до старших (зокрема, вчителів), особливості навчальної діяльності.

Інструкція до заповнення таблиці: схема містить полярні характеристики кожної з зазначених частин психологічного портрета учня. На основі спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь вираження в учня кожної характеристики. Кожна характеристика може бути більш, або менш, яскраво вираженою, ближчою або дальшою від зазначених полюсів:

5, 4 – позитивний полюс виразу характеристики;

3 – не визначений, проміжний, наявні і позитивні і негативні ознаки;

2, 1 – негативний полюс виразу характеристики.

Таблиця 9

Орієнтовна схема спостереження за учнем

Параметри спостереження	Міра вияву якості						
	5	4	3	2	1		
1	2	3	4	5	6	7	8
Особистісні характеристики	Впевнений у власних силах.						Ставиться до себе байдуже; не впевнений у правильності власних дій.
	Знає власні переваги, вміє їх використовувати, не соромиться, коли його хвалять.						Не знає власних переваг та не вміє їх використовувати, соромиться, коли його хвалять у присутності інших.
Особливості емоційно-вольової сфери	Схильний до вияву емоцій.						Практично не виявляє власних емоцій.
	Врівноважений, спокійний. Здатний керувати своїми діями практично в усіх ситуаціях.						Неврівноважений. Схильний до імпульсивних дій.
Особливості діяльності та поведінки	Активний, одразу включається в роботу.						Пасивний, не виявляє ініціативи.
	Організований, намагається спланувати власну діяльність.						Незібраний, дезорганізований, не доводить розпочату справу до кінця. Переключається з однієї справи на іншу.
	Наполегливий у вирішенні складних навчальних завдань.						Не виявляє наполегливості у виконанні завдань, при найменших труднощах припиняє роботу.
Спілкування та взаємодія з оточуючими	Прагне спілкування, виявляє ініціативу, висуває пропозиції.						Уникає спілкування, замкнутий. Не прагне долучатися до спільної розмови чи діяльності.
	Самостійний, здатний до незалежного прийняття рішень.						Потребує підтримки у прийнятті рішення та діях.
	У конфліктних ситуаціях намагається діяти спокійно, розважливо; схильний до співпраці.						У конфліктних ситуаціях намагається в будь-який спосіб довести власну думку, несхильний до співпраці.

Ставлення до ровесників	Прагне до домінування, виявляє власні переваги щодо інших, схильний «тиснути» на інших.					Схильний підпорядковуватися лідеру, не виявляє лідерських якостей.
	Товариський, толерантний.					Схильний до виявів агресії.
Ставлення до старших (наприклад, вчителів)	Виявляє повагу. Дослухається до думки старших.					Виявляє неповагу до старших.
	Дослухається до критики.					Бурхливо реагує на критику, виявляє негативізм.
Становище (статус) у класі (групі)	Популярний, має багато друзів, контактує практично з усіма однокласниками.					Дещо ізольований; уникає контактів у класі.
	Є авторитетом для однокласників. До його думки дослухаються.					Не користується авторитетом в класі.
Зовнішній вигляд	Охайний, чистий, доглянутий.					Неохайний, одяг не завжди чистий, не слідкує за собою.

Увага! Заповнена схема-спостереження за учнем має бути додана до психологопедагогічної характеристики.

У таблиці 10 запропоновано схему спостереження за властивостями пізнавальної діяльності учня, зокрема пам'яті, мислення та уваги, розписано критерії їхнього оцінювання. Більшість параметрів студент-практикант може оцінити, спостерігаючи за навчальною діяльністю учня: характером відповідей на запитання, якістю виконання домашніх завдань, способом та швидкістю засвоєння нового матеріалу, наявністю чи браком творчого підходу до виконання завдань тощо.

Необхідно пам'ятати, що характеристики пізнавальної сфери людини залежать від віку, тому у школярів молодших класів не можливо спостерегти за деякими властивостями пам'яті, мислення та уваги, а деякі з них будуть розвинені на низькому рівні, що є нормою для цього вікового періоду. Врахуйте ці особливості при поясненні отриманих результатів.

Інструкція до заповнення таблиці: схема містить полярні якості, що відображують рівень розвитку особливостей пізнавальної сфери учня. На основі спостережень оцініть за п'ятибальною шкалою ступінь вираження в учня кожної характеристики. Кожна характеристика може бути більш, або менш, яскраво вираженою (ближчою або дальшою від зазначених полюсів):

- 5, 4 – високий рівень розвитку властивості;
- 3 – середній рівень розвитку властивості;
- 2, 1 – низький рівень розвитку властивості.

Таблиця 10

Аналіз пізнавальної сфери учня/учениці

	Здатний зберігати великий об'єм інформації.	Обсяг 5 4 3 2 1	Нездатний зберігати великий об'єм інформації.
--	---	--------------------	---

<i>Особливості пам'яті</i>	Мала кількість повторів, необхідних для запам'ятовування.	Швидкість 5 4 3 2 1	Велика кількість повторів, необхідних для запам'ятовування.
	Мала кількість помилок при відтворенні.	Точність 5 4 3 2 1	Велика кількість помилок при відтворенні.
	Спроможний упродовж тривалого часу зберігати в пам'яті матеріал.	Тривалість 5 4 3 2 1	Зберігає сприйнятий матеріал протягом нетривалого часу.
<i>Особливості мислення</i>	Вміє побачити і поставити нову проблему.	Самостійність 5 4 3 2 1	Працює лише з поставленими вчителем проблемами.
	Вміє змінювати початковий план розв'язання задачі.	Гнучкість 5 4 3 2 1	Розв'язує задачі за шаблоном, у процесі розв'язання не може переключитися на інший спосіб роботи.
	Невелика кількість часу, необхідна для розв'язання задачі.	Швидкість 5 4 3 2 1	Велика кількість часу необхідна для розв'язання задачі.
	Здатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі.	Творчість 5 4 3 2 1	Нездатний створювати нові алгоритми, необхідні для розв'язання задачі, працює лише за зразком.
	Здатний проникати в суть явищ.	Глибина 5 4 3 2 1	Бачить лише ситуативні зв'язки, нездатний проникати в суть явищ.
	Здатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших.	Критичність 5 4 3 2 1	Нездатний об'єктивно оцінювати себе, події, інших.
<i>Особливості уваги</i>	Здатний зосередитися на діяльності і навчальному предметі.	Концентрація 5 4 3 2 1	Нездатний зосередитися на діяльності і предметі.
	Здатний одночасно приділяти увагу кільком об'єктам.	Розподіл уваги 5 4 3 2 1	Здатний приділяти увагу лише одному об'єкту.
	Висока тривалість зосередження на діяльності і предметі.	Стійкість 5 4 3 2 1	Низька тривалість зосередження на діяльності і предметі.

Увага! Заповнена схема аналізу пізнавальної сфери учня має бути додана до психолого-педагогічної характеристики.

Ще одним методом, яким радимо скористатися при написанні психолого-педагогічної характеристики на учня, є бесіда. Бесіда – це метод опитування, побудований на спілкуванні з досліджуванним на задану тему в невимушеній комфортній обстановці. У ході бесіди можливо з'ясувати особливості сімейного виховання учня, особливості навчальних та позашкільних інтересів учня, взаєностосунки з ровесниками, спосіб залучення учня до громадської діяльності, плани та мрії на майбутнє, особливості професійного самовизначення (для учнів старших класів) тощо. Перелік запитань не є строго обмеженим, тому непотрібно боятися додавати нові запитання або не використовувати ті, відповідь на які отримано в ході спостереження.

Перелік запитань для бесіди з учнівством

1. Розкажи про себе: як Тебе звати, скільки Тобі років, в якому класі навчаєшся?
2. Розкажи про свою сім'ю: зі скількох членів вона складається? Чи проживають разом з Вами дідуся і бабуся? Як Ти оцінюєш взаємовідносини в сім'ї?
3. Чи маєш Ти братів/сестер? Які в Тебе стосунки з ними?
4. Які обов'язки в сім'ї маєш Ти особисто? Чи охоче їх виконуєш? Хто Тобі в цьому допомагає?

5. Як батьки ставляться до Твого навчання? Чи допомагають Тобі виконувати уроки? Чи контролюють, як Ти виконав уроки?
6. Чи подобається Тобі вчитись? Які предмети Ти відвідуєш більш охоче? Що Тобі вдається найкраще? Як Ти оцінюєш свою навчальну успішність зараз? Чи змінювалася вона протягом навчання? Хто або що впливає на Твою успішність з предмета?
7. Чи Ти самостійно виконуєш домашні завдання? Ти спершу виконуєш домашні завдання, а потім займаєшся своїми справами, чи навпаки? Скільки часу Ти витрачаєш на виконання домашніх завдань? Чи доводилося Тобі переписувати сторінки через неакуратність або помилки?
8. Чим Ти цікавишся? Чи маєш хобі? Чи відвідуєш позашкільні гуртки, спортивні секції?
9. Чи береш участь у громадському житті класу, школи? Чи радо виступаєш на шкільних вечорах? Чи береш участь в органах шкільного самоврядування?
10. Чи маєш друзів? Скількох? Які особисті якості Ти цінуєш у друзях? Чого б Ти ніколи не вибачив другу? Як ви з друзями проводите вільний час?
11. Які в Тебе стосунки з однокласниками? Ваш клас дружній? Чи часто бувають конфлікти? Як ви їх вирішуєте?
12. Хто з вчителів Тобі подобається і чому? Як Ти реагуєш, коли вчитель критикує Твою роботу?
13. Ким би Ти хотів стати в майбутньому? Чого хочеш досягти? Яка Твоя мрія?
14. Які риси характеру Тобі притаманні?

Проаналізувавши результати спостереження за психологічними особливостями учня, а також проведеної бесіди, пишуть психолого-педагогічну характеристику на учня, використовуючи заданий алгоритм.

Алгоритм написання психолого-педагогічної характеристики на учня/ученицю

I. Загальні відомості

1. Загальні відомості про учня: ПІБ, вік, клас, навчальна успішність (на основі анкети).
2. Сімейні умови: склад сім'ї, обов'язки учня у сім'ї, атмосфера у сім'ї (на основі анкети).

II. Особистісна сфера учня

3. Особистісні характеристики: впевненість у власних силах; знання власних переваг та їхнє використання (на основі схеми спостереження та анкети).
4. Особливості емоційно-вольової сфери учня: схильність до вияву емоцій та контролю власних дій (на основі схеми спостереження).
5. Особливості діяльності та поведінки учня: активність, організованість, наполегливість у вирішенні складних завдань (на основі схеми спостереження).
6. Пізнавальна діяльність учня: особливості пам'яті, мислення, уваги, уяви та мовлення (на основі схеми спостереження 2).
7. Хобі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій; участь у громадському житті класу та школи (на основі анкети).
8. Уявлення про майбутню професію, можливі досягнення, мрії учня (на основі анкети).

III. Соціальна сфера учня

9. Спілкування та взаємодія з оточуючими: прагнення до спілкування, ініціативність у процесі спілкування; поведінка в конфлікті (на основі схеми спостереження).
10. Ставлення учня до оточуючих (ровесників та старших людей): прагнення до домінування, товариськість, толерантність, вияв поваги (на основі схеми спостереження та анкети).
11. Статус учня в класі (групі): популярність, кількість друзів серед однокласників, ставлення до нього однокласників, авторитетність серед однокласників (на основі схеми спостереження та анкети).

IV. Особливості навчальної діяльності

12. Ставлення до навчальної діяльності: вчасність, ретельність та самостійність виконання домашніх завдань, зацікавленість певним предметом та ін. (на основі анкети).

V. Висновки та рекомендації

13. Загальні висновки та рекомендації щодо стимулювання навчальної діяльності.
У разі виникнення труднощів чи додаткових запитань щодо написання характеристики необхідно звернутися за допомогою до свого керівника практики від кафедри психології.

Оцінювання психолого-педагогічної характеристики учня

Увага! Для оцінювання психолого-педагогічної характеристики учня студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології. Не забувайте долучати до роботи індивідуальний заліковий лист!

Критерії оцінювання

1. Самостійність виконання роботи.
2. Висвітлення всіх аспектів характеристики (загальні відомості про учня, психологічні особливості особистості учня, соціальна сфера, висновки та можливі рекомендації).
3. Наявність у тексті характеристики прикладів, які ілюструють рівень вияву певної якості.
4. Структура роботи (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків).
5. Обсяг та оформлення роботи.

Максимально можлива оцінка – 10 балів.

Таблиця 11

Розподіл балів при оцінюванні психолого-педагогічної характеристики учня/учениці

9–10 балів	Робота виконана самостійно. Усі аспекти характеристики висвітлені. Текст містить п'ять–шість прикладів, що ілюструють рівень вияву певної якості чи характеристики особистості учня. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Робота виконана та оформлена згідно з усіма вимогами.
7–8 балів	Робота виконана самостійно, висвітлює практично всі аспекти характеристики. Текст містить три–чотири приклади, що ілюструють рівень вияву певної якості чи характеристики особистості учня. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Робота виконана та оформлена згідно з усіма вимогами.
5–6 балів	Робота виконана самостійно, проте висвітлені не всі аспекти характеристики. Текст містить один–два приклади, що ілюструють рівень вияву певної якості чи характеристики особистості учня. Структура роботи чітка та логічна, проте обсяг дещо зменшений (бракує деяких необхідних додатків). Можливі граматичні та пунктуаційні помилки.
1–4 бали	Робота виконана самостійно, проте висвітлює задану проблематику лише частково. Немає прикладів, які ілюструють особливості вияву певних характеристик особистості учня. Робота потребує корегування логічної структури. Обсяг роботи зменшений, усіх необхідних додатків немає. Виконання та оформлення роботи не відповідає вимогам.

2.4 Підсумки педпрактики. Презентація результатів

До підсумкового круглого столу з практики студенти-практиканти готують педагогічне есе на тему: «Мій перший педагогічний досвід: враження, результати, проблеми, висновки». Есе, як навчальний прийом, передбачає написання твору-роздуму на задану тему, в якому у довільній формі мають бути викладені аргументовані міркування, доведені на власному досвіді положення, окреслені проблеми і висунуті ідеї щодо їхнього вирішення. Вихідними матеріалами для написання цього есе слугують теоретичні знання з методики, досвід учителя-предметника, який спостерігали і переймали практиканти, їхній власний досвід, набутий під час навчально-виховного процесу. Для полегшення процесу обмірковування власних педагогічних дій і написання есе, можливо скористатися схемою, укладеною з використанням основного кола питань, що потребують висвітлення:

Таблиця 12

Орієнтовна схема для написання есе

1. Застосування методичних знань та умінь під час практики

Способи організування навчання	Результат застосування	Висновки
Методи (прийоми):		
Розповідь	Застосовував(-ла) цей прийом, але учні слухали не уважно.....	Хоч цей прийом для мене найзручніший, але для підтримування уваги учнів потрібно ще використовувати фотографії, задавати запитання.
Бесіда
Пояснення
Принципи навчання		
Краєзнавчий.....	Учні зацікавлено визначали географічне положення Львова.....	Використання краєзнавчого матеріалу активізує пізнавальну діяльність.....
Засоби навчання		
Глобус.....	Навчив (-ла) орієнтувати глобус для Львова.....	Учням до вподоби працювати з модельними засобами навчання...
Форми навчання		
Робота в групах	Під час роботи в групах багато учнів ухилялися від діяльності.....	Для організування цієї форми навчання треба добре знати клас, продумати завдання і підібрати навчальну інформацію.....

Висновок щодо поповнених методичних знань та умінь, їхнього коректування чи цілковитого переосмислення завдяки проведеним урокам і заходам, спостереженню за діяльністю вчителя-предметника

2. Проблеми, з якими я зіткнулася (-вся) під час проходження практики

Проблеми	Причина їхньої появи	Висновки
Недотримання часових рамок змістових та організаційних етапів уроку	Учні дуже довго шукають об'єкти на карті.....	Якщо завдання ставити конкретніше, то учні впораються швидше.....
Проблеми дисципліни на уроці.....
Проблеми браку знань з методикипсихології...педагогіки...
.....

Висновок та пропозиції щодо вирішення чи уникнення проблем.

3. Емоційно-психологічний аспект проходження практики (різниця між очікуваннями і

реаліями шкільного життя, настрої, погляди на роботу вчителя, ідентифікація себе в педагогічних процесах, зворотний зв'язок з учнями, здобутки і розчарування тощо).

4. Кінцевий висновок

Для написання есе впродовж всієї практики необхідно вести щоденник особистих записів (не плутати зі щоденником практики – офіційним документом практиканта!), в якому занотовують результати спостережень, свої враження про відвідані уроки вчителів та залікові заходи інших студентів-практикантів, зауваження щодо ходу практики тощо. Записи у щоденнику роблять у довільній формі. Його має право читати лише керівник-методист.

ЗАЛКОВИЙ ЛИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДПРАКТИКИ

Студента (-ки) III курсу географічного факультету _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проходження практики _____

1. ЗАЛКОВІ УРОКИ З ГЕОГРАФІЇ							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–13 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
2							
3							
2. ЗАЛКОВИЙ ВИХОВНИЙ ЗАХІД							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–11 б	Хто оцінював	Підпис	
1							

3. КОНСТРУКТОР ЗАЛКОВОГО УРОКУ З ГЕОГРАФІЇ							ЗАХІСТ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
4. КОНСПЕКТ ЗАЛКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
5. РЕЦЕНЗІЯ ВІДВІДАНОГО ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ							
Номер за пор.	Дата відвідування	Клас	Тема уроку	Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧНЯ/УЧЕНИЦІ							
Номер за пор.	Психолого-педагогічна характеристика на учня			Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
7. ПЕДАГОГІЧНЕ ЕСЕ							
Номер за пор.	Текст педагогічного есе			Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
8. ЗАХІСТ ПРАКТИКИ							
Номер за пор.	Презентація результатів практики			Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	

Загальна сума балів, оцінка за практику : « _____ » _____

Керівник-методист від факультету _____

ЗАЛКОВИЙ ЛИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДПРАКТИКИ

Студента (-ки) III курсу географічного факультету _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проходження практики _____

1. ЗАЛКОВІ УРОКИ З ГЕОГРАФІЇ							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–17 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
2							
2. ЗАЛКОВИЙ ВИХОВНИЙ ЗАХІД							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–16 б	Хто оцінював	Підпис	
1							

3. КОНСТРУКТОР ЗАЛКОВОГО УРОКУ З ГЕОГРАФІЇ							ЗАХИСТ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
4. КОНСПЕКТ ЗАЛКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
5. РЕЦЕНЗІЯ ВІДВІДАНОГО ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ							
Номер за пор.	Дата відвідування	Клас	Тема уроку	Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УЧНЯ/УЧЕНИЦІ							
Номер за пор.	Психолого-педагогічна характеристика на учня			Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
7. ПЕДАГОГІЧНЕ ЕСЕ							
Номер за пор.	Текст педагогічного есе			Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
8. ЗАХИСТ ПРАКТИКИ							
Номер за пор.	Презентація результатів практики			Шкала 0–8 б	Хто оцінював	Підпис	

Загальна сума балів, оцінка за практику : « _____ » _____

Керівник-методист від факультету _____

ГРАФІК ПРОВЕДЕННЯ ЗАЛІКОВИХ УРОКІВ ТА ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

Студент (-ка) _____ факультету

Місце проходження практики _____ Прикріплений до вчителя-предметника

Термін практики _____ Виховна робота здійснена

у _____ класі

Керівник-методист від ф-ту _____ Класний керівник

Керівник від факультету. педагогіки _____

Номер за пор.	Дата проведення	К л а с	Час проведення	№ к а б.	Тема уроку

ВИХОВНИЙ ЗАХІД

Номер за пор.	Дата проведення	К л а с	Час проведення	№ к а б.	Тема заходу

ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ

1. ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗАЛІКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Перша (титульна сторінка)

Міністерство освіти і науки України

План-конспект (сценарій)
виховного заходу на тему (назва теми)
проведеного у _____ класі СШ № _____ (місце знаходження школи)“
_____” _____ 20... р.
студентом-практикантом _____ курсу _____ факультету

(прізвище та ініціали студента)

Керівник від кафедри педагогіки та педагогіки вищої школи _____

Львів– 20..

Друга сторінка

Мета виховного заходу:

Форма проведення:

Методи проведення:

Засоби проведення (наочні посібники, ІКТ та ін.):

Використані джерела:

Далі описують хід проведення заходу. Сценарій виховного заходу підписує класний керівник після чого його необхідно подати на перевірку керівнику від кафедри педагогіки, котрий виставляє диференційовану оцінку у заліковий лист проходження педагогічної практики.

2. ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ,
проведеного у...класі _____ (назва школи) _____ (вказати дату)
студентом(-кою)-практикантом(-кою) _____
(ПІБ того, хто проводив заняття)
_____ курсу географічного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(або вчителя школи)

Виконав(-ла):
студент(-ка)
.....курсу географічного факультету
(ПІБ) _____

Перевірів(-ла):
керівник від кафедри педагогіки
(ПІБ, підпис) _____

3. ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧНЯ (КЛАС)

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра психології

ХАРАКТЕРИСТИКА

(вказати на кого – учня, студента, на учнівський, студентський колектив)

Виконав(-ла)
студент(-ка) факультету _____
Прізвище, ім'я, по батькові _____

Від кафедри психології
перевірів викладач _____

Львів–20.

АНКЕТА

**критичного осмислення результатів педагогічної практики у закладах загальної
середньої освіти (бакалаври)**

Дата _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____
Стать _____
Тип навчального закладу _____
Місцезнаходження навчального закладу (село/ місто) _____

I. Організаційні аспекти підготовки і проведення педагогічної практики

1) Чи вважаєте Ви оптимальними організаційні заходи підготовки студентів до практики:

А) загальні настанови щодо завдань і видів діяльності на практиці:

Так _____

Ні _____

Б) забезпечення необхідними документами від університету

Так _____

Ні _____

В) достатньою допомогою від керівника факультету

Так _____

Ні _____

Г) достатньою допомогою від керівника з педагогічного факультету

Д) достатньою допомогою від керівника з кафедри психології

Так _____

Ні _____

Ваші пропозиції та зауваження щодо покращення організації і супроводу педпрактики від університету _____

II. Ефективність методичного забезпечення педпрактики

1) Як часто Ви звертались до навчально-методичного посібника з практики?

Часто _____

Іноді _____

Жодного разу _____

2) Як часто Ви отримували методичну допомогу від свого керівника від факультету:

А) кожного разу, коли зверталась (-вся)

Б) не завжди, коли зважався (-лась), отримував (-ла) необхідну допомогу

В) не звертався (-лась) по методичну допомогу до керівника від факультету

жодного разу

3) Чи отримували Ви методичні поради (у разі звернення) від керівника з педагогічного факультету?

Так _____

Ні _____

Не звертався (-лась) за методичною порадою

4) Яких методичних компетенцій Вам бракувало під час проходження практики?:

А) з сучасних методів навчання

Б) з дистанційного навчання

В) з інформаційно-комунікаційних технологій

5) Чи отримували Ви достатньо методичної допомоги від вчителя географії?

Так _____

Ні _____

6) Чи мали Ви організаційні труднощі з проведенням уроків?

Так _____

Ні _____

7) Якщо «так», то з чим, на Вашу думку вони пов'язані? _____

8) Чи були у Вас труднощі психологічного характеру в організуванні навчального процесу?

Так _____

Ні _____

9) Якщо «так», то опишіть ці труднощі _____

III. Фахова результативність педпрактики

1. Оцініть ваші очікування і результати педпрактики

А) виявилось краще, ніж я очікував (-ла)

Б) виявилось гірше, ніж я очікував (-ла)

2. Оцініть міру вашого власного методичного зростання в результаті практики

А) нічого не змінилось

Б) дещо поліпшилось

В) помітно зросло

Г) дуже зросло

3. Оцініть фаховий вплив на Вас вчителя під час практики

А) незначний

Б) середній

В) значний

4. Оцініть по 5 – бальній шкалі власні зусилля, які Ви доклали, готуючись до навчальних і виховних занять в школі.

1 бал

2 бали

3 бали

4 бали

5 балів

5. Якого висновку Ви дійшли після практики?:

А) переконалась (-вся), що школа—це моє покликання

Б) переконалась (-вся), що не зможу працювати в школі.

IV. Рекомендації і зауваження студентів, щодо покращення організації та методичного наповнення педагогічної практики.

1. Висловіть свої міркування і побажання щодо організування і змісту педагогічної практики _____

Дякуємо! Ваша думка дуже важлива для покращення організування практики для наступних студентів-практикантів!

ЧАСТИНА 2

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

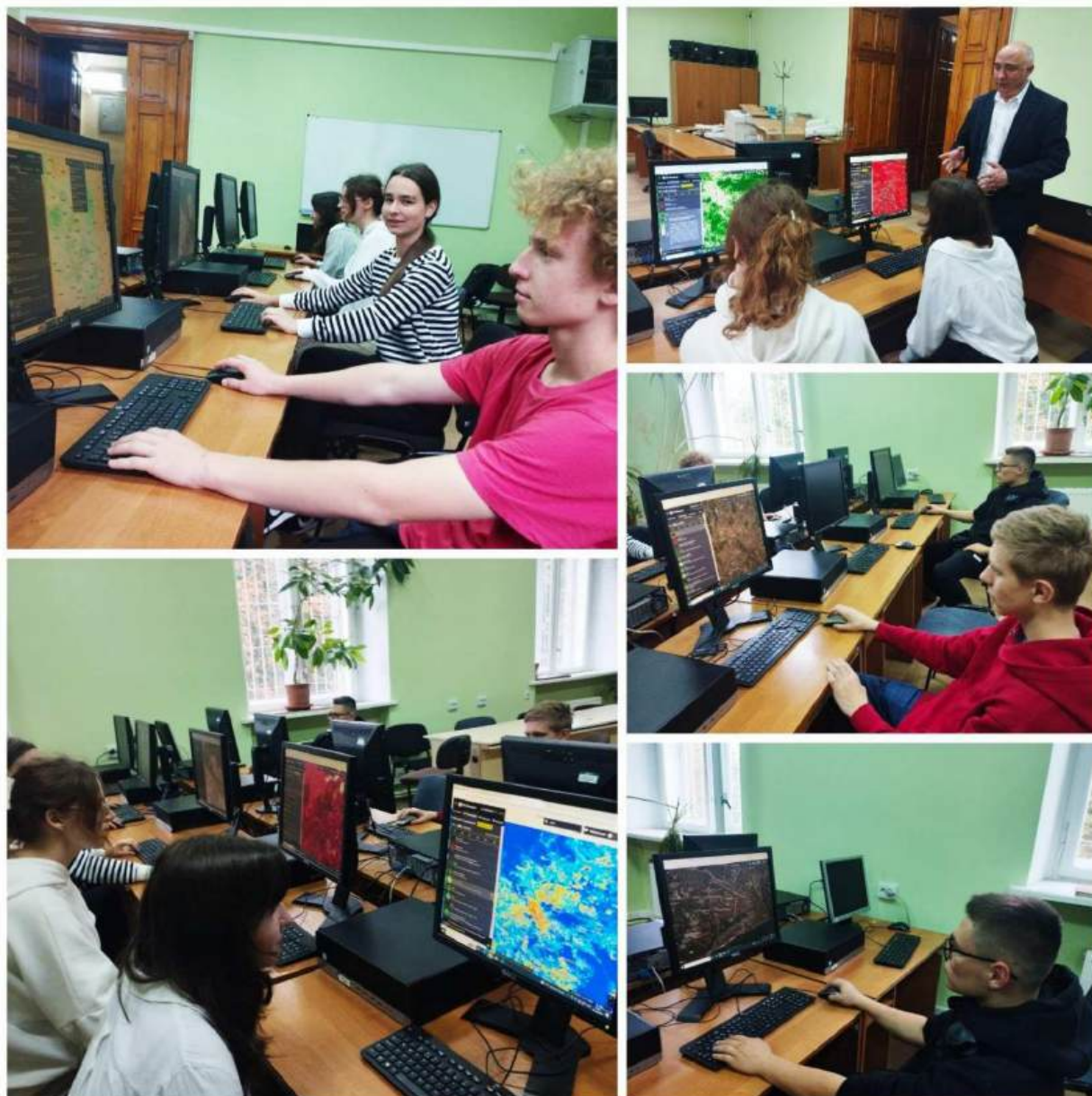

Рис. 2.1. Заняття гуртка в лабораторії МАН "ГІС та дистанційне зондування Землі" при географічному факультеті ЛНУ імені Івана Франка. Фото з соціальної мережі facebook.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАКТИКУ

Другу педагогічну практику студенти проходять **наприкінці 6 семестру** упродовж двох тижнів (90 год) у лабораторіях педагогічного профілю ЛНУ імені Івана Франка та закладах позашкільної освіти. Організовує практику кафедра географії України. Студенти набирають 3 кредити ECTS.

Позашкільна педагогічна практика передбачає ознайомлення студентів з формами і методами позашкільної освіти: роботою гуртків, центрів, клубів туристського і краєзнавчого спрямування, еколого-освітніх центрів, гуртків географічного профілю Малої академії наук.

Базами практики є Лабораторія методики навчання географії, Лабораторія атласного і тематичного картографування географічного факультету ЛНУ ім. І. Франка; Навчально-наукова лабораторія Нової української школи і Науково-навчальна лабораторія музейної педагогіки факультету педагогічної освіти ЛНУ ім. І. Франка; КЗ ЛОР "Львівський обласний Центр краєзнавства екскурсій та туризму учнівської молоді; КЗ ЛОР «Львівська обласна Мала академія наук учнівської молоді» (відділ наук про Землю); Регіональний ландшафтний парк «Знесіння» - база для географічного практикуму для цієї практики.

2.1 Мета, завдання, очікувані результати практики

Метою практики є формування компетентностей майбутніх педагогічних працівників з питань організації позашкільної освітньої роботи з дослідницького, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, оздоровчого напрямків; удосконалення загальнодидактичних і спеціальних для географії педагогічних умінь і навичок.

Головні завдання практики:

- ознайомити студентів з нормативними, інформаційно-методичними та технологічними особливостями організування роботи позашкільних навчальних закладів еколого-географічного спрямування;
- сформувати вміння планувати й організовувати роботу школярів туристсько-краєзнавчого характеру;
- ознайомити студентів з дослідницькою діяльністю школярів у Малій академії наук, з напрямками учнівських географічних досліджень та особливостями методики навчання у МАН;
- сформувати вміння планувати й організовувати еколого-натуралістичну позашкільну діяльність учнівства;
- навчити проектувати організацію дозвілля школярів із закладанням основ здорового способу життя діяльності та пізнання довкілля, використовуючи потенціал міського (природного) ландшафтного парку.

Очікувані результати. За підсумками педагогічної практики студент/студентка має

Знати:

- нормативно-організаційні особливості діяльності закладів позашкільної освіти еколого-географічного спрямування **РН1, РН6;**
- методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб **РН9;**
- форми та методи виховання учнів в позакласній роботі; ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них;
- пояснювати загальну структуру географічних наук на підставі взаємозв'язку основних учень про цілісну природничо-наукову картину світу, особливості природних об'єктів,

процесів і явищ, взаємозв'язків у ландшафтах; закономірності просторових процесів організації життя людей у сферах географічної оболонки, територіальної організації суспільного виробництва. **РН33.**

Уміти:

- використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі та для професійного розвитку, створювати та використовувати цифрові освітні ресурси, бази географічних даних. Здатність критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність, оперувати нею у професійній діяльності. **РН15;**
- володіти сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності **РН31.;**
- добирати та застосовувати в освітньому середовищі здоров'язберезувальні засоби та ресурси, володіти методами профілактично-просвітницької роботи та безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя. **РН23;**
- Організовувати навчальні заняття різних типів, застосовувати різні види і форми навчально-пізнавальної діяльності учнів. **РН27.**
- Добирати та застосовувати інноваційні форми, методи, прийоми, засоби навчання у педагогічній діяльності. Застосовувати різні підходи до розв'язання проблем, генерувати нові ідеї, демонструвати відкритість до ідей та рішень учасників освітнього процесу. **РН31.**
- характеризувати природні регіони, ландшафти й біогеоценози, пояснювати їхні особливості та взаємозв'язки, сформовані географічним положенням й іншими географічними чинниками (зокрема під час навчальних польових практик) **РН33;**
- Планувати, організовувати та здійснювати дослідницьку діяльність, використовуючи методи географічних досліджень фізичної, суспільної географії, картографії. **РН34.**
- Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби; користуватися картографічними матеріалами; застосовувати ГІС-технології. **РН35.**

Комунікувати:

- Забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, з урахуванням його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. Взаємодіяти з учасниками освітнього процесу на правах партнерства. **РН19**
- Взаємодіяти з учасниками освітнього процесу конструктивно та безпечно, поважаючи розмаїття думок і поглядів, приймаючи та поцінуючи інакшість, висловлюючи повагу до інших культур, релігій, етносів тощо. **РН20.**

Відповідати та проявляти самостійність:

- Усвідомлювати власні почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, управляти власною навчальною діяльністю, відповідати за вчасне та якісне виконання завдань курсу; **РН21.**
- Визначати власні освітні потреби та обирати відповідні види, форми, програми професійного розвитку **РН32.**

2.2 Зміст, структура та основні етапи педпрактики

Діяльність студентів-практикантів має такі основні напрямки:

- 1) Участь у навчальних тренінгах, організованих лабораторіями педагогічного спрямування географічного факультету і науково-методичними лабораторіями факультету педагогічної освіти (Нової української школи; Музейної педагогіки та Лабораторії-ресурсного центру з інклюзивної освіти ЛНУ імені Івана Франка).
- 2) ознайомлення із структурою та організаційно-методичними особливостями навчального процесу у закладах позашкільної освіти еколого-географічно-туристського спрямування;
- 3) проектування стратегії діяльності географічно-екологічного або краєзнавчо-туристичного гуртка;
- 4) ознайомлення з діяльністю дослідницько-експериментального позашкільного навчального закладу – Малою академією наук для учнівської молоді;
- 5) навчально-дослідницька робота з географії (географічний практикум) з гуртківцями МАН;
- 6) захист практики.

1) Навчальні тренінги для практикантів організують працівники лабораторії Методики навчання географії і Лабораторії тематичного картографування на географічному факультеті. Студенти ознайомлюються з методикою збору інформації і створення тематичних карт, які використовують у шкільній географії. У лабораторії НУШ практиканти долучаються до освоєння новітніх практик професійної діяльності, ігрових методик, проектних та інформаційних технологій у діяльності вчителя Нової української школи., ознайомлюються з пізнавальним потенціалом музейної педагогіки, дізнаються про умови інклюзії в ЗЗСО. Завдання студентів на цьому етапі практики – законспектувати зміст навчального трекінгу (за вибором).

2) Ознайомлення із структурою та організаційно-методичними особливостями навчального процесу у закладах позашкільної освіти еколого-географічно-туристського спрямування включає:

- знайомство з керівниками гуртків та загальними рисами діяльності обласного центру краєзнавства, екскурсій і туризму учнівської молоді;
- ознайомлення з розкладом занять гуртків різного географічного спрямування;
- налагодження комунікації та співпраці з керівниками та учасниками гуртків.

3) Навчально-методична робота з географії у гуртках позашкільної освіти передбачає:

- ознайомлення з проектуванням, авторською навчальною програмою та необхідною документацією керівника гуртка;
- ознайомлення зі змістом навчального матеріалу на гурткових заняттях; принципами відбору і зразками індивідуальних творчих завдань для кожного гуртківця;
- розроблення перспективного плану діяльності туристсько-краєзнавчого / еколого-географічного гуртка.

4) Ознайомлення з діяльністю дослідницько-експериментального позашкільного навчального закладу – Малою академією наук для учнівської молоді

- знайомство з керівництвом відділення наук про Землю Львівської обласної малої академії наук
- ознайомлення з розкладом занять гуртків відділення;
- налагодження комунікації та співпраці з керівниками та учасниками гуртків.

Методика навчально-дослідницької роботи з географії у МАН включає такі види діяльності студентів-практикантів:

- ознайомлення з програмою діяльності Відділення наук про Землю МАН;
- ознайомлення з формами навчально-виховного процесу географічного змісту у МАН;
- ознайомлення з формами співпраці МАН та географічним факультетом ЛНУ імені Івана Франка і тематикою наукових пошуків малих академіків;
- ознайомлення з плануванням і діяльністю гуртків Відділення наук про Землю («Економічної географії», «Основ ГІС і дистанційного зондування Землі»);
- відвідання заняття кожного з гуртків Відділення наук про Землю
- розроблення алгоритму і проведення географічного практикуму для гуртківців.

5) **Захист практики** включає презентацію результатів практики на круглому столі у вигляді короткої доповіді і здачу звіту за практику.

Зміст індивідуальної діяльності студентів-практикантів

Під час педагогічної практики студент/студентка виконує такі індивідуальні завдання:

1. Бере участь у настановчій нараді з питань практики, отримує особисто скерування на практику і настанови від керівників практики з університету.
2. Складає календарний план індивідуальної роботи.
3. Складає графік індивідуальних заходів і подає керівникам практики від університету.
4. Оформляє щоденник педагогічної практики.
5. Веде щоденник особистих записів.
6. Бере участь у навчальних тренінгах, організованих лабораторіями географічного факультету і лабораторіями факультету педагогічної освіти.
7. Вивчає організаційно-методичні особливості гурткової роботи у базових закладах позашкільної освіти.
8. Відвідує не менше одного заняття гуртків туристсько-географічного або еколого-географічного спрямування і не менше одного заняття гуртків Відділення наук про Землю МАН.
9. Розробляє план-стратегію діяльності гуртка еколого-географічного чи туристсько-краєзнавчого спрямування.
10. Готує і проводить заліковий географічний практикум для гуртківців МАН.
11. Аналізує результати практики і готує їх презентацію.
12. Оформляє звітну документацію.
13. Подає звітні документи керівникам практики від університету для оцінювання відповідних видів діяльності.
14. Здає звіт керівникові-методисту від географічного факультету для підсумкової оцінки за практику.

Структура педпрактики

Таблиця 2.1

Назви змістових модулів і змісту діяльності	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		ауд	п	лаб	інд	сам.роб.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Проходження педпрактики						
Настановна нарада. Оголошення Наказу, ознайомлення із завданнями практики,	3	2				1

ззнайомство з керівниками. Підготовка вихідної документації						
Ознайомлення з діяльністю лабораторій географічного факультету: Методики навчання географії та Атласного і тематичного картографування.	6	4				2
Участь у навчальних тренінгах, організованих лабораторіями факультету педагогічної освіти: Нової української школи; Музейної педагогіки; ресурсного центру з інклюзивної освіти ЛНУ імені Івана Франка.	8	6				2
Ознайомлення з організаційно-методичними формами діяльності гуртків географічно-краєзнавчого та еколого-географічного спрямування Львівського обласного Центру краєзнавства екскурсій та туризму учнівської молоді.	8	6				2
Ознайомлення з освітньо-рекреаційним потенціалом ландшафтного парку «Знесіння».	16	4				12
Спостереження за роботою гуртків «Основи ГІС і дистанційне зондування Землі» та «Економічна географія» МАН	12	6				6
Підготовка і проведення географічного практикуму для гуртківців МАН	26	6				20
Ведення педагогічного щоденника.	10					10
Разом	84	34				50
Змістовий модуль 2. Захист педпрактики						
Оформлення Конспекту навчального тренінгу	1					1
Оформлення Плану-стратегії діяльності гуртка туристсько-краєзнавчого чи еколого-географічного спрямування	1					1
Оформлення Конспекту-алгоритму проведення географічного практикуму для гуртківців з МАН у парку «Знесіння».	1					1
Підготовка виступу на звітну конференцію з практики.	1					1
Презентація результатів педпрактики	2					2
Разом за модуль	6					6
Всього годин	90	34				56

2.3 Оцінювання видів практичної діяльності студентів

Підсумкова оцінка за практику є сумою балів за кожний вид діяльності. Оцінка виконання та захист практики проводиться за 100-бальною шкалою.

При оцінюванні всіх видів діяльності практиканта/практикантки та виставленні підсумкової оцінки необхідно керуватись загальними критеріями визначення якості його /її роботи:

- **ступінь** виконання студентами завдань практики;
- **якість** педагогічних знань, виявлених під час практики та їх відображення у звітній документації;
- **рівень** сформованості умінь та навичок практичної роботи студентів як майбутніх фахівців.

Оцінка в балах за види діяльності на другій практиці:

Таблиця 2.2

№ за пор.	Види практичної діяльності	Оцінка (бали)
1	Участь у навчальних тренінгах, організованих лабораторіями університету	1-10
2	Ознайомлення з організаційно-методичними формами діяльності гуртків географічно-краєзнавчого та еколого-туристського спрямування	1-10
3	Географічна екскурсія- практикум для гуртківців МАН	1-30
4	План-конспект навчального тренінгу в лабораторії	1-10
5	План-стратегія діяльності гуртка туристсько-краєзнавчого чи еколого-географічного спрямування	1-15
6	Конспект-алгоритм географічного практикуму для гуртка в МАН	1-15
7	Презентація результатів практики	1-10
	Разом	1-100

Перший вид педагогічної діяльності оцінює керівник від факультету педагогічної освіти. Решта видів діяльності – керівник від географічного факультету.

Підсумкову оцінку у Заліковому листі виставляє керівник практики від факультету.

Пакет звітних документів за другу педагогічну практику:

1. Щоденник педагогічної практики (зі всіма заповненими позиціями і печатками з бази практики).
2. Заліковий лист проходження педпрактики (1 стр.) з виставленими оцінками за окремі види діяльності та підсумковою оцінкою за практику.
3. План-конспект навчального тренінгу, проведеного лабораторією факультету педагогічної освіти ЛНУ імені І.Франка (за вибором) (3-4 стр).
4. План-стратегія діяльності гуртка туристсько-краєзнавчого чи еколого-географічного спрямування (3-4 стр).
5. Конспект-алгоритм географічного практикуму для гуртка в МАН (6-8 стр.)
6. Презентація результатів практики

2.4 Рекомендована література та інформаційні джерела

Основна література

1. Педагогічна практика у закладах загальної середньої і позашкільної освіти: Програма і методичні рекомендації для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»/ уклад. М.М.Лаврук.— Львів, 2024 – 83 с.

2. Лаврук М. М. Українознавчі і краєзнавчі дослідження в шкільній географії: міждисциплінарний та інтегрований підходи / М.М. Лаврук. Сучасні напрямки розвитку географії України: Монографія / [за заг. редакцією проф. Лозинського Р. М.]. – Львів, 2022. – С. 141 – 173.

3. Курлова З., Слободянюк Т. Літня комплексна географічна практика у відділенні наук про Землю КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» – К. : 2016. – 38 с.

Додаткова література

1.Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад»

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/433-2001-%D0%BF#Text>

2. Нормативно-правові акти позашкільля.

<https://don.kyivcity.gov.ua/content/normatyvnopravovi-akty-1.html?PrintVersion>

3.Авторська програма краєзнавчого гуртка "Географи-краєзнавці"

<https://naurok.com.ua/avtorska-programa-kraeznavchogo-gurtka-geografi-kraeznavci-263088.html>

4. Бенедюк В., Переходько К., Гонтарук Л. Організація роботи географічного гуртка.

<https://konfgeolutsk.wordpress.com>

5. Костиця М.Ю. Географічне краєзнавство в системі національного краєзнавства / Костиця М.Ю. // Краєзнавство. - 2001. - 1. - С. 44-46. - Режим доступу:

http://resource.history.org.ua/publ/kraj_2001_1_44

6. Курлова З., Слободянюк Т. Літня комплексна географічна практика у відділенні наук про Землю КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді» / З. Курлова, Т. Слободянюк ; [упоряд. : С. Швець ; відп. за вип. : О. Лісовий, С. Лихота]. – К. : 2016. –38 с.

<https://kman.kyiv.ua/wp-content/uploads/2020/09/kurlova.-litna-komp-geograf-practik.pdf>

7. Лаврук М.М., Лесів О.Ф. Еколого-географічне дослідження малих річок: методичний і дидактичний аспекти (на прикладі р. Сивка, притоки Дністра) М. М. Лаврук, О. Ф. Лесів // Фізична географія та геоморфологія. – 2019. – Вип. 93 (1). – С. 40–50.

8. Melnyk A., Lavruk M., Burianyk O.. Landscape research and education about nature based on the example of National Park Skole Beskids (Ukraine). Geography and tourism. Vol. 6. No. 2 (2018). S. 59-70.

Інформаційні ресурси

1. Навчальна практика та екскурсії URL: <https://geographer.com.ua/content/navchalna-praktika-ta-ekskursiyi>

2. Позаурочна робота "Географічний гурток" URL:

<https://vseosvita.ua/library/pozaurocna-robota-geograficnij-gurtok-409543.html>

3. План роботи краєзнавчого гуртка. Аналіз роботи гуртка.

<https://vseosvita.ua/library/plan-roboti-kraeznavchogo-gurtka-na-2019-2020-navcalnij-rik-136312.html>

4. План роботи гуртка юних географів-краєзнавців. URL:

<https://naurok.com.ua/plan-roboti-gurtka-yunih-geografiv-kraeznavciv-85709.html>

Онлайн сервіси для гурткової роботи

1. *Learning Apps*. URL: <https://learningapps.org/> – онлайн-сервіс, що дозволяє створювати інтерактивні вправи.

2. *Mozaik Education* Мозаїк. Інноваційні цифрові освітні рішення. URL: <https://www.mozaweb.com/>), URL: <https://ua.mozaweb.com/en/index.php> – сучасний освітній платний ресурс, що забезпечує інтерактивний супровід дистанційного навчання географії.
3. *Canva for Education*. URL: <https://www.canva.com/education/>
4. *Seterra Online*. URL: <https://www.geoguessr.com/seterra/uk/vgp/3073> – одна з найбільш захопливих та популярних географічних вікторин
5. *Games On World* (географічні ігри, розроблені для початкових і середніх шкіл, а також корисні в університеті. URL: <https://world-geography-games.com/world.html>

Онлайн сервіси для дослідницької роботи

1. *ArcGIS Online*. URL: <http://www.arcgis.com> – надає можливість учням створювати власні карти.
2. *Google Earth Education*. URL: <https://www.google.com/earth/education/> – віртуальний глобус для освітніх цілей.
3. *Timelapse in Google Earth*. URL: <https://earth.google.com/web/data=CiQSIhIlgNTQ0MGExNzMxYzI1MTFIYTk0NDM4YmI2ODk0NDUyOTc> – таймлапс в сервісі Google Earth, який дає можливість простежити зміни на поверхні Землі з 1984 по 2020 рр.
4. Оцифрована Карта Західної України Фрідріха фон Міга 1779-1783 рр. http://www.oldmap.org/map-ukraine_karta-fon-miga/

Вебінари і курси для неформальної освіти

7. Організація позашкільної роботи Керівником гуртка <https://ippo.com.ua/training/organizacia-pozaskilnoi-roboti-kerivnikom-gurtka-3550?inpoint=ippo.com.ua>
8. Цікава позашкільна робота. Онлайн інструменти Керівника гуртка <https://ippo.com.ua/training/cikava-pozaskilna-robota-onlajn-instrumenti-3570?inpoint=ippo.com.ua>
9. Створення позитивного іміджу гуртка <https://ippo.com.ua/training/stvorennja-pozitivnogo-imidzu-gurtka-3450?inpoint=ippo.com.ua>
10. Ефективна організація гурткової діяльності за допомогою телеграм, вайбер <https://ruh.com.ua/training/efektivna-organizacia-gurtkovoї-dialnosti-za-2860?inpoint=pifa.com.ua>
11. Як вибрати актуальну тему науково-дослідної роботи: про МАН і не тільки <https://naurok.com.ua/webinar/yak-vibrati-aktualnu-temu-naukovo-doslidno-roboti-pro-man-i-ne-tilki>

Розділ 2. Методичні рекомендації до підготовки і проведення видів педагогічної діяльності

2.5. Методичні рекомендації до проведення географічної екскурсії-практикуму

Учні секції «Геоінформаційні системи та дистанційне зондування Землі», яка функціонує у Львівській обласній МАН з 2018 р., реалізують дослідницькі проєкти з використанням сучасних методів дистанційного зондування Землі. Разом з керівником-методистом секції необхідно врахувати цю специфіку занять гуртківців і використати її у географічному практикумі в регіональному ландшафтному парку «Знесіння».

Територія парку добре відома студентам-географам, оскільки тут вони проходять деякі розділи навчальних практик (геологічний, геоботанічний, геоморфологічний), мають навчальні екскурсії та й просто можливість спостерігати і відпочивати. Оскільки територія парку дуже різноманітна, має значний огляд горизонту через відносну висоту і багата на геолого-географічні феномени, то студенти-практиканти мають добру нагоду навчати юних дослідників (навчаючись при цьому самим), «читати» ці живі геопросторові феномени.

Географічний практикум за своєю суттю і змістом дуже близький до навчальної студентської практики – за певним алгоритмом вимірювань, описів, зіставлень необхідно побачити причинно-наслідкові зв'язки між природними компонентами та природними й антропогенними чинниками.

Географічний практикум може стосуватись вивчення окремих компонентів природи, наприклад визначення за допомогою мобільного додатку рослинного складу парку (він унікальний за видами) та з'ясування чинників, які сприяли ботанічному розмаїттю цієї території. Запитання і практичні завдання для гуртківців необхідно укласти відповідно до цієї проблематики і заздалегідь прокласти маршрут по парку, на якому найповніше проявляється це флористичне розмаїття.

Ми пропонуємо вам маршрут по парку, на якому можна проєктувати географічний практикум з вивчення природних комплексів парку та прилеглих територій.

Географічна екскурсія-практикум: «Природні та антропогенні комплекси парку «Знесіння»²

Дидактична мета: ознайомити учнів з типами природно-територіальних та антропогенних комплексів, продемонструвати причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи, провідну роль геолого-тектонічного чинника в утворенні природних комплексів, виявити сучасні процеси в ПТК; мотивувати учнів до громадянської відповідальності та природоохоронної діяльності, розвивати естетичні смаки та ціннісні установки на життя в гармонії з природою.

Довжина маршруту – 2,0 км, тривалість практикуму – 2 год.

Маршрут (Рис.2.2) дає унікальну можливість ознайомитись з структурою ПТК різного ієрархічного рівня – від ландшафтного району до фації, оскільки проходить безпосередньо по урочищах ландшафтного району Давидівського пасма, а з оглядових майданчиків можна розгледіти ландшафт Пасмове Побужжя і Дубровицький ландшафт (Розточчя).

² Маршрут розроблений доц. М.Лаврук та маг. О.Степанюк, 2018 р.

Рис. 2.2 Маршрут географічного практикуму та основні зупинки (Фрагмент ландшафтної карти за проф. І. Кругловим)

Локація 1 (9 на картосхемі). Гора Лева - геологічна пам'ятка, оглядовий майданчик трьох ландшафтних районів. Пагорб є денудаційним останцем, складається з пісків і пісковиків (звідси друга назва – Піскова гора). На скамянілому черепашнику, з якого складається гора, можна спостерігати залишки літотамнієвих водоростей, які заселяли море, що покривало цю територію в міоценову епоху.

Рис. 2.3 Фрагмент відкладів на схилі гори Лева

З Піскової гори відкривається вид на три ландшафтні райони -- Пасмове Побужжя на пн-сх. і Дубровицький ландшафт (Розточчя) на пн.зх. та ландшафт Давидівське пасмо на пд.сх. до якого належить і сам пагорб.

Завдання: Знайдіть ці райони на космічному знімку. Які особливості (відмінні ознаки) цих ландшафтів можна побачити наяву і на космічному знімку?

Антропогенно модифіковані ПТК

Локація 2 (8) Вихід літотамнієвого вапняка на схилі Малого піщаного кар'єру.

Рис. 2.4 Літотамнієвий вапняк на схилі Малого кар'єра

У геологічному минулому у крейдовий період мезозойської ери територія Львівщини була дном величезного моря, тому наземні рослини тут не росли. На Знесінні до цих пір збереглися залишки скам'янілих червоних водоростей – літотамній.

Завдання: Розгляньте структуру вапняка, складеного літотамніями (червоні водорості, які по мірі їх росту мінералізувались карбонатом кальцію). З допомогою пошукової системи Google знайдіть приклад використання Lithothamnium.

Локація 3 (7). Днище кар'єру з озером.

Днище кар'єру формує нижній літотамнієвий горизонт, що залягає на мергелі. Озеро утворилось на місці, де мергель безпосередньо виходить на поверхню.

Рис. 2.5 Озеро в Малому кар'єрі

Завдання: Знайдіть джерела живлення озера

Локація 4 (6). Днище Великого кар'єру («Дно міоценового моря»)

Урочище днища кар'єру, складене мергелем та літотамнієвим вапняком. На піщаних ґрунтах в умовах перезволоження сформувалась деревно-лучна рослинність. З деревних порід переважає вільха.

В парку «Знесіння» Великий кар'єр віднесений до монотипних геолого-промислових геотуристичних об'єктів, на прикладі яких можна демонструвати учням геологічну історію та будову території, корисні копалини Львівщини, способи їх видобутку та супутні екологічні проблеми.

Рис. 2.6 Виходи мергелю біля підшви Великого кар'єру

Локація 6 (5). Гребінь крутої стінки кар'єра, складеної корінними пісками та лесовидними супісками

Рис.2.7 Крута стінка кар'єра, складена корінними пісками та лесовидними супісками

Рис.2.8 Відслонення в корінних пісках крутої стінки Великого кар'єру

З гребеня стінки Великого кар'єра відкривається огляд на **надзаплавні та заплавні урочища р. Полтви**. Просторі поверхні надзапавної тераси р. Полтви, а також її притоків складені мергелем, який зверху перекритий шаром делювіально-флювіогляціальних пісків. Близький рівень залягання ґрунтових вод зумовив формування лучних, лучно-чорноземних та, іноді, лучно-болотних ґрунтів. На них в минулому росли сирі діброви. Цілком можливо, що окремі ділянки були зайняті різнотравними та злаково-різнотравними луками. Зараз ці урочища цілком забудовані (район Підзамче).

Завдання: Наведіть приклад використання порід з кар'єру у Львові.

Слабомодифіковані ПТК

Локація 8 (3). Урочище крутого (20°) схилу, складене корінними пісковиками, вкритих елювіально-делювіальними відкладами із світло-сірими лісовими ґрунтами під свіжими субучинами та сосновими субучинами.

Зупинка знаходиться на штучно утвореному уступі в ярі, який бере початок біля вододілу. У нижній частині яру помітні повалені буревієм дерева. Стихійні явища обумовлені тут інтенсивною водною ерозією, яка у свою чергу, спричинена значним перепадом висот: різниця між верхівкою яру і долиною р. Полтви, яка є базисом ерозії для північного схилу, становить понад 200 м.

Рис. 2.8 Яр на крутому схилі

Завдання: З'ясуйте, які чинники спричинили утворення яру?

В цьому урочищі можна побачити давні сліди протистояння ерозійним процесам – руїни закладеної ще в XIX ст. протиерозійної конструкції, про що сповіщає відповідний знак:.

Рис. 2.9 Штучне укріплення стінки схилу (XIX ст)

Локація 9 (2). Урочище слабохвилястих та слабовипуклих поверхонь структурних терас, складене ліготамнієвим вапняком-пісковиком і вкрите елювіально-делювіальними відкладами із світло-сірими суглинковими ґрунтами під свіжими субучинами.

З вододільної поверхні спускаємось стежкою по крутому (20°) схилу і потрапляємо в природне урочище, яке сформувалось завдяки ерозійно-аккумулятивним процесам. Тут починається популярна в парку «Цісарська стежка».

Рис. 2.10 Туристична стежка в парку закладена на структурній терасі

У найширшому місці терасовидного уступу облаштовано оглядовий майданчик, з якого відкривається вид на район Підзамче, яке розміщене на надзаплавній терасі р. Полтви. (Рис. 2.30)

Завдання: Пригадайте, яка різниця між елювієм і делювієм? Знайдіть приклади.

Рис. 2.11 Оглядовий майданчик на розширеному уступі структурної тераси

Зупинка 10 (1). Урочище пласкої вододільної поверхні, складеної еолово-делювіальними супісками, які підстелені корінними пісковиками із світло-сірими поверхнево-оглеєними ґрунтами під вологими грабовими субучинами.

Рис. 2.12 Урочище пласкої вододільної поверхні

У назві урочища зафіксовані основні природні компоненти, з яких воно складається. Утворилось урочище завдяки бронюванню на глибині 1-3 м відносно твердою породою — пісковиком, більш піддатливих до ерозійних процесів лесовидних (еолово-делювіальних) супісків.

На прикладі цього урочища демонструємо взаємовплив різних компонентів природи: внаслідок незначних ухилів рельєфу поверхневий стік атмосферних опадів майже відсутній — переважає інфільтрація атмосферної вологи. Надлишок вологи спричинює розвиток процесу опідзолення ґрунтів, формує вологий тип місцезростань для рослинного покриву. На малопотужному лесовому покриві підграбово-буковими лісами (в минулому) сформувались світло-сірі лісові ґрунти.

У найвужчій частині цього урочища чітко проявляє свою дію бічна водна ерозія, яка інтенсивно руйнує лесовидні супіски. Стримують ерозію насадження канадського дуба, граба.

На досліджуваній ділянці дерева представлені видами штучного походження, які виникли на місці корінних грабово-букових і грабово-дубових деревостанів.

На прикладі рослинного покриву урочища вододільної поверхні можна ознайомити учнів з явищем **синантропізації** — заростання території парку рослинами-бур'янами, яке вказує на порушення природного балансу у взаємодії компонентів ПТК через господарську діяльність людини.

Надмірне антропогенне освоєння території призвело до занесення видів рослин, що знайшли для себе сприятливі умови життя і сформували у створеному людиною штучному середовищі стійкі життєві популяції, а деякі з них поступово витісняють інші, більш цінні види. Синантропні угруповання сформовані, переважно видами-космополітами, тобто невибагливими до умов, що й пояснює їхню стійкість у даних місцезростаннях та видами, які походять з Давнього Середземномор'я, що пояснюється ксерофітизацією середовища.

На території парку виявлено багато синантропних видів, серед них найбільшого поширення набули різні види бур'янів, які знаходяться переважно в місцях з порушеним рослинним покривом, особливо на засмічених людиною ділянках, колишніх звалищах.

Приплив нових видів збільшується з кожним роком і веде до поступової зміни бур'янової флори. Вже тепер бур'янова флора більш як наполовину складається з адвентивних рослин. Серед Айстрових багато бур'янів, здебільшого це карантинні бур'яни: амброзія полинолиста, осот, кульбаба, будяк, лопух та злинка.

Однак, ареали їх поширення дещо різняться: бур'янова флора зустрічається по всій території парку. Масового поширення набула різновидові кропива (кропива дводомна, кропива жалка, кропива глуха, кропива мертва), яка займає досить великі площі.

Рис. 2.13 Вологі грабові субучини в урочищі північного схилу

Антропогенні насадження за своїм видом і складом не відповідають корінному типу лісу – грабовим бучинам. На схилах тут зустрічаються вологі грабові субучини, що означає похідний тип лісу, який виник на місці вирубаного або знищеного унаслідок пожеж, вітровалів, вітроломів. Називають з урахуванням корінного типу лісу: "грабняк вологої субучини" (грабняк, що виріс на місці корінного букняку).

Результатом екскурсії-практикуму є учнівські презентації з фотографіями розглянутих об'єктів та аналітичним їх описом.

ЗАЛІКОВИЙ ЛИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДПРАКТИКИ

Студента (-ки) III курсу географічного факультету _____
 (прізвище, ім'я, по батькові)

Місце проходження практики _____

1. УЧАСТЬ У НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГАХ						
Номер за пор.	Дата	База практики	Тема тренінгу	Шкала 0–4 б	Хто оцінював	Підпис
1						
2						
3						
2. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З РОБОТОЮ ГУРТКІВ						
Номер за пор.	Дата	База практики	Назва гуртка	Шкала 0–4 б	Хто оцінював	Підпис
1						
2						
3. ПРОВЕДЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО ПРАКТИКУМУ						
Номер за пор.	Дата проведення	Місце проведення	Тема практикуму	Шкала 0–30 б	Хто оцінював	Підпис
1						

ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

4. КОНСПЕКТ НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ					
Номер за пор.	Дата перевірки	Тема тренінгу	Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис
1					
4. ПЛАН-СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГУРТКА					
Номер за пор.	Дата перевірки	Назва гуртка	Шкала 0–15 б	Хто оцінював	Підпис
1					
5. КОНСПЕКТ-АЛГОРИТМ ГЕОГРАФІЧНОГО ПРАКТИКУМУ					
Номер за пор.	Дата перевірки	Тема практикуму	Шкала 0–15 б	Хто оцінював	Підпис
1					
8. ЗАХИСТ ПРАКТИКИ					
Номер за пор.	Дата захисту	Презентація результатів практики	Шкала 0–10 б	Хто оцінював	Підпис

ЗАХИСТ ПРАКТИКИ

Загальна сума балів, оцінка за практику : « _____ » _____
 Керівник-методист від факультету _____

ОФОРМЛЕННЯ КОНСПЕКТА НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ

Перша (титульна сторінка)

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Географічний факультет

КОНСПЕКТ НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ

Проведеного в лабораторії
(вказати назву)

Студента-практиканта _____ курсу

(прізвище та ініціали студента)

Керівник від бази практики _____

Керівник від географічного факультету _____

Львів– 20..

Друга сторінка

Мета тренінгу

Методи роботи

Засоби діяльності (наочні посібники, карти, ІКТ та ін.):

Зміст тренінгової діяльності (текстовий опис)

Висновки (набуті уміння і навички)

ОФОРМЛЕННЯ ПЛАНУ-СТРАТЕГІЇ РОБОТИ ГУРТКА

Перша (титульна сторінка)

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Географічний факультет

План-стратегія Роботи гуртка (вказати назву гуртка)

Розроблений студентом-практикантом ___ курсу

_____ (прізвище та ініціали студента)

Керівник від бази практики _____

Керівник від географічного факультету _____

Львів– 20..

Друга сторінка

Мета стратегії:

Форми і методи роботи:

Засоби діяльності (наочні посібники, карти, ІКТ та ін.):

Використані джерела:

Далі викладають стратегію і план-сітку заходів.

ОФОРМЛЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО ПРАКТИКУМУ

Перша (титульна сторінка)

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Географічний факультет

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПРАКТИКУМ

Для учасників гуртка МАН
(назва гуртка)

Розроблений і проведений студентом-практикантом ___ курсу

_____ (прізвище та ініціали студента)

Керівник від бази практики _____

Керівник від географічного факультету _____

Львів– 20..

Друга сторінка

Мета практикуму

Картосхема локацій досліджень

Форми і методи роботи

Засоби діяльності (наочні посібники, карти, ІКТ та ін.):

Види досліджень (опис алгоритму)

Висновки (дидактичні результати)

Використані джерела.

АНКЕТА

критичного осмислення результатів педагогічної практики у закладах позашкільної освіти (бакалаври)

Дата _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____
Стать _____
Тип навчального закладу _____
Місцезнаходження навчального закладу (село/ місто) _____

I. Організаційні аспекти підготовки і проведення педагогічної практики

1) Чи вважаєте Ви оптимальними організаційні заходи підготовки студентів до практики:

А) загальні настанови щодо завдань і видів діяльності на практиці:

Так _____

Ні _____

Б) забезпечення необхідними документами від університету

Так _____

Ні _____

В) достатньою допомогою від керівника факультету

Так _____

Ні _____

Г) достатньою допомогою від керівника з факультету педагогічної освіти

Д) достатньою допомогою від керівника з кафедри психології

Так _____

Ні _____

Ваші пропозиції та зауваження щодо покращення організації і супроводу педпрактики від університету _____

II. Ефективність методичного забезпечення педпрактики

1) Як часто Ви звертались до навчально-методичного посібника з практики?

Часто _____

Іноді _____

Жодного разу _____

2) Як часто Ви отримували методичну допомогу від свого керівника від факультету:

А) кожного разу, коли зверталась (-вся)

Б) не завжди, коли звався (-лась), отримував (-ла) необхідну допомогу

В) не звертався (-лась) по методичну допомогу до керівника від факультету

жодного разу

3) Чи отримували Ви методичні поради (у разі звернення) від керівника з педагогічного факультету?

Так _____

Ні _____

Не звертався (-лась) за методичною порадою

4) Яких методичних компетенцій Вам бракувало під час проходження практики?:

А) з методів навчання у позашкільних закладах

Б) з інформаційно-комунікаційних технологій

5) Чи отримували Ви достатньо методичної допомоги від керівників гуртків?

Так _____

Ні _____

6) Чи мали Ви організаційні труднощі з проведенням занять?

Так _____

Ні _____ -

7) Якщо «так», то з чим, на Вашу думку вони пов'язані? _____

8) Чи були у Вас труднощі психологічного характеру в організуванні роботи гуртківців

Так _____

Ні _____

9) Якщо «так», то опишіть ці труднощі _____

III. Особливості педпрактики в закладах позашкільної освіти

1. Оцініть результати педпрактики:

А) Робота з гуртківцями цікавіша, ніж у ЗЗСО, оскільки діти більш зацікавлені у географії

Б) Заняття з гуртківцями значно складніше організувати, ніж урок

В) Зміст тренінгів у педагогічних лабораторіях відповідають моїм професійним інтересам

Г) Я б хотів (-ла) навчальний тренінг з такої тематики _____

2. Оцініть міру вашого власного методичного зростання в результаті практики

А) нічого не змінилось

Б) дещо поліпшилось

В) помітно зросло

Г) дуже зросло

3. Оцініть фаховий вплив на Вас вчителя під час практики

А) незначний

Б) середній

В) значний

4. Оцініть по 5 – бальній шкалі власні зусилля, які Ви доклали, готуючись до навчальних і виховних занять в школі.

1 бал

2 бали

3 бали

4 бали

5 балів

5. Якого висновку Ви дійшли після практики?:

А) робота у позашкільних закладах мене надихає більше, ніж у ЗЗСО

Б) Відкрила (-ив) ще один напрям педагогічної роботи

В) Власний варіат відповіді _____

IV. Рекомендації і зауваження студентів, щодо покращення організації та методичного наповнення педагогічної практики.

1. Висловіть свої міркування і побажання щодо організування і змісту педагогічної практики _____

Дякуємо! Ваша думка дуже важлива для покращення організування практики для наступних студентів-практикантів!

ЧАСТИНА 3

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Рис. 3 Заняття у 10 класі П'ятицького ліцею веде відмінниця навчання, студентка Соломія Куриляк.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАКТИКУ

3.1 Мета, завдання, очікувані результати практики

Третю педагогічну практику студенти проходять **на початку 8 семестру** упродовж **270 год (6 тижнів)** у старших класах закладів загальної середньої освіти.

Організовує практику кафедра географії України. Студенти набирають 9 кредитів ECTS. Студенти *заочної форми* навчання проходять практику упродовж **180 год (4 тижні)**, отримуючи при цьому 6 кредитів ECTS.

Практиці передують вивчення таких дисциплін як: «Фізична географія України з дидактикою», «Фізична географія континентів з дидактикою», «Регіональна економічна географія з дидактикою», «Економічна і соціальна географія України з дидактикою», «Океанологія з дидактикою», «Позакласна і позашкільна екоосвітня діяльність», «Освітні технології», які формують теоретичну базу для поглиблення фахової і педагогічної компетентності майбутніх вчителів географії.

Метою педагогічної практики є формування у здобувачів здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі з організації освітнього процесу відповідно до особливостей сучасної теорії та методики навчання географії.

Головні завдання практики:

- поглибити у майбутніх вчителів досвід професійної педагогічної діяльності, сформувати у студентів організаційно-психологічну готовність до роботи в школі;
- оволодіти методами і формами педагогічної діяльності, інноваційними технологіями навчання географії, притаманними Новій українській школі;
- провести психологічне стеження за особливостями класного колективу закладу середньої освіти;
- здобути навички організування навчально-проектної діяльності учнів загальноосвітніх закладів.

Очікувані результати. За підсумками педагогічної практики студент/студентка має

Знати:

- Законодавчі вимоги щодо змісту загальної середньої освіти відповідного рівня та форм організації освітнього процесу (державні стандарти, типові освітні програми, модельні навчальні програми). **РН6.**
- Демонструвати академічні знання з освітньої галузі/навчального предмету (інтегрованого курсу) і володіти методиками і технологіями моделювання змісту навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів. **РН7.**
- теоретичні й методичні засади навчання географії для виконання освітньої програми в базовій середній школі. **(РН7).**

Уміти:

- спілкуватися державною мовою на професійну тематику, використовуючи сучасну термінологію та систему понять за спеціальністю; аргументовано висловлювати власні думки державною мовою. **РН2.**
- Використовувати мовні засоби для пояснення учням навчального матеріалу, постановки проблемних питань, відповідати на запитання; застосовувати мову та мовні засоби як інструмент мотивації учнів до пізнання навколишнього світу. **РН5.**

- Використовувати міжпредметні зв'язки, інтеграцію змісту різних освітніх галузей. **PH10.**
- Володіти методиками та інструментами оцінювання та моніторингу результатів навчання учнів. **PH13.**
- Володіти методиками формування та розвитку ціннісних ставлень в учнів. **PH14.**
- Використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі та для професійного розвитку, створювати та використовувати цифрові освітні ресурси, бази географічних даних. Здатність критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність, оперувати нею у професійній діяльності. **PH15.**
- планувати освітній процес на основі освітньої програми закладу освіти і навчальних програм з предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти. **PH25, (PH26);**
- використовувати навчальний матеріал з метою розвитку в учнів ключових компетентностей і вмінь, спільних для всіх компетентностей, навчати учнів застосовувати їх на практиці. **(PH9)**
- добирати доцільні сучасні методиками і технології навчання, виховання і розвитку учнів засобами освітньої галузі/навчального предмету (інтегрованого курсу) відповідно до визначених теми, мети і завдань уроку. **(PH11);**
- Володіти методиками та інструментами оцінювання та моніторингу результатів навчання учнів. **PH13.**
- Володіти методиками формування та розвитку ціннісних ставлень в учнів. **PH14.**
- Використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі та для професійного розвитку, створювати та використовувати цифрові освітні ресурси, бази географічних даних. **PH15.**
- Планувати освітній процес на основі освітньої програми закладу освіти і навчальних програм з предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти. **PH25.**
- Моделювати навчальні заняття з географії на основі компетентнісного, діяльнісного, особистісно-зорієнтованого підходів, в тім числі позакласні і позашкільні заходи. **PH26.**
- Організовувати навчальні заняття різних типів, застосовувати різні види і форми навчально-пізнавальної діяльності учнів. **PH27.**
- Здійснювати різні види оцінювання результатів навчання учнів (формульальне, поточне, підсумкове тощо) з використанням відповідних методик і критеріїв оцінювання. **PH28.**
- Аналізувати результати навчання учнів з метою подальшого врахування в освітньому процесі; використовувати методи та прийоми розвитку в учнів здатності до самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання. **PH29.**
- Добирати та застосовувати інноваційні форми, методи, прийоми, засоби навчання у педагогічній діяльності. Застосовувати різні підходи до розв'язання проблем, генерувати нові ідеї, демонструвати відкритість до ідей та рішень учасників освітнього процесу. **PH31.**
- Здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби; користуватися картографічними матеріалами; застосовувати ГІС-технології. **PH35.**

Комунікувати:

- Підтримувати взаємодію між учнями для сприяння їхньому соціальному розвитку, формувати навички взаємодопомоги та співпраці. Взаємодіяти з учасниками освітнього процесу конструктивно та безпечно, поважаючи розмаїття думок і поглядів, приймаючи та поцінуючи інакшість, висловлюючи повагу до інших культур, релігій, етносів тощо. **PH20.**

Відповідати та проявляти самостійність:

- Дотримуватися академічної доброчесності, вимог з охорони авторських прав під час використання та поширення електронних (цифрових) освітніх ресурсів. **PH17**
- Усвідомлювати власні почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами, управляти власною навчальною діяльністю, відповідати за вчасне та якісне виконання завдань курсу; **PH21**
- Визначати власні освітні потреби та обирати відповідні види, форми, програми професійного розвитку **PH32**

3.2. Зміст, структура та основні етапи педпрактики

Діяльність студентів-практикантів на цьому рівні педпрактики впливає зі специфіки викладання географії устарших класах загальноосвітньої школи:

- 1) ознайомлення із закладом освіти, станом викладання географічних дисциплін в ньому;
- 2) навчально-методична робота з географії;
- 3) організаційно-виховна робота;
- 4) педагогічно-психологічна робота
- 5) навчально-дослідницька робота
- 6) захист практики.

1) Ознайомлення із закладом освіти:

- ознайомлення з організаційно-навчальною специфікою закладу і місцем географічних дисциплін в його навчальному плані;
- ознайомлення з розкладом занять;
- налагодження ділових контактів з викладачами та адміністрацією школи.

2) Навчально-методична робота студентів під час проходження педпрактики складається з таких видів діяльності:

- відвідування занять географічного змісту, стеження за специфікою методів і форм організації навчального процесу у закладах передвищої освіти;
- засвоєння методичних рекомендацій викладачів географії щодо складання навчальної програми предмета на базі модельної програми з географії;
- проєктування пробних і залікових занять з використанням власних методичних розробок;
- проведення не менше п'яти пробних і п'ять залікових занять географічного змісту;
- відвідування і написання рецензії на проведене заняття колеги-практиканта;
- розроблення та керівництво учнівським проєктом з актуальної географічної проблематики;
- дидактично-методичне осмислення набутого досвіду і ведення щоденника педагогічної практики.

3) Зміст **організаційно-виховної роботи** студента-практиканта складається з таких компонентів:

- виконання *функції класного керівника*, проведення заходів, спрямованих на виховання пізнавальної і соціальної активності учнівства;
- профорієнтаційна робота;
- організування і самостійне проведення залікового виховного заходу у закріпленій групі з *апробацією власних ідей з виховання геопросторової культури молоді* ;
- відвідування та аналіз виховних заходів колег-практикантів;

4) Зміст **педагогічно-психологічної роботи** полягає у:

- психолого-педагогічному спостереженні за колективом класу;
- написанні характеристики на клас.

5) Зміст **навчально-дослідницької роботи** включає:

- організацію учнівства для проведення проєкту на еколого-географічну тематику;
- керівництво роботою учнівства над проєктом на всіх його етапа

6) **Захист практики** включає таку діяльність:

- самоаналіз набутого дидактичного і методичного досвіду;
- презентація результатів діяльності під час практики: основних звітних документів, виступ на підсумковій конференції з результатами апробації методичних розвідок;
- оформлення звіту та необхідної документації.

Зміст індивідуальної діяльності студентів-практикантів

Під час третьої педагогічної практики студент/студентка виконує такі індивідуальні завдання:

1. Бере участь у настановчій нараді з питань практики, отримує особисто скерування на практику і настанови від керівників практики з університету.
2. Складає календарний план індивідуальної роботи.
3. Складає графік індивідуальних заходів і подає керівникам практики від університету.
4. Оформляє щоденник педагогічної практики.
5. Веде щоденник особистих записів.
6. Планує і виконує функцію класного керівника.
7. Відвідує заняття викладача географії;
8. Готує та проводять не менше п'яти пробних і п'ять залікових занять з апробації власних методичних розробок.
9. Відвідує і пише рецензію на проведене заняття колеги-практиканта;
10. Розробляє та керує учнівським проєктом на актуальну географічну тему.
11. Дидактично і методично осмислює набутий досвід і веде щоденник педагогічної практики.
12. Готує та проводять один заліковий виховний захід з апробацією власних ідей з виховання геопросторової культури молоді.
13. Веде психологічне спостереження за колективом класу за розробленим фахівцями алгоритмом і пише психологічну характеристику на клас.
15. Оформляє звітну документацію про практику.
16. Готує і виступає з презентацією на підсумковій конференції з результатів власних дидактично-методичних здобутків.

17. Подає звітні документи керівникам практики від університету для оцінювання відповідних видів діяльності.

18. Здає звіт керівникові-методисту від географічного факультету для підсумкової оцінки за практику.

Структура педпрактики

Таблиця 3.1

Назви змістових модулів і змісту діяльності	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		ауд	п	лаб	інд	сам.роб.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Проходження педпрактики						
Настановна нарада. Оголошення Наказу, ознайомлення із завданнями практики, знайомство з керівниками. Підготовка вихідної документації	3	2				1
Ознайомлення з базою практики і керівниками практики. Складання індивідуального плану практики.	9	6				3
Актуалізація теоретичних знань для проведення всіх видів практичної діяльності.	20					20
Відвідування та обговорення занять географічного змісту. Написання однієї рецензії.	18	12				6
Підготовка і проведення пробних занять з географії	54	6				48
Підготовка і проведення залікових занять з географії	45	5				40
Підготовка і проведення виховного заходу	9	2				7
Виконання функцій класного керівника	10	10				
Психолого-педагогічне спостереження за колективом класу	20	7				13
Розроблення і керівництво учнівським проектом	20	3				17
Ведення педагогічного щоденника.	17					17
Разом	225	43				182
Змістовий модуль 2. Захист педпрактики						

Оформлення документів про проходження практики	8					8
Обговорення результатів практики на базі практики	6					6
Оформлення конструктора залікового заняття	4					4
Оформлення розробки учнівського проєкту	4					4
Оформлення сценарію виховного заходу	4					4
Оформлення психологічної характеристики на клас	8					8
Узагальнення результатів практики, підготовка презентації	8					8
Презентація результатів педпрактики на звітній конференції	3					3
Разом за модуль	45					45
Всього годин	270	43				227

3.3 Оцінювання видів практичної діяльності студентів

При оцінюванні всіх видів діяльності практиканта/практикантки та виставленні підсумкової оцінки необхідно керуватись загальними критеріями визначення якості його /її роботи:

- ступінь виконання студентами завдань практики;
- якість педагогічних знань, виявлених під час практики та їх відображення у звітній документації;
- рівень сформованості умінь та навичок практичної роботи студентів як майбутніх фахівців.

Підсумкова оцінка за практику є сумою балів за кожний вид діяльності. Оцінка виконання та захист практики проводиться за 100-бальною шкалою.

Оцінка в балах за види діяльності на практиці:

Таблиця 3.2

Види практичної діяльності	Оцінка (бали)
Залікові уроки з географії за власною розробкою (за кожен з п'яти)	1-8 (40)
Заліковий виховний захід за власною розробкою	1-10
Конструктор залікового уроку з власною методичною розробкою	1-5
Конспект виховного заходу з власною методичною розробкою	1-5
Рецензія відвіданого заняття	1-5
Розробка учнівського проєкту	1-15
Психолого-педагогічна характеристика на клас	1-10
Презентація результатів практики	1-10

Разом	1-100

Оцінка в балах за види діяльності на практиці (для практикантів-заочників):

Таблиця 3.2.1

Види практичної діяльності	Оцінка (бали)
Залікові уроки з географії за власною розробкою (за кожен з трьох)	1-13 (39)
Заліковий виховний захід за власною розробкою	1-11
Конструктор залікового уроку з власною методичною розробкою	1-5
Конспект виховного заходу з власною методичною розробкою	1-5
Рецензія відвіданого заняття	1-5
Розробка учнівського проєкту	1-15
Психолого-педагогічна характеристика на клас	1-10
Презентація результатів практики	1-10
Разом	1-100

В оцінюванні залікового уроку беруть участь: вчитель географії, керівники від географічного та факультету педагогічної освіти, які були присутні на уроці. Якщо студент/студентка проходять практику за індивідуальним скеруванням, то після кожного проведеного залікового уроку вчитель географії виставляє оцінку у Заліковому листі і засвідчує її підписом. Конструктор залікового уроку, який практикант / практикантка подає у якості звіту оцінює керівник від географічного факультету.

Оцінку за проведення виховного заходу і його сценарій оцінює керівник від педагогічного факультету. Цьому ж керівникові належить оцінити і рецензію на відвідане заняття.

Психолого-педагогічну характеристику на клас оцінює керівник від кафедри психології (у заочників такого керівника немає, тому оцінку виставляє керівник від географічного факультету).

Підсумкову оцінку у Заліковому листі виставляє безпосередній керівник практики від факультету.

Пакет звітних документів за педагогічну практику:

1. Щоденник педагогічної практики (зі всіма заповненими позиціями і печатками з бази практики).

2. Заліковий лист проходження педпрактики (1 стр.) з виставленими оцінками за окремі види діяльності та підсумковою оцінкою за практику.

3. Розгорнутий конструктор одного залікового заняття з географії з рекомендованою оцінкою (альбомний формат, 6–8 стр.). Оцінює керівник від географічного факультету.

4. Розгорнутий план-сценарій одного залікового виховного заходу з рекомендованою оцінкою (4–5 стр.) (оцінює керівник від кафедри загальної педагогіки).

5. Психолого-педагогічна характеристика на клас (4-5 стр.) плюс емпіричний матеріал до неї.

6. Розробка учнівського проєкту з презентацією виконаної роботи в додатку. Оцінює керівник від географічного факультету.

7. Презентація виступу на підсумковій конференції.

3.4 Рекомендована література та інформаційні джерела

Основна література

1. Лаврук М.М. Педагогічна практика у закладах загальної середньої і позашкільної освіти: Програма і методичні рекомендації для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».— Львів, 2024 – 107 с.
2. Лаврук М.М. Загальна методика навчання географії: практична робота та індивідуальні дослідження студентів: навч.-метод. посібник . – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023 – 143 с.

Додаткова література

3. Лаврук М., Даньо В. Платформа публічних дискусій KIALO EDU як інструмент формування критичного мислення із застосуванням міжпредметних зв'язків / Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи: зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник- Гуменюк]. Київ – Львів – Бережани – Ломза, 2023. Вип. 12. С. 49-53.
4. Лаврук М., Ковалів М. Дослідження застосування вчителями географії інформаційно-комунікаційних технологій в умовах змішаного навчання / *Географічна освіта і наука*. Львів: Простір-М, 2023. Том 1. С. 125–129.
5. Лаврук М.М., Головашова А.О. Ставлення учнів до шкільної географії та мотиваційні чинники її учіння // Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2020. № 31. С. 43-49. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2020-31-05>
6. Савка Г., Шушняк В. Застосування ArcGIS Online в освітньому процесі // *Географічна освіта і наука: виклики і поступ: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 18–20 травня 2023 р.)* / відповід. редактори: В. Біланюк, Є. Іванов. У 3-ох томах. Львів: Простір-М, 2023. Том 1. – С. 129–133.

Інтернет-джерела

1. Навчальні програми 10-11 клас. Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program10-11/84933/>
3. Шкільні підручники онлайн. Режим доступу: https://pidruchnyk.com.ua/?fbclid=IwAR3gPZ6i8-pnoU-BK9_iKtXuKcAgSvY-fgvDqeQcmMknLhFQVUa-V63TwxM
4. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/> – Національна освітня платформа, яка містить необхідні інструменти для організації дистанційного навчання, безкоштовну онлайн-бібліотеку методичних матеріалів, розробки для розвитку й навчання здобувачів освіти.
5. *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/> – документи МОН, навчальні програми, підручники, навчально-методичні посібники, рекомендовані МОН.
6. *Географія. Методичний портал*. URL: <http://metodportal.net/taxonomy/term/31?destination=taxonomy%2Fterm%2F31%3Fpage%3D261>) – статті, розробки уроків з географії.
7. «На Урок» Вебінари, розробки з географії для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/post/internet-na-korist-onlayn-resursi-dlya-vivchennya-geografi>)

8. Шкільні підручники онлайн. URL: https://pidruchnyk.com.ua/?fbclid=IwAR3gPZ6i8-pnoU-BK9_iKtXuKcAgSvY-fgvDqeQcmMknLhFQVUa-V63TwxM
9. *Уміти*. URL: <https://umity.in.ua/>. База ресурсів URL: <https://umity.in.ua/resources/> – це своєрідний бібліографічний покажчик з матеріалами до уроків, який полегшує щоденну роботу педагога – підготовку до занять. Тут містяться добірки ресурсів (відео, дидактичні матеріали, інструменти тощо) з різних джерел за класами, предметами й темами згідно чинних програм.
10. *Geograf*. URL: <http://www.geograf.com.ua/> – на сторінках сайту висвітлюються основні поняття суспільної та фізичної географії України та світу, географії населення, природних ресурсів, подані результати наукових здобутків вітчизняних та світових учених. На сторінках фізичної географії України та світу, географії населення
11. *EduFuture 7W*. URL: <https://edufuture.biz/ua/> Освітня платформа, яка представляє готові і розробляє на замовлення кейс-уроки (зокрема з географії).

Онлайн сервіси для уроків географії

1. *Google Classroom*. URL: <https://edu.google.com/workspace-for-education/classroom/>
2. *Learning Apps*. URL: <https://learningapps.org/> – онлайн-сервіс, що дозволяє створювати інтерактивні вправи.
3. *Mozaik Education* Мозаїк. Інноваційні цифрові освітні рішення. URL: <https://www.mozaweb.com/>), URL: <https://ua.mozaweb.com/en/index.php> – сучасний освітній платний ресурс, що забезпечує інтерактивний супровід дистанційного навчання географії.
4. *Canva for Education*. URL: <https://www.canva.com/education/>
5. *Seterra Online*. URL: <https://www.geoguessr.com/seterra/uk/vgp/3073> – одна з найбільш захопливих та популярних географічних вікторин

Онлайн сервіси для уроків географії

1. *ArcGIS Online*. URL: <http://www.arcgis.com> – надає можливість учням створювати власні карти.
2. *Google Earth Education*. URL: <https://www.google.com/earth/education/> – віртуальний глобус для освітніх цілей.
3. *Timelapse in Google Earth*. URL: <https://earth.google.com/web/data=CiQSIhIlgNTQ0MGExNzMxYzI1MTFIYTk0NDM4YmI2ODk0NDUyOTc>) – таймлапс в сервісі Google Earth, який дає можливість простежити зміни на поверхні Землі з 1984 по 2020 рр.
4. *Games On World* (географічні ігри, розроблені для початкових і середніх шкіл, а також корисні в університеті. URL: <https://world-geography-games.com/world.html>

Вебінари та курси для неформальної освіти

1. Інтерактивні методи навчання: переваги та практичне використання в освітньому процесі <https://naurok.com.ua/webinar/interaktivni-metodi-navchannya-perevagi-ta-praktichne-vikoristannya-v-osvitnomu-procesi>
2. Canva для вчителів: створення візуального контенту за допомогою штучного інтелекту <https://naurok.com.ua/webinar/canva-dlya-vchiteliv-stvorennya-vizualnogo-kontentu-za-dopomogoyu-shtuchnogo-intelektu>
3. Проектний метод навчання. <https://naurok.com.ua/learn/proektniy-metod-navchannya->
4. Штучний інтелект в освіті <https://vseosvita.ua/education/shtuchnyi-intelekt-v-osviti-1823.html>

РОЗДІЛ 2 . МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ВИДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Методичні рекомендації до організування навчального проєкту

Навчальний проєкт – це визначена та структурована сукупність завдань, які необхідно виконати учням для розв’язання певної актуальної проблеми; це організація виконання поставлених завдань та взаємодія учня (учнів) з учителем; це детальний аналіз отриманого результату та ґрунтовна рефлексія.

Перед вибором проєкту, над яким будуть працювати старшокласники, необхідно пригадати класифікацію учнівських проєктів.

Відповідно до *кількості учасників* розрізняють *індивідуальні та групові проєкти*. Індивідуальні проєкти виконуються учнями одноосібно і самостійно, а групові передбачають роботу в групах, як малих (2-3 особи), так і більших за кількістю учасників. Для організації проєкту під час практики краще вибрати групову його форму, поділивши клас відповідно на 2-3 групи з варіативними завданнями.

Залежно від того, які відносини встановлюються між виконавцями проєкту, виділяють *проєкти кооперативні, змагальні та конкурсні*. Кооперативні передбачають групову роботу і вимагають координації дій усіх учасників проєкту. Змагальні спонукають учнів випередити інших, якнайшвидше виконати завдання, зробити роботу якнайкраще. Конкурсні проєкти можуть бути виконані одноосібно або групою учнів; зазвичай вони готуються для участі у певному конкурсі – районному, міському, всеукраїнському. Під час практики доцільно вибрати (залежно від умов і рівня взаємин студента-практиканта з учнями) як кооперативні так і змагальні проєкти.

За характером міжпредметних зв’язків проєкти можуть бути *монопредметні, міжпредметні, надпредметні*. Якщо дослідницький проєкт реалізований за програмою одного навчального предмету, йтиметься про монопредметний проєкт. Якщо поєднується та інтегрується матеріал кількох предметів, наприклад, географії та англійської мови, то йдеться про міжпредметний. Надпредметні ж проєкти поєднують знання учнів з різних галузей, у тому числі з тих, які наразі безпосередньо не вивчаються.

За тривалістю проєкти можуть бути *короткі* (від 1 до 6 годин); *середньої тривалості* (від тижня до місяця); *тривалі* (від одного до кількох місяців). Для педагогічної практики доцільно обирати короткі і середньотривалі проєкти.

Зважаючи на характер провідної діяльності, розрізняють *інформаційні, творчі та науково-пошукові проєкти*. *Інформаційні мають на меті збирання, представлення і обговорення інформації про певний об’єкт чи явище*. Науково-пошукові найбільше схожі на наукові дослідження, оскільки спрямовані на пошук вирішення проблеми, результат якого заздалегідь невідомий. Творчі максимально спрямовані на розвиток мистецьких здібностей учнів, організацію креативної діяльності школярів. Для такого роду проєктів характерним є те, що вони зазвичай не мають чітко визначеної структури, оскільки передбачають найрізноманітніші види робіт, а результат такої діяльності може бути представлений у вигляді творчого заходу, вистави, мистецької презентації, експозиції тощо.

Для студентів-практикантів, які не мають досвіду роботи в школі, можна обрати інформаційний проєкт.

Отож під час практики студентам-практикантам доцільно вибрати *груповий кооперативний (або змагальний) короткотривалий інформаційний проєкт з географії (краєзнавчого чи краєзнавчо-екологічного спрямування)*. Тематика проєктів зазвичай відповідає навчальній програмі курсів, які опановують школярі, та охоплює відповідну проблематику на локальному рівні. Нариклад, якщо ви організуєте проєкт з теми «Політична карта світу», то одним із напрямків дослідження є вплив глобальних і регіональних політичних змін на те поселення, в якому розміщена школа (демографічну ситуацію, міграцію, просторово-екологічну поведінку населення, мотивацію його діяльності тощо).

Робота над проєктом включає певну послідовність у взаємодії вчителя-керівника та учнів-виконавців, покроковий алгоритм виконання завдань проєкту від початку реалізації до підбиття підсумків та проведення рефлексії.

Послідовність підготовки і реалізації учнівських проєктів

1 етап. Обґрунтування. Починаючи працювати, найперше, що треба зробити – визначити й обґрунтувати тему і завдання проєкту. Саме цей момент потребує від вчителя великих зусиль. Тема дослідження має зацікавити учнів, викликати бажання шукати інформацію, аналізувати, ділитися результатами. Чітко сформульоване завдання сприятиме усвідомленій творчій роботі учнів. Продумані та чітко визначені структура і цілі проєкту допоможуть старшокласникам якнайкраще реалізувати свої наукові прагнення й стратегії. Покроково розроблений план наукової діяльності дозволить уникнути помилок під час добору інформації та засвоїти досвід здійснення наукового пошуку. На цьому ж етапі вчитель має створити перелік інформаційних джерел, якими користуватимуться його учні, навчити критично ставитися до інформації, виділяти головне та другорядне.

2 етап. Пошук і реалізація. На цьому етапі виконання проєкту надзвичайно важливими є самостійність наукового пошуку і критичність сприйняття інформації, які мають продемонструвати учні. Саме самостійна робота буде найефективнішою. Завдання вчителя— навчити учнів координувати свої зусилля над виконанням проєкту. На цьому етапі учитель виконує роль **фасилітатора** – педагога, який має допомагати всім учасникам проєктної команди вести успішну та ефективну комунікацію під час роботи. Коли ж проєктна робота заходить у глухий кут (бракує ідей, визначеності щодо подальшого напрямку роботи), то вчитель виконує функцію **ментора** – педагога, який має встановлювати інтенсивність та визначати напрям роботи дітей, а також допомагати в ситуаціях, що склалися. Отримання цього досвіду (фасилітатора і ментора) – дидактична мета діяльності стажера у рамках проєкту.

У рамках роботи над проєктом доцільно застосовувати такі прийоми: «Скрайбінг» – розповідь чи пояснення, яке супроводжується графічною ілюстрацією основного змісту сказаного; «Стрічка часу» – це інструмент, за допомогою якого можна проілюструвати розвиток подій у просторі та часі (для цього найкраще підходить програма Timelapse in Google Earth); «Інтелект-карта» – спосіб візуалізації та організації інформації, який дозволяє розглядати проблему з різних ракурсів, виокремлюючи її внутрішні зв'язки та використовуючи потенціал обох півкуль мозку людини; «Хмара слів» – це візуальне відтворення списку понять, категорій чи фактів на єдиному спільному зображенні, за допомогою якого можна візуалізувати інформацію з певної теми; «Інфографіка» – спосіб подання ключової інформації за допомогою яскравих та змістовних схематичних зображень; «Лепбук» – саморобна інтерактивна папка чи зошит, де зібрано яскраво оформлені різноманітні пізнавальні матеріали з певної теми.

3 етап. Представлення результатів. На етапі презентації результатів дослідження дуже важливо допомогти старшокласникам правильно це зробити. Доречно буде

запропонувати учням створити портфоліо проекту – комплект інформаційних матеріалів, що безпосередньо стосується тематики пошуку. Або провести доповідь-презентацію. Чи організувати невеликий захід, на якому школярі зможуть докладно розповісти про свої здобутки. І не забувайте, що проект відрізняється від навчального завдання тим, що має мати соціальний наслідок: якщо це дослідження причинно-наслідкових зв'язків, то доповідь має бути виголошена перед тією соціальною групою, яка зацікавлена у результатах дослідження (наприклад мешканці поселення чи вулиці, учні всіх старших класів школи тощо). Або ж має мати матеріальне вираження в географічному просторі: естетичне оформлення джерела, благоустрій громадського простору, інформаційний плакат про місцевий визначний об'єкт тощо.

4 етап. Рефлексія. На цьому етапі учні аналізують свою діяльність в рамках проекту: методи дослідження, комунікацію, результати проекту і його вплив на особистісний розвиток, перспективу досліджень.

Теми для проектів можуть визначатись навчальною програмою з відповідного курсу шкільної географії. Так у курсі «Україна у світовій економіці», 9 клас, (авт. Кобернік С. Г. та ін.) школярі можуть працювати над такими проектами: « Роль географічної науки у вирішенні важливих проблем розвитку країни», «Критичне оцінювання сучасної економічної ситуації в Україні, її місця серед країн світу», «Аналіз та оцінка власних можливостей у зростанні добробуту своєї родини та держави», «Позитивні та негативні наслідки глобалізації», «Роль ТНК та міжнародних організацій у розвитку національних економік», «Необхідність охорони та збереження сільськогосподарських угідь» тощо.

У виборі тем для проектів в 10 та 11 класах необхідно враховувати профіль школи, актуальні проблеми місцевості в якій розміщена школа, майбутню професійну спрямованість учнів та власну пошукову зацікавленість вчителя-практиканта (доцільно мотивувати старшокласників до дослідження з проблематики магістерської роботи з метою апробації методичних рекомендацій магістранта).

Оформлення плану проекту можна здійснити за таким зразком:

П Л А Н У В А Н Н Я П Р О Е К Т У			
Назва:		Тривалість:	
Навчальний предмет:		Вчитель:	
Інші навчальні дисципліни:		Клас:	
Ключові поняття			
Навчальні цілі		Критичне мислення/вирішення завдання	Самоорганізація
		Співпраця	Інше:
Завдання проекту (ролі учнів, мета, основне завдання)			
Продукти (результати проекту)			
		Індивідуальні:	
		Командні:	
Презентація результатів проекту			

Необхідні матеріали	Консультування з фахівцями:
	Обладнання:
	Матеріали:
	Інше:
Рефлексія (як учень, команда даватимуть зворотній зв'язок, обговорюватимуть проміжні результати, оцінюватимуть об'єм виконаної роботи).	
Примітки, умови щодо проміжних етапів проекту:	

Приклади учнівських проєктів та матеріали до них ви можете переглянути на рекомендованому сайті «На урок» Каталог проєктів (<https://naurok.com.ua/project>).

Широкі можливості для проєктної діяльності дає штучний інтелект (див. «Здійснення проєктного навчання за допомогою штучного інтелекту» <https://naurok.com.ua/webinar/zdiysnennya-proektnogo-navchannya-za-dopomogoyu-shtuchnogo-intelektu>).

Для поглиблення фахової компетентності студенти-практиканти мають можливість у рамках **неформальної освіти взяти участь у вебінарах**:

1. Бондаренко Л. Навчання через проєктну діяльність – формування цілісної картини світу. Вебінар. [https://naurok.com.ua/webinar/navchannya-cherez-proektnu-diyalnist-formuvannya-cilisno-kartini-svitu](https://naurok.com.ua/webinar/navchannya-cherez-proektnu-diyalnist-formuvannya-cilisnoy-kartini-svitu)
2. Немченко В. Проєктний метод навчання. Курс. <https://naurok.com.ua/learn/proektniy-metod-navchannya-3>
3. Проєктне навчання. Освітня платформа «На урок». <https://naurok.com.ua/upgrade/project-based>

Рекомендована література і джерела

1. Ковальова К.І., Нападівська Г.Ю. Метод проєктів як засіб модернізації навчально-виховного процесу з географії. / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: географічні науки. – Херсон, 2015. – №2. – С. 113-118.

2. Лаврук М.М, Лесів О. Ф. Еколого-географічне дослідження малих річок: методичний і дидактичний аспекти (на прикладі р. Сивка, притоки Дністра)./ Фізична географія та геоморфологія. – КНУ ім. Т. Шевченка, 2019. – № 93 (1) – С. 40-50.

3. Мартинець Л.А. Проєктна діяльність у навчально-виховному процесі загальноосвітнього закладу / Освіта та розвиток обдарованої особистості № 3 (34) – 2015. – Режим доступу: <http://otr.ioid.gov.ua/images/pdf/2015/3/04.pdf>

4. Мірошник С. І. Теоретичні основи навчальної проєктної діяльності учнів / Народна освіта. Електронне наукове фахове видання. – Режим доступу: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383

5. Проєкти з географії. <https://urok.osvita.ua/geography/rozrobka-proektu/>

6. PBLWorks (Золотий стандарт проєктно-орієнтованого навчання). <https://www.pblworks.org/>

2.2 Написання характеристики на колектив класу

Під час другої педпрактики, виконуючи функцію класного керівника, студент-практикант вивчає особливості класу. Для написання психолого-педагогічної характеристики необхідно спостерігати за учнівським колективом під час проведення уроків, спонтанних і запланованих зустрічей з учнями класу, виховних заходів, вивчити особові справи учнів, фіксувати відгуки про клас вчителів та інших студентів-практикантів.

Вимоги до написання психолого-педагогічної характеристики на клас.

Психолого-педагогічна характеристика класу – це індивідуальне психолого-педагогічне завдання, що має засвідчити рівень психологічних знань студента: розуміння ним особливостей розвитку та функціонування групи як спільноти людей, її психологічних характеристик, структури та здатності до взаємодії, а також впливу групи на виконання учнями (студентами) їхньої навчальної та позанавчальної діяльності.

Роботу виконують *самостійно*. Зміст роботи має відповідати заданій проблематиці.

Текст відображає суть питання, у ньому висвітлено всі його можливі аспекти, тобто містить загальні відомості про групу, дані про її психологічні характеристики (інтегративність, згуртованість, референтність, лідерство та ін.), а також висновки та рекомендації щодо дальшої роботи з групою. Ці дані обов'язково мають бути проілюстровані конкретними *прикладми*, отриманими в результаті спостереження за групою та бесіди з класним керівником, лідером/лідерами класу та/або вчителями, що працюють у цьому класі.

Структура роботи чітка та логічна. До роботи додають необхідні додатки.

Психолого-педагогічна характеристика класу (групи)

1. Титульний аркуш, у якому обов'язково вказано прізвище, ім'я, по батькові студента, який проходить практику, факультет та кафедру, на яких він навчається, місце та час проходження практики, дані про клас, на який складена характеристика (школа, клас) чи студентську групу (навчальний заклад, напрям підготовки), ПІБ викладача від кафедри психології, який перевіряє роботу.
2. Змістовну частину психолого-педагогічної характеристики, що охоплює психологічні особливості класу як малої соціальної групи, спосіб міжособової взаємодії, психологічні характеристики групи. Практичні рекомендації до написання цієї характеристики подано далі. Обсяг змістовної частини – дві-три сторінки.
3. Висновки та рекомендації. Висновки можуть містити узагальнений психологічний портрет класу (студентської групи), характеристику його (її) дальшої навчальної та життєвої перспективи, загальне враження студента про хід виконання завдання, зокрема труднощі з якими він зіткнувся. На основі складеної психолого-педагогічної характеристики студент може розробити рекомендації для педагогів, батьків з метою оптимізації навчальної діяльності та дальшого психологічного розвитку учнівського чи студентського колективу.

Обсяг роботи – від трьох до п'яти сторінок друкованого тексту (формат А–4, кегль 14, інтервал 1,5).

Етапи написання психолого-педагогічної характеристики класу

1. Обрати клас для дослідження. Обирають той клас/групу, в яких мають найбільше уроків, у якому виконують функцію класного керівника.
2. Спостерігають за класом, використовуючи запропоновані схеми (на уроках та виховних заходах, під час перерв).
3. Проводять бесіду з класним керівником (обов'язково) та активом класу (групи), використовуючи анкету.
4. На основі даних, отриманих у результаті бесіди та спостереження, пишуть психолого-педагогічну характеристику на клас (групу). У тексті характеристики обов'язково

наводять приклади, що ілюструють певні характеристики класу як малої соціальної групи.

5. Висновки та рекомендації щодо особливостей дальшої роботи з класом (групою) та перспектив його (її) розвитку.

Дослідження психологічних особливостей учнівського колективу

Для дослідження психологічних особливостей класу можливо використати методи психологічного спостереження та бесіди.

Психологічне спостереження – це метод дослідження, який дає змогу передбачити систематичне плановане та довготривале споглядання поведінки людини зазвичай у природних умовах її функціонування. Використовуючи цей метод, потрібно пам'ятати:

- Спостереження є доволі суб'єктивним методом дослідження, тому намагаються не порівнювати учнівський колектив з власним досвідом перебування в соціальних групах.
- Спостереження за класом чи групою непросто реалізувати під час проведення занять у ньому, тому більш інформативними будуть спостереження за цією групою під час уроків вчителів чи колег-практикантів.
- Для отримання повної та різнобічної інформації про клас спостерігають за ним декілька разів та в різних ситуаціях (на уроці, на перерві, на чергуваннях, після уроків).
- Особливу увагу при спостереженні приділяють процесу виконання класом спільних завдань. Такі завдання пропонують класу самостійно.
- Не всі психологічні характеристики учнівського колективу можуть бути зауважені під час спостереження, тому використовують додаткові методи, наприклад, бесіду-інтерв'ю з класним керівником.
- Можливо попросити студента-колегу також поспостерігати за обраним класом (групою) – це дасть можливість зіставити результати отриманих спостережень.
- Спостереження має бути заздалегідь запланованим, а його результати зафіксованими. Для виконання цих двох умов якісного спостереження використовують схеми (табл. 1).

Інструкція до заповнення таблиці: схема містить характеристики групи та параметри спостереження, які необхідно оцінити в ході його проведення. На основі спостережень оцінюють за п'ятибальною шкалою наявність у групі кожної характеристики:

5 – характеристика наявна;

4 – характеристика швидше наявна;

3 – не певен, що виявив цю характеристику; 2 – характеристики швидше немає;

1 – характеристики немає.

Увага! Заповнену схему-спостереження за класом додають до психолого-педагогічної характеристики учнівського колективу.

Орієнтовна схема спостереження за групою

Характеристики групи	Параметри спостереження	так	швидше так, ніж ні	важко відповісти	швидше ні, ніж так	ні
		5	4	3	2	1
1	2	3	4	5	6	7
<i>Інтегративність</i> – міра єдності членів групи.	Учні класу почувають себе єдиним колективом, спільнотою?					
<i>Мікроклімат</i> – комфортність перебування в групі, задоволеність нею.	Більшість учнів класу почуває себе в групі комфортно?					
<i>Референтність</i> – міра прийняття членами групи групових правил (норм).	Більшість учнів класу приймає та виконує правила, встановлені групою?					
<i>Лідерство</i> – міра впливу певних членів групи на групу.	Чи є в групі особи, котрі здатні впливати на рішення, що приймаються групою?					
	Чи є в групі особи, котрі відіграють головну роль в організуванні навчальної діяльності чи при вирішенні завдань, поставлених перед класом?					
	Чи є в групі особи, котрі ініціюють неформальне міжособистісне спілкування учнів класу?					
<i>Інтергрупова (міжгрупова) активність</i> – міра впливу групи на інші групи.	Чи має група вплив на інші групи?					
<i>Організованість</i> – реальна здатність групи до самоорганізування.	Чи здатна група самостійно (без впливу класного керівника, вчителів чи батьків) організуватися для здійснення певної діяльності?					
<i>Спілкування в групі.</i>	Чи здатна група досягти взаєморозуміння у проблемних ситуаціях?					
<i>Згуртованість групи.</i>	Чи є у групі традиція спільних святкувань днів народжень, іменин чи інших свят?					
<i>Здатність до взаємодії.</i>	Чи характерною для групи є співпраця між її членами?					
<i>Групова ідентифікація.</i>	Чи ідентифікують члени групи себе з нею («мій клас», «моя група»)?					
<i>Відповідальність.</i>	Чи відповідально члени групи ставляться до своїх обов'язків та завдань, поставлених перед ними?					

1	2	3	4	5	6	7
<i>Колективізм.</i>	Чи ставлять члени групи групові інтереси вище особистих та протистоять усьому, що роз'єднує колектив?					
<i>Контактність.</i>	Чи часто контактують між собою члени групи? Чи допомагають один одному, коли це потрібно?					
<i>Відкритість.</i>	Чи спілкуються та співпрацюють члени групи з представниками інших груп?					
<i>Інформованість – ступінь поширення інформації між членами групи.</i>	Чи володіють інформацією всі члени групи про події, які відбуваються у шкільному та позашкільному житті групи?					
<i>Цінності групи.</i>	Здоров'я.					
	Матеріально забезпечене життя (одяг, аксесуари).					
	Наявність хороших та вірних друзів.					
	Пізнання (освіченість).					
	Розвиток (робота над собою).					
	Розваги (приємне, необтяжливе проведення часу, брак обов'язків).					
	Сімейні цінності.					
	Краса природи й мистецтва.					
	Творчість (можливість творчої діяльності).					
	Акуратність (охайність).					
	Вихованість (гарні манери).					
Життєрадісність (почуття гумору).						

Додаткові параметри психологічної характеристики на клас можливо виявити під час бесіди з класним керівником та вчителями, або ж з активом класу (старостою, активними учнями).

Орієнтовна схема інтерв'ю з класним керівником та активом класу

1. Загальні відомості

- Клас. Кількість учнів, кількість хлопців та дівчат.

2. Структура класу

- Хто є старостою класу? Чи староста має авторитет у класі? Чи дослухаються до його думки?
 - Чи є у групі особа, котра відіграє головну роль в організуванні навчальної та іншої діяльності класу, тобто організаційний лідер?
 - Чи є у групі особа, котра ініціює неформальне спілкування учнів (емоційний лідер)?
 - Чи є у групі особа, котру можна вважати абсолютним лідером (тобто особа, котра поєднує функції організаційного та емоційного лідера)?
- Скільки підгруп є в класі? Чи поділено підгрупи за гендерною ознакою (окремо групи дівчат, окремо – хлопців)? Чи є різностатеві групи?
- Хто є лідерами підгруп? Скільки осіб включено в кожен підгрупу? Чи є учні, не включені в жодну з підгруп?
- Якими є стосунки між підгрупами: дружні, товариські чи конфліктні, ворожі? Чи простежуються між ними конфронтація, протистояння?

- Чи є у класі діти з особливими потребами? Якщо є, як до них ставляться: дружньо, байдуже чи вороже?

3. Соціально-психологічні характеристики групи

Згуртованість групи:

- Чи є в групі традиції спільного проведення часу?

Здатність до взаємодії:

- Як клас приймає важливі рішення (наприклад, про спільне проведення вечірки чи екскурсії)? Спільно, за участі більшості учнів класу? Чи рішення приймаються лише кількома особами («активом» чи неформальними лідерами), а всі інші – підкоряються? *Організованість групи:*
- Чи організують події, в яких можуть брати участь усі учні? (Спільні виїзди, екскурсії, походи в кіно/театр, дискотеки, вечори, дискусійні гуртки і т. д.)
- Ці заходи учні організують самостійно чи за допомогою класного керівника/вчителів/батьків?

Спілкування та конфлікти:

- Чи були у досліджуваній період в класі конфлікти? Якщо так, то протистояння є відкритим чи прихованим?
- Яким чином вирішують конфлікти: учні самостійно шукають можливості спільного рішення чи очікують втручання збоку (наприклад, класного керівника)?
- Чи звертаються по допомогу у вирішенні конфліктів (наприклад, до шкільного психолога)?

Групова ідентифікація:

- Чи ототожнюють члени групи себе з нею («мій клас», «моя група»)?

4. Особливості поведінки та діяльності

Навчальна діяльність:

- Якою є навчальна успішність класу?
- Які предмети найцікавіші для учнів? Які заняття відвідують неохоче?
- Чи має клас визначене навчальне спрямування (наприклад, математичний, клас з поглибленим вивченням інформатики чи іноземної мови)?
- Які методи навчання є найбільш ефективними у роботі з класом?
- Чи є в класі учні, котрі відвідують Малу академію наук? Які секції?

Громадська діяльність:

- Чи учні класу беруть участь у шкільному самоврядуванні? Наскільки активно?
- Чи виявляють учні волонтерські ініціативи (наприклад, збирають подарунки дітям до Дня Святого Миколая, відвідують дітей у сиротинцях тощо)?
- Чи учні класу беруть участь в організуванні та проведенні загальношкільних заходів?

Алгоритм написання психолого-педагогічної характеристики на клас

1. Загальні відомості.
2. Структура класу (за схемою спостереження та інтерв'ю).
3. Соціально-психологічні характеристики групи: згуртованість, здатність до взаємодії, організованість групи, спілкування та конфлікти, контактність, відкритість, цінності групи і т.д. (за схемою спостереження та інтерв'ю).
4. Особливості поведінки та діяльності групи: навчальна та громадська діяльність (за схемою спостереження та інтерв'ю).
5. Висновки та рекомендації.

Оцінювання психолого-педагогічної характеристики класу

Увага! Для оцінювання психолого-педагогічної характеристики класу студент зобов'язаний подати роботу на перевірку керівникові від кафедри психології. До роботи додають індивідуальний заліковий лист!

Критерії оцінювання:

1. Самостійність виконання роботи.
2. Висвітлення всіх аспектів характеристики (загальні відомості про групу та її структуру, рівень згуртованості, групові норми, здатність до самоорганізування та ін.), а також висновки та рекомендації щодо дальшої роботи з групою.
3. Наявність у тексті характеристики прикладів, які ілюструють певні психологічні характеристики групи чи особливості її функціонування.
4. Структура роботи (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків).
5. Обсяг та оформлення роботи. Максимально можлива оцінка – 10 балів.

Таблиця 2

Розподіл балів при оцінюванні психолого-педагогічної характеристики класу

9–10 балів	Робота виконана самостійно. Всі пункти характеристики висвітлені. Текст містить п'ять–шість прикладів, які ілюструють певні характеристики групи чи особливості її функціонування. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Робота виконана та оформлена згідно з усіма вимогами.
7–8 балів	Робота виконана самостійно, висвітлено практично всі аспекти характеристики. Текст містить три–чотири приклади, що ілюструють певні характеристики групи чи особливості її функціонування. Структура роботи чітка та логічна, містить необхідні додатки. Робота виконана та оформлена згідно з усіма вимогами.
5–6 балів	Робота виконана самостійно, проте висвітлені не всі пункти характеристики. Текст містить один–два приклади, що ілюструють певні характеристики групи чи особливості її функціонування. Структура роботи чітка та логічна, проте обсяг дещо зменшений (бракує деяких необхідних додатків). Можливі граматичні та пунктуаційні помилки.
1–4 бали	Робота виконана самостійно, проте висвітлено задану проблематику лише частково. Немає прикладів, які ілюструють психологічні особливості групи. Робота потребує корегування логічної структури. Обсяг роботи зменшений, немає всіх необхідних додатків. Виконання та оформлення роботи не відповідає вимогам.
0 балів	Плагіат.

ЗАЛКОВИЙ ЛИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДПРАКТИКИ

Студента (-ки) географічного факультету освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»

Місце проходження практики _____

1. ЗАЛКОВІ УРОКИ З ГЕОГРАФІЇ							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 1–8 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
2							
3							
4							
5							
2. ЗАЛКОВИЙ ВИХОВНИЙ ЗАХІД							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 1–10 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
3. КОНСТРУКТОР ЗАЛКОВОГО УРОКУ З ГЕОГРАФІЇ							ЗАХІСТ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
4. КОНСПЕКТ ЗАЛКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
5. РЕЦЕНЗІЯ ВІДВІДАНОГО ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ							
Номер за пор.	Дата відвідування	Клас	Тема заняття	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА КЛАС							
Номер за пор.	Психолого-педагогічна характеристика на академгрупу			Шкала 0–13 б	Хто оцінював	Підпис	
1.							
7. РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЄКТУ							
Номер за пор.	Тема навчального проєкту			Шкала 0–15 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
8. ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ							
Номер				Шкала 0–7 б	Хто оцінював	Підпис	
1							

Загальна сума балів, оцінка за практику : « _____ » _____

Керівник-методист від факультету _____

ЗАЛКОВИЙ ЛИСТ РЕЗУЛЬТАТІВ ПЕДПРАКТИКИ

Студента (-ки) географічного факультету освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»

Місце проходження практики _____

1. ЗАЛКОВІ УРОКИ З ГЕОГРАФІЇ							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 1–13 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
2							
3							
2. ЗАЛКОВИЙ ВИХОВНИЙ ЗАХІД							ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 1–11 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
3. КОНСТРУКТОР ЗАЛКОВОГО УРОКУ З ГЕОГРАФІЇ							ЗАХІСТ ПРАКТИКИ
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема уроку	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
4. КОНСПЕКТ ЗАЛКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ							
Номер за пор.	Дата проведення	Клас	Тема виховного заходу	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
5. РЕЦЕНЗІЯ ВІДВІДАНОГО ЗАНЯТТЯ З ГЕОГРАФІЇ							
Номер за пор.	Дата відвідування	Клас	Тема заняття	Шкала 0–5 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
6. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА КЛАС							
Номер за пор.	Психолого-педагогічна характеристика на академгрупу			Шкала 0–13 б	Хто оцінював	Підпис	
1.							
7. РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЄКТУ							
Номер за пор.	Тема навчального проєкту			Шкала 0–15 б	Хто оцінював	Підпис	
1							
8. ПРЕЗЕНТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ							
Номер				Шкала 0–7 б	Хто оцінював	Підпис	
1							

Загальна сума балів, оцінка за практику : « _____ » _____

Керівник-методист від факультету _____

(підпис, посада, прізвище та ініціали)

ГРАФІК ПРОВЕДЕННЯ ЗАЛІКОВИХ ЗАНЯТЬ ТА ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

Студент (-ка) _____ факультету

Місце проходження практики _____ Прикріплений до вчителя-предметника

Термін практики _____ Виховна робота здійснена

у _____ класі

Керівник-методист від ф-ту _____ Класний керівник

Керівник від факультету. педагогіки _____

Номер за пор.	Дата проведення	К л а с	Час проведення	№ к а б.	Тема уроку

ВИХОВНИЙ ЗАХІД

Номер за пор.	Дата проведення	К л а с	Час проведення	№ к а б.	Тема заходу

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЗАЛКОВОГО ВИХОВНОГО ЗАХОДУ

Перша (титульна сторінка)

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Кафедра загальної педагогіки та
педагогіки вищої школи

План-конспект (сценарій)
виховного заходу на тему (назва теми)
проведеного у _____ класі СШ № _____ (місце знаходження школи)“
_____” _____ 20... р.
студентом-практикантом _____ курсу _____ факультету

(прізвище та ініціали студента)

Керівник від кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи _____

Львів– 20..

Друга сторінка

Мета виховного заходу:

Форма проведення:

Методи проведення:

Засоби проведення (наочні посібники, ІКТ та ін.):

Використані джерела:

Далі описують хід проведення заходу. Сценарій виховного заходу підписує наставник академгрупи після чого його необхідно подати на перевірку керівнику від кафедри педагогіки, котрий виставляє диференційовану оцінку у заліковий лист проходження педагогічної практики.

АНКЕТА

критичного осмислення результатів педагогічної практики у закладах фахової передвищої освіти (бакалаври)

Дата _____
Освітньо-кваліфікаційний рівень _____
Стать _____
Тип навчального закладу _____
Місцезнаходження навчального закладу (село/ місто) _____

I. Організаційні аспекти підготовки і проведення педагогічної практики

1) Чи вважаєте Ви оптимальними організаційні заходи підготовки студентів до практики:

А) загальні настанови щодо завдань і видів діяльності на практиці:

Так _____

Ні _____

Б) забезпечення необхідними документами від університету

Так _____

Ні _____

В) достатньою допомогою від керівника факультету

Так _____

Ні _____

Г) достатньою допомогою від керівника з факультету педагогічної освіти

Д) достатньою допомогою від керівника з кафедри психології

Так _____

Ні _____

Ваші пропозиції та зауваження щодо покращення організації і супроводу педпрактики від університету _____

II. Ефективність методичного забезпечення педпрактики

1) Як часто Ви звертались до навчально-методичного посібника з практики?

Часто _____

Іноді _____

Жодного разу _____

2) Як часто Ви отримували методичну допомогу від свого керівника від факультету:

А) кожного разу, коли зверталась (-вся)

Б) не завжди, коли звався (-лась), отримував (-ла) необхідну допомогу

В) не звертався (-лась) по методичну допомогу до керівника від факультету

жодного разу

3) Чи отримували Ви методичні поради (у разі звернення) від керівника з педагогічного факультету?

Так _____

Ні _____

Не звертався (-лась) за методичною порадою

4) Яких методичних компетенцій Вам бракувало під час проходження практики?:

А) з сучасних методів навчання

Б) з дистанційного навчання

В) з інформаційно-комунікаційних технологій

5) Чи отримували Ви достатньо методичної допомоги від викладача географії?

Так _____

Ні _____

6) Чи мали Ви організаційні труднощі з проведенням занять?

Так _____

Ні _____ -

7) Якщо «так», то з чим, на Вашу думку вони пов'язані? _____

8) Чи були у Вас труднощі психологічного характеру в організуванні навчального процесу?

Так _____

Ні _____

9) Якщо «так», то опишіть ці труднощі _____

III. Відмінність педпрактики в ЗПФО, порівняно із ЗЗСО

1. Оцініть ваші очікування і результати педпрактики

А) У ЗПФО заняття з географії проводити складніше, ніж в ЗЗСО

Б) Заняття з географії у ЗПФО нічим не відрізняються від занять у старших класах ЗЗСО

В) У ЗПФО форми і методи навчання більш різноманітні.

Г) Власний варіант відповіді _____

2. Оцініть міру вашого власного методичного зростання в результаті практики

А) нічого не змінилось

Б) дещо поліпшилось

В) помітно зросло

Г) дуже зросло

3. Оцініть фаховий вплив на Вас вчителя під час практики

А) незначний

Б) середній

В) значний

4. Оцініть по 5 – бальній шкалі власні зусилля, які Ви доклали, готуючись до навчальних і виховних занять в школі.

1 бал

2 бали

3 бали

4 бали

5 балів

5. Якого висновку Ви дійшли після практики?:

А) переконалась (-вся), що школа—це моє покликання

Б) переконалась (-вся), що не зможу працювати в школі.

В) власний варіант відповіді _____

IV. Рекомендації і зауваження студентів, щодо покращення організації та методичного наповнення педагогічної практики.

1. Висловіть свої міркування і побажання щодо організування і змісту педагогічної практики _____

Дякуємо! Ваша думка дуже важлива для покращення організування практики для наступних студентів-практикантів!

